

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Diplomová práce

IDENTITA SALESIÁNA – KNĚZE A JEJÍ PROŽÍVÁNÍ VE SPECIFICKÝCH ČINNOSTECH V ČESKÉ SALESIÁNSKÉ PROVINCI

Vedoucí práce: Ing. Dr. Alois Křišťan, Th.D.

Autor práce: Libor Všetula
Studijní obor: teologie
Forma studia: prezenční
Ročník: pátý

2009

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

24. dubna 2009

.....

Děkuji vedoucímu mé práce Ing. Dr. Aloisovi Křišťanovi, Th.D. za to, že mým úkolem při psaní této práce nebylo nechat se vést za ruku, ale vedle něho vyrůst. Děkuji ThLic. Antonínu Pražanovi, že mi věnoval svůj čas a zkušenosti, protože on už tam, kam chci dojít, jednou byl.

Děkuji doc. Michalovi Kaplánkovi, Th.D., protože bez jeho pomoci bych se neodvážil mluvit se salesiány – kněžími o jejich identitě.

Obsah

Úvod.....	7
1 Identita.....	10
1.1 Vymezení pojmu identita	10
1.2 Specifikace identity v salesiánském kontextu.....	11
1.2.1 Reálná a ideální identita	11
1.2.2 Předepsaná identita.....	12
1.2.3 Kvalitativní a společná identita.....	13
2 Identita salesiána	13
2.1 Salesiánské poslání.....	14
2.1.1 Adresáti salesiánského poslání.....	15
2.1.2 Salesiánská pastorace mládeže.....	16
2.1.3 Způsob uskutečňování poslání - Preventivní systém	17
2.1.4 Cíle salesiánského poslání	21
2.1.5 Místa a způsoby realizace salesiánského poslání.....	27
2.2 Komunitní život	34
2.2.1 Zdroje komunitního života.....	34
2.2.2 Vlastnosti salesiánské komunity	37
2.3 Řeholní zasvěcení.....	39
2.3.1 Salesiánská poslušnost	40
2.3.2 Salesiánská chudoba.....	41
2.3.3 Salesiánská čistota.....	43
3 Jedna salesiánská identita, dvě formy prožívání	44
3.1 Salesián – koadjutor	46
3.1.1 Salesián – koadjutor v historii salesiánské kongregace	46
3.1.2 Laickost.....	48
3.1.3 Komplementarita salesiánů – koadjutorů a salesiánů – kněží.....	49
4 Kněžská identita	51
4.1 Kněz před II. vatikánským koncilem	51
4.2 Kněžství po II. vatikánském koncilu.....	52
4.2.1 Kněz pro službu v církvi	53
4.2.2 Služebník Božího slova.....	54
4.2.3 Služebník svátostí, zvláště Eucharistie	55

4.2.4	Služba vedení Božího lidu	56
5	Řeholník – kněz.....	57
5.1	Jak jde dohromady řeholní a kněžské?.....	58
5.2	Péče o obě dimenze	60
5.3	Řeholník – kněz, člen jednoho presbyteria	61
6	Identita salesiána – kněze	62
6.1	Salesián – kněz je poslán mezi mladé a žije pro mladé	63
6.1.1	Salesián – kněz je služebník slova	63
6.1.2	Knězem podle trvalého kritéria salesiánské činnosti	64
6.1.3	Salesián – kněz ve službě posvěcování	65
6.1.4	Salesián – kněz je animátorem různých společenství	65
6.2	Salesián – kněz je součástí salesiánské komunity	66
6.3	Salesián – kněz složil řeholní sliby	67
6.4	Další prvky důležité pro salesiána – kněze	67
6.4.1	Teologie není jediná kvalifikace	67
6.4.2	Schopnosti salesiána – kněze	68
6.4.3	Salesián – kněz pracuje v nejrůznějších prostředích.....	68
6.5	Shrnutí	69
7	A jak je to všechno v praxi?.....	70
7.1	Cíl výzkumu	70
7.2	Metoda výzkumu.....	70
7.2.1	Kvalitativní výzkum.....	71
7.2.2	Kvalitativní dotazování	71
7.2.3	Obsahová analýza.....	72
7.3	Výběr respondentů	72
7.4	Kódování respondentů a přístup k datům výzkumu.....	73
7.5	Výsledky výzkumu	74
7.5.1	Salesiánství.....	75
7.5.2	Kněžství.....	78
7.5.3	Komunita.....	80
7.5.4	Zasvěcení.....	84
7.5.5	Salesián – koadjutor	84
7.5.6	Prožívání salesiánství a kněžství	87
7.5.7	Prožívání salesiánství a kněžství v jednotlivých činnostech.....	90

7.5.8 Shrnutí výzkumu	94
Závěr	96
Seznam použitých zdrojů	98
Použité zkratky.....	104
Seznam použitých příloh.....	106
Přílohy	107

Úvod

Téma, kterým se budu zabývat v této práci, je na první pohled neaktuální a vyřešené. Identita salesiána – kněze se zdá jasně definována v dostupných dokumentech pojednávajících o kněžství, které předkládá církevní magisterium.

O této skutečnosti jsem byl přesvědčen do té doby, než jsem si před sebe postavil širokou škálu činností, které salesiáni, kteří jsou zároveň kněžími, v České republice i ve světě vykonávají. Tyto rozličné služby, zaměstnání či funkce, mi připadaly natolik vzdálené od toho, co jsem četl o služebném kněžství především v dokumentech II. vatikánského koncilu¹ a posynodální apoštolské exhortaci *Pastores dabo vobis*, že jsem se rozhodl zaměřit se na tuto problematiku důkladněji. V té době jsem byl přesvědčen, že salesiáni – kněží, kteří vykonávají farní pastorační práci, jsou věrnější své identitě, než salesiáni – kněží, kteří farní pastorační práci nevykonávají. A protože sám jsem salesiánem, který se připravuje na kněžství, dotýká se mě problematika definování identity kněze – salesiána velmi osobně.

Dalším důležitým motivem ke zvolení tématu bylo setkání se salesiánem Václavem Klementem², který mi při osobním rozhovoru sdělil, že problematika definování identity salesiána – kněze je aktuální pro celou salesiánskou kongregaci a nebylo o ní ještě důkladně pojednáno. Sám mi pak doporučil jeden ze základních dokumentů³, ze kterého jsem při psaní této práce vycházel.

V první části práce se tedy budu zabývat reflektováním dostupných salesiánských a církevních dokumentů a pokusím se obecně objevit prvky, které tvoří identitu salesiána – kněze. To se ovšem neobejde bez postupných kroků, kterými se k tomuto definování identity budu snažit dospět.

¹ Věřoučná konstituce o církvi *Lumen gentium* a dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*. O této obecné identitě služebného kněžství bude pojednáno později.

² V době tohoto osobního setkání v roce 2007 zastával funkci regionálního rádce hlavního představeného salesiánů pro region Asie – východ a Austrálie a byl v České republice na vizitaci salesiánské provincie jménem hlavního představeného salesiánů.

³ VIGANO, E. The priest of the year 2000 the theme we have very much at heart. *ACG* [online]. 1990, no. 335 [cit. 2009-03-05]. Dostupný z WWW: <http://www.sdb.org/sdbweb/index.asp?Lingua=2&MySez=24&MySotSez=67&FileCentro=_2_24_67_.asp>.

Nejdříve je nutné popsat identitu salesiána obecně, bez ohledu na to, zda knězem je či nikoliv. Zde budou zdrojem především fundamentální salesiánské dokumenty, kterými jsou Stanovy Společnosti svatého Františka Saleského, závěry několika posledních generálních kapitul salesiánů a další důležité dokumenty.

Z této obecné identity salesiána pak bude vycházet další část, ve které se blíže budu zabývat dvojí formou prožívání této salesiánské identity. Zakladatel salesiánské kongregace sv. Jan Bosco chtěl, aby v jedné řeholní společnosti žili společně salesiáni, kteří nepřijali a nemají v úmyslu přijmout kněžské svěcení (salesiáni – koadjutoři) a salesiáni, kteří kněžské svěcení přijali. Bude tedy nutno pohovořit o identitě salesiána koadjutora, protože život a práce s ním je jedním ze základních pilířů identity salesiána – kněze.

Po charakterizování obecné identity salesiána se přesuneme na pole identity kněze. Nejprve se ji pokusíme popsat v obecných rysech podle dostupných dokumentů církevního magisteria a poté nastíníme v obecnosti, jak se služebné kněžství „snoubí“ s řeholním zasvěcením.

Teprve až po projití této dlouhé cesty budeme mít pevný základ, na kterém budeme moci postavit pojednání o konkrétních prvcích identity salesiána – kněze.

Ve druhé části práce pak na základě získaných poznatků oslovíme vybrané salesiány – kněze žijící a pracující v české provincii a budeme se jich ptát na praktické prožívání teoretických východisek vymezených v první části práce.

Stručně řečeno bude tedy cílem celé diplomové práce pokusit se na základě postupných kroků a z dostupných dokumentů teoreticky definovat prvky identity salesiána – kněze a pomocí výzkumu verifikovat získané výsledky v praxi.

Mám však ještě jedno neskromné očekávání. Velká různorodost činností, které salesiáni – kněží vykonávají, je pro církev a společnost bezesporu přínosem. Paradoxně ovšem může tato různorodost způsobovat určité nepochopení a těžkosti v komunitách, ve kterých salesiáni žijí. Je to zaviněno tím, že se jen obtížně hledá správné nastavení vztahů mezi různými jednotlivými činnostmi v jedné komunitě. Tato nerovnováha pak způsobuje rozdělení mezi salesiány navzájem. Rád bych hledáním jedné identity salesiána – kněze, která je společná pro všechny, ať už

dělají jakoukoliv činnost, přispěl k vytváření jednoty. Přál bych si, aby spojovalo salesiány - kněze v komunitách kromě společného salesiánského povolání také společné povolání ke služebnému kněžství. Aby objevili, že existuje specifické povolání salesiána – kněze a všechny jeho konkrétní projevy v praxi jsou jen jeho realizací a prací mnoha lidí na jednom společném díle. To už ovšem není závislé na mně. Tato práce by však mohla být jedním z kroků k naplnění zmíněného přání.

1 Identita

Hlavním tématem naší práce je identita salesiána – kněze. Zároveň nám tato tři slova stanovují postup cesty, kterou se musíme vydat, abychom dosáhli cíle. První dílčí zastávkou je tedy upřesnění pojmu „identita“ a jeho chápání.

1.1 Vymezení pojmu identita

Slovo identita v češtině znamená „totožnost“⁴, používá se v mnoha významech⁵ a je velmi frekventované. Právě z důvodu mnohovýznamovosti a rozsahu práce musíme upustit od vyložení pohledů na tento pojem v různých společensko-vědních oborech a ihned se zaměříme na ty, které jsou nejvíce blízké našemu záměru – na pohledy psychologie náboženství a etiky.

V aspektu psychologie náboženství identita znamená zažitou odpověď na zásadní lidské otázky: Kdo jsem ve svém čase mezi narozením a smrtí? Kam patřím? V co opravdu, autenticky věřím? Jaký je smysl mého života? Na tyto otázky hledá obvykle člověk odpovědi v období adolescence a jejich nalézání v sobě skrývá ztrátu jistot svého dětství.⁶

Pokud člověk úspěšně projde touto fází svého vývoje a najde adekvátní odpovědi, které mu odhalí smysl jeho života, program, skupinu nebo instituci, která tento program ztělesňuje, pak je schopen odevzdat se a uskutečňovat to, co objevil. Důležitou součástí tohoto procesu hledání identity je zpečetění slibem, (např. řeholním nebo lékařským) který odpovídá této potřebě.⁷ Identita tedy utváří rámec prožívání vlastní osobnosti ve světě a ve společnosti a její hledání a nalézání umožňuje člověku objevit ve svém životě smysl.

Velmi zajímavě o podobném procesu z pohledu etiky mluví Jan Sokol, který jej nazývá odpovědností vůči druhým. Člověk v tomto procesu svoje jednání neprožívá jako další příležitosti, které jsou určeny jen pro jeho dobro. Jedním

⁴ HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 221.

⁵ Milan Nakonečný v publikaci Sociální psychologie na str. 70 uvádí tři významy. Identita jako totožnost se sebou samým, dále pak ztotožnění se s někým jiným nebo se skupinou a také vnitřní soulad s vnějšími projevy individua.

⁶ Srov. ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství*, s. 291.

⁷ Srov. tamtéž.

typem takového jednání může být permanentní touha po co největším počtu možných variant výběru. Tato touha je naplňována např. stále většími nákupními centry, které nabízí stále více různých druhů zboží. Druhý typ sobeckého jednání spočívá v odstraňování všech překážek, které člověku brání prožívat naplno jeho absolutní nezávislost.

Člověk však má oproti tomu schopnost přijímat do svého života starosti jiných, které se ho přímo netýkají. Pokud se toho však odváží a podaří se mu to, budou to právě tito lidé a jejich starosti, kteří mu na oplátku propůjčí smysl jeho jednání. Příkladem může být rozhodnutí se pro manželství, pro narození dítěte či pro salesiánský život. Hlavní ctností takového jednání je věrnost a prostředkem je slib. Výsledek takového rozhodnutí je však nejistý. Ale právě proto, že člověk objevil skutečnost, která dává jeho životu smysl a obsah, je schopen se pro ni rozhodnout a v tomto rozhodnutí vytrvat. V celém tomto procesu pak může nalézt svou vlastní identitu.⁸

Z výše uvedeného vyplývá, že pod pojmem identita budeme v této práci rozumět skutečnosti, které umožňují člověku uvědomovat si sebe sama, naplňují jeho život smyslem a člověk je pro ně ochoten se v určité životní fázi rozhodnout, reflektovat je a věrně se jich držet.

1.2 Specifikace identity v salesiánském kontextu

Předchozí vymezení pojmu identita nám pomohlo pochopit, jak budeme v obecnosti tento pojem v naší práci chápat. To ovšem nestačí. Musíme být ještě konkrétnější a blíže specifikovat obrysy tohoto pojmu v salesiánském kontextu, na kterých později postavíme další kapitoly této práce.

1.2.1 Reálná a ideální identita

V salesiánském životě můžeme rozlišovat mezi reálnou a ideální identitou. Reálnou identitu prožívá společenství či jednotlivci ve své každodenní činnosti. Každý salesián ji projevuje svým originálním způsobem modlitby, tím jaké má

⁸ Srov. SOKOL, J.; PINC, Z. *Antropologie a etika*, s. 224-226.

vztahy ke spolubratrům, k mládeži nebo k lidem, se kterými přichází do kontaktu. Tato reálná identita nemusí být reflektována a může se prožívat spontánně.

Ideální identita je pak „cílový stav“, ke kterému se má dospět, a zpravidla se liší od reálné identity. Tuto skutečnost nám může potvrdit také výzkum v závěru naší práce. Stanovování této identity nicméně vychází z reálného prožívání života komunit a salesiánů, a proto by se dalo říci, že ideální identita vychází z reálné identity.⁹

V této první části naší práce nám půjde o charakterizování ideální identity.

1.2.2 Předepsaná identita

Zdroje, ze kterých vychází utváření identity jednotlivých salesiánů v salesiánské kongregaci, nemohou zůstat pouze v subjektivní rovině jednotlivých zkušeností a zážitků. Od dob prvních salesiánů, kteří svou identitu z velké části získávali z přímé spolupráce s donem Boskem, uběhla už řada let a salesiánská kongregace se rozrostla.

Don Bosco, který si byl vědom této skutečnosti, proto začal už od roku 1858, tedy rok před založením kongregace salesiánů, připravovat stanovy, které by shrnuly a v písemné formě předaly salesiánskou identitu dalším generacím jeho následovníků.¹⁰ K textu stanov se během doby přidaly ještě další důležité dokumenty, které salesiánskou identitu popisují a snaží se ji aktualizovat.¹¹

Vyjádřený opis salesiánské identity se stává autorizovaným tím, že jej vyhlásí uznávaná autorita: papež, hlavní představený společnosti, generální kapitula, představení na rozličných úrovních.¹² Tento předepsaný a autorizovaný projev je nezbytný, protože je tím vytvořen základ kontinuity a všeobecnosti. My budeme v této práci identitu salesiána - kněze definovat právě na základě těchto písemných a autorizovaných dokumentů.

⁹ Srov. *Salezián koadjutor*, s. 43.

¹⁰ Srov. *Životný projekt don Boscových saleziánů*, s. 15.

¹¹ Všechny tyto dokumenty jsou na oficiálních stránkách Salesiánů dona Boska www.sdb.org v sekci dokumenty.

¹² Srov. *Salezián koadjutor*, s. 44.

1.2.3 Kvalitativní a společná identita

Důležitým aspektem identity, o které zde chceme pojednávat, je její kvalitativní rozměr. Nezajímá nás totiž kolik je salesiánů ve světě, kolik je koadjutorů a kněží a jak jsou rozmístěni na jednotlivých kontinentech, což nazývají autoři díla o salesiánovi – koadjutorovi identitou kvantitativní.¹³ Jde nám spíše o to, jaké má charakteristiky salesián – kněz, jak by měl vidět svoji existenci mezi mladými a spolubratry salesiány anebo jakým způsobem by měl ovlivňovat ostatní, se kterými se setkává. Podobné otázky se dají shrnout pojmem kvalitativní identita.

Měli bychom dále připomenout, že se chceme v této teoretické části zabývat univerzálními hodnotami, charakteristikami a vlastnostmi salesiána – kněze. Budeme zde vztahovat svoje závěry na všechny salesiány – kněze, kteří spolu se salesiány – koadjutory tvoří salesiánskou kongregaci. Půjde nám tedy o společnou identitu.¹⁴

Jak tedy vyplývá z výše uvedeného, identita, kterou se budeme snažit popsat v této teoretické části naší práce, bude společná pro všechny salesiány – kněze a bude se týkat jejich ideálních vlastností a prvků. Budeme při tom čerpat z psaných dokumentů církve a salesiánské kongregace.

2 Identita salesiána

Po specifikaci pojmu identita můžeme přejít k charakteristice dalšího pojmu z názvu práce. Bude nás zajímat, jakými prvky by se dala vymezit identita salesiána. V některých salesiánských dokumentech můžeme objevit tvrzení, že existuje jedna společná identita salesiána a salesián – kněz či salesián – koadjutor jsou konkrétní způsoby prožívání této společné salesiánské identity.¹⁵ A právě

¹³ Srov. tamtéž, s. 42.

¹⁴ Srov. tamtéž.

¹⁵ Srov. VIGANO, The priest of the year 2000.

z důvodu klíčového postavení společné salesiánské identity¹⁶ bude tato kapitola nejrozsáhlejší, protože se na ni budou ve velké míře odkazovat specifické prvky salesiána – kněze.

Výstižnou definici toho, co znamená být salesiánem, nám podává řeholní slib, který salesiáni skládají při řeholní profesi. Zde můžeme objevit tři základní pilíře obecné identity salesiána: **apoštolské poslání, komunitní rozměr života a řeholní zasvěcení.**¹⁷ Tyto tři prvky spolu tak úzce souvisí, že by apoštolské poslání nebylo salesiánské, pokud by se neprožívalo v kooperaci s ostatními salesiány v komunitě a v duchu evangelních rad. Zároveň však by život podle evangelních rad nebyl salesiánský, pokud by se nežil v komunitě následovníků dona Boska a neprojevoval by se praktickou službou mladým.¹⁸ Při studiu pramenů, ze kterých budeme čerpat tuto salesiánskou identitu, však musíme mít na zřeteli, že jak don Bosco, tak také současné salesiánské dokumenty a monografie jsou podmíněny dobou, ve které vznikaly.

2.1 Salesiánské poslání

Apoštolská adhortace o zasvěceném životě *Vita consecrata* uvádí, že každý řeholní institut má své specifické dary, skrze které plní poslání pro potřeby církve i lidí.¹⁹ Proto jsou v církvi řeholní společnosti, které se věnují apoštolským dílům. Tato apoštolská činnost patří k samé podstatě jejich řeholního života²⁰ a zároveň vymezuje jejich úlohu v církvi a určuje místo mezi ostatními řeholními rodinami.²¹

Sv. Jan Bosco, zakladatel salesiánů, byl hluboce přesvědčen, že ho Bůh volá, aby se věnoval chudé mládeži. Aby toto poslání bylo nadále uskutečňováno, povolává Bůh další věřící, aby v něm pokračovali i po jeho smrti.²² Toto poslání

¹⁶ Srov. příloha I – Dopis od Alda Girauda – překlad.

¹⁷ Srov. S 3.24.

¹⁸ Srov. *Životný projekt don Boscových saleziánů*, s. 118.

¹⁹ Srov. VC 19; S 6.

²⁰ Srov. PC 8.

²¹ Srov. *Životný projekt don Boscových saleziánů*, s. 44.

²² Srov. Odbor pre saleziánsku pastoráciu mládeže. *Saleziánska pastorácia mládeže*, s. 17-18.

určuje smysl existence salesiánů²³ a v jeho naplňování nacházejí svoje posvěcení.²⁴

2.1.1 Adresáti salesiánského poslání

Ve stanovách Společnosti sv. Františka Saleského je velmi jednoznačně definován apoštolský program zakladatele salesiánů: „Být v Církvi znamením a nositeli Boží lásky mladým, zvláště těm nejchudobnějším.“²⁵ Tato definice v sobě zahrnuje dvojí závazek. Salesián má celou svou osobnost, svoji činnost i svůj život darovat Bohu²⁶ a ten jej posílá k mládeži.

Toto poslání k mladým je ve stanovách zdůrazněno třemi základními liniemi.²⁷ Nejdříve je z formulace článku 26 zřejmé, že toto **poslání** donu Boskovi **ukázal Bůh**, když mu v jeho devíti letech ve snu představuje svůj záměr, který má s jeho životem. Tento sen pak ovlivnil jeho další cestu.²⁸

Dále hovoříme o tom, že **poslání k mládeži je první a hlavní úkol salesiánů**. To však neznamená, že by se salesiáni museli vždy a všude věnovat jenom mladým lidem a všechno ostatní by bylo nepatřičné. Znamená to spíše, že všichni další adresáti, kterým se věnují, by s mládeží měli vždy nějak souviset. Proto když salesiánské dokumenty mluví o pastoraci v lidových vrstvách²⁹, o pastoraci laiků, kteří jsou zodpovědní za evangelizaci prostředí a rodin³⁰, o misijním působení salesiánů³¹, o práci v hromadných sdělovacích prostředcích³² anebo o práci ve farnostech³³, vždy jsou tyto činnosti ve službě výchově a poslání k mládeži.³⁴

²³ Srov. *Životný projekt don Boscových saleziánov*, s. 45.

²⁴ Srov. S 2.

²⁵ Srov. tamtéž, S 2.

²⁶ Srov. Lk 10,27.

²⁷ S 26: „Pán ukázal Donu Boskovi, že mladí, zvláště nejchudší, jsou prvními a hlavními úkoly jeho poslání.“; S 14: „Stačí mi, že jste mladí, abych vás měl hodně rád.“

²⁸ Srov. BOSCO, T. *Don Bosko*, s. 15-17.

²⁹ Lidovými vrstvami jsou zde myšleny kategorie osob, které žijí ve všedních podmínkách a svým ekonomickým, sociálním a politickým stavem bez privilegií reprezentují „obyčejný“ lid.

³⁰ Srov. S 29.

³¹ Srov. S 30.

³² Srov. S 43.

³³ Srov. *Capitolo Generale 21* [online]. 1971 [cit. 2009-03-10]. Dostupný z WWW: <http://www.sdb.org/sdbweb/index.asp?Lingua=1&MySez=24&MySotsez=63&MyDetSotSez=7&FileCentro=_1_24_63_7_.asp>. čl. 139. (CG 21)

³⁴ Srov. *Životný projekt don Boscových saleziánov*, s. 123.

Třetím aspektem je potom důvod poslání k mladým. Donu Boskovi a také **salesiánům stačí, že je člověk mladý**, a to je dostatečným důvodem pro zájem o něj. Žádný jiný důvod už nepotřebují.³⁵

21. generální kapitula³⁶ proto deklaruje, že salesiáni jsou posláni ke každému mladému člověku a nikdo nemůže být vyloučen z jejich činnosti, zvláště trpí-li následkem chudoby anebo nejrůznějších pohrom.³⁷ „Chudoba mládeže se ale projevuje mnoha způsoby: Je to chudoba podmíněná životní situací, nedostatkem citu, vyhlídek do budoucna, nemožností se uplatnit, uvědomit si svůj skutečný stav a využít své vlohy.“³⁸

Je tedy zřejmé, že adresáti salesiánského poslání se budou v různých podmínkách lišit, a proto kritéria, zda činnosti a díla slouží mládeži chudé³⁹

a konkrétní stanovení věku⁴⁰ mladých lidí, kterým se salesiáni mají věnovat⁴¹, je podle kulturních a sociálních podmínek úkolem každé jednotlivé provincie.

2.1.2 Salesiánská pastorace mládeže

Forma prožívání poslání, které vykonávají salesiáni, se nazývá salesiánská pastorace mládeže. Její název není ale odvozen jen od adresátů poslání, ale také od specifického stylu a kvality této pastorace. Tento styl a kvalita je v podstatě zvláštní způsob pohledu na okolnosti života a takový způsob reakce na ně, aby byly pochopeny ve vztahu k mladým.⁴²

Je proto důležité, aby se salesiáni nesoustředili pouze na to, s kým pracují, ale také na to, jakým způsobem. V tomto smyslu by měli být salesiáni citliví na různé skutečnosti a tyto skutečnosti pozitivně ovlivňovat:

- Rozmanité druhy chudoby, které ohrožují výchovu.

³⁵ Srov. tamtéž, s. 123.

³⁶ Generální kapitula je shromáždění zástupců celé salesiánské kongregace (zpravidla jednou za šest let). Je nositelkou nejvyšší autority v kongregaci. Vynáší zákony, projednává nejdůležitější záležitosti a volí hlavního představeného a členy hlavní rady.

³⁷ Srov. CG 23 čl. 96.

³⁸ Tamtéž, čl. 120.

³⁹ Srov. P 1.

⁴⁰ Srov. KAPLÁNEK, M. *Pastorace mládeže*, s. 14-16.

⁴¹ Srov. *Životný projekt don Boscových saleziánů*, s. 124.

⁴² Srov. Odbor pro saleziánsku pastoráciu mládeže. *Saleziánska pastorácia mládeže*, s. 20.

- Výchovné instituce a jejich vztah k mladým: rodina a její schopnost vychovávat; prostředky sociální komunikace a jejich mentalita a kultura, kterou nabízí.
- Sociální okolnosti, které mají vliv na mládež: možnosti a kvalita práce, možnosti využívat volný čas.
- Náboženská situace: nabídky církve mladým, formy postoje mladých k církvi, přítomnost různých náboženství.
- Kulturní vlivy: hodnoty společnosti a její nedostatky; způsob komunikace ve společnosti; symboly, které společnost používá ke komunikaci aj.⁴³

Salesiáni tedy vykonávají salesiánské poslání i tehdy, když explicitně nepracují s mladými lidmi. Důležité je ale implicitní směřování jejich činnosti k přednostním adresátům salesiánského poslání.

2.1.3 Způsob uskutečňování poslání - Preventivní systém

Vymezení mládeže jako adresátů je první předpoklad k tomu, abychom pochopili charakteristiky salesiánského poslání. Stejně důležitá otázka však je, jakým způsobem mají salesiáni „existovat“ mezi svými adresáty.

Don Bosco jim proto předal originální způsob výchovy, který nazval „Preventivní systém“. V něm se jeho následovníkům ukazuje „konkrétní způsob, jak prožívat a hlásat evangelium a pracovat pro spásu mládeže za její činné účasti.“⁴⁴

2.1.3.1 Hlavní charakteristiky preventivního systému

Don Bosco za svého života o této výchovné zkušenosti nenapsal žádné obsáhlé pojednání, ačkoliv to měl v úmyslu.⁴⁵ Zůstalo z jeho pera jen několik myšlenek, které připojil k Pravidlům pro domy Společnosti sv. Františka Saleského, jež vyšly v roce 1877. Přesto lze objevit několik nosných rysů

⁴³ Srov. tamtéž, s. 21.

⁴⁴ S 20.

⁴⁵ Srov. BOSCO, J. Preventivní systém při výchově mládeže. In *Stanovy a pravidla Společnosti svatého Františka Saleského*, s. 231.

preventivního systému, které pochází především z vyvíjející se výchovné praxe dona Boska a jeho spolupracovníků.⁴⁶

a) Víra v přítomnost dobra v každém mladém člověku

Don Bosco byl především přesvědčen, že mladý člověk je na jednu stranu křehký a zranitelný a na druhou stranu má důstojnost dítěte Božího. „V každém mladém člověku, byť by na tom byl sebehůř, se skrývá bod přístupný k dobrému; první povinností vychovatele je tento bod, tuto citlivou strunu nalézt“⁴⁷ a snažit se ji rozvíjet pozitivními a dobrými zážitky.⁴⁸ Toto přesvědčení o dobré podstatě každého mladého člověka je předpokladem pro smysluplnou výchovu.

b) Asistence

Asistence je aktivní, laskavá, solidární a povzbudivá přítomnost mezi mladými lidmi.⁴⁹ Dospělý je zde partnerem, přítelem a průvodcem ve výchovném procesu. Výchovný proces je realizován úctou k osobě a přijímáním individuality mladého člověka, který je subjektem svého vývoje a partnerským dialogem s ním.⁵⁰

Účinná asistence „vyžaduje základní postoj sympatie⁵¹ k mládeži a snahu stýkat se s ní.“⁵² Příkladem tohoto postoje je na prvním místě sám don Bosco, který v jejím důsledném uplatňování viděl základní prvek, na kterém preventivní systém stojí a padá. Ve svém památném dopise z Říma z roku 1884 popisuje příčinu lhostejnosti a nechuti chlapců v jeho oratoři nedůsledným dodržováním asistence.⁵³ A právě z důvodu důležitosti asistence 21. generální kapitula znovu připomíná nezbytnost přítomnosti salesiánů mezi mládeží a přijímání obětí s ní

⁴⁶ Srov. BOSCO, T.; NANNI, C. *Dej mi duše*, s. 133-135.

⁴⁷ Srov. MB 5,367.

⁴⁸ Srov. Odbor pro saleziánsku pastoráciu mládeže. *Saleziánska pastorácia mládeže*, s. 19.

⁴⁹ Srov. CG 21 čl. 102.

⁵⁰ Srov. VÁŇOVÁ, J.; KAPLÁNEK, M. *Práce v salesiánském duchu*, s. 12.

⁵¹ Srov. BOSCO, J. Dopis z Říma. In *Stanovy a pravidla Společnosti svatého Františka Saleského*, s. 242: „Kdo ví, že je milován, miluje. A kdo je milován dosáhne všeho, zvláště u mládeže.“

⁵² S 39.

⁵³ Srov. BOSCO, Dopis z Říma, s. 241.

spojených. Svou pravidelnou přítomností by měl vzbudit salesián v mladých lidech potřebu hledání hodnot a vytvářet prostor projevům víry.⁵⁴

c) Rozum, náboženství, laskavost

„Celý tento systém se opírá o rozum, náboženství a laskavost“⁵⁵, píše don Bosco ve svém hrubém nástinu podstaty preventivního systému. Jsou v něm vyloučeny donucovací prostředky a naopak je probouzena a podporována schopnost rozumu, srdce a touha po transcendentnu, kterou má každý člověk hluboko v sobě.⁵⁶

Složka rozumu v preventivním systému v sobě zahrnuje na jedné straně odbornou kompetenci, kterou se stává výchovné působení reflektovaným a podloženým.⁵⁷ Salesiáni na této odborné kompetenci musí vědomě pracovat, protože svět mládeže, do kterého jsou posláni, prochází rychlými změnami. Jejich úkolem je v něm výchovně a pastoračně účinně působit, což v sobě zahrnuje neustálou aplikaci salesiánského poslání do konkrétních situací mládeže. Z toho důvodu je nezbytná pedagogická odbornost či jiné důležité kompetence.⁵⁸

Na druhé straně složka rozumu v sobě zahrnuje moudrost, vyváženost a rozvahu, jak se má vychovatel zachovat v různých situacích vzhledem k individualitě mladého člověka a k jeho momentálním životním okolnostem. Rozumně jedná ten, kdo rozlišuje a uznává hierarchii různých hodnot,⁵⁹ a kdo reflektuje požadavky a normy, které předkládá mladému člověku.⁶⁰

Význam **náboženství** a praktické prožívání katolické víry je pro dona Boska v jeho výchově zcela zásadní.⁶¹ Tento pilíř preventivního systému musí být však zvláště v současné době více reflektován, protože prožívání náboženské víry se od

⁵⁴ CG 21 čl. 103.

⁵⁵ Srov. BOSCO, Preventivní systém při výchově mládeže, s. 231.

⁵⁶ Srov. S 38.

⁵⁷ Srov. VÁŇOVÁ; KAPLÁNEK, *Práce v salesiánském duchu*, s. 13.

⁵⁸ Srov. *Ratio fundamentalis institutionis et studiorum*, s. 49.

⁵⁹ Srov. BOSCO; NANNI, *Dej mi duše*, s. 143-144.

⁶⁰ Srov. Odbor pro saleziánsku pastoračiu mládeže. *Saleziánska pastoračia mládeže*, s. 19.

⁶¹ Srov. BOSCO, Preventivní systém při výchově mládeže, s. 233.

jeho dob změnilo.⁶² O to více je to pro salesiány výzva, protože katecheze a evangelizace jsou základní náplní jejich poslání.⁶³

Náboženství v preventivním systému vytváří platformu smyslu života a jednání mladého člověka. Pomáhá mu objevovat, že i přes zdánlivé nepochopitelné situace a handicapy může prožívat vnitřní štěstí, které na nich není závislé. Náboženství v preventivním systému mu představuje Boha, který neopouští, i když se mladý člověk cítí opuštěn. Pomáhá mu interpretovat pozitivní skutečnosti v jeho životě a vidět za nimi Boží projevy.⁶⁴ Umožňuje mu naplnit čas církevními i civilními svátky, slavit je a tím vycházet ze své všednodennosti.⁶⁵ Vrcholem tohoto procesu se stává nabídka aktivního vstupu do komunikace s Bohem a přijetí jeho nabídky liturgického života a modlitby.

Salesiánovi pak prožívání náboženského rozměru umožňuje věřit v to, „že Bůh miluje mladé, že Ježíš chce sdílet svůj život s mládeží[...], že Duch svatý je přítomen v mládeži a že skrze ni chce vytvořit autentičtější lidskou a křesťanskou komunitu“.⁶⁶ Proto je pro salesiány výchova mládeže privilegovaným místem setkání s Bohem.⁶⁷

Laskavost je nezbytný postoj vůči mladým lidem. Při výchovném stylu dona Boska je totiž důležité, aby vychovatel měl nejen mladého člověka rád, ale aby mladí cítili, že je má vychovatel rád.⁶⁸ Laskavost je tedy výchovná láska⁶⁹, která se přiměřeně projevuje vůči mládeži. Na jednu stranu je to nevtíravá blízkost, která umožňuje vytvářet rodinné prostředí⁷⁰ a na druhou stranu je to schopnost přirozeně stanovovat hranice a vyžadovat jejich dodržování.⁷¹

⁶² Srov. *Výchova mládeže k víře* : 23. všeobecná kapitula salesiánů Dona Boska. čl. 64-66, (CG 23).

⁶³ Srov. S 34.

⁶⁴ Srov. BOSCO; NANNI, *Dej mi duše*, s. 150-153.

⁶⁵ Srov. SOKOL, J. *Člověk a náboženství*, s. 35-44.

⁶⁶ CG 23 čl. 95.

⁶⁷ Srov. tamtéž, čl. 95; srov. CHÁVEZ, P. Drazí salesiáni, buďte svatí. *ACG* [online]. 2002, č. 379 [cit. 2009-04-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.sdb.cz/ke-stazeni/hesla-hlavniho-predstaveneho/?cmd=download&downloadID=131>>. s. 8.

⁶⁸ Srov. BOSCO, Preventivní systém při výchově mládeže, s. 240.

⁶⁹ Srov. S 20: „Tato láska dává nezištně, protože jejím zdrojem je láska Boha.“

⁷⁰ Srov. *Životný projekt don Boscových saleziánů*, s. 157.

⁷¹ Srov. VÁŇOVÁ; KAPLÁNEK, *Práce v salesiánském duchu*, s. 13.

Tento postoj laskavosti je projevován srozumitelnými gesty, která vytváří důvěru. Tato důvěra projevená vychovatelem pak podporuje v mladém člověku vnitřní jistotu a posiluje ho při překonávání těžkostí. Dalo by se říci, že v laskavosti nachází rozum a náboženství svoje pravé uskutečňování.⁷²

2.1.3.2 Preventivní systém jako styl života

Na závěr této kapitoly je třeba zmínit ještě jeden aspekt preventivního systému. Základní důraz je v něm kladen na osobnost vychovatele, který působí na mladé lidi.⁷³ Proto kromě určitých zásad a pravidel, které vychovatel uplatňuje, je důležitá jeho lidská a duchovní kvalita a příklad jeho konkrétního života.

Dalo by se říci, že tento výchovný styl se nedá beze zbytku definovat, převzít a aplikovat, ale preventivní systém je spíše způsob bytí nebo mentalita. „Dospělý křesťan rozhodnutý pracovat s nedospělými, přijímá souhrn zdravých a přirozených postojů (podobně jako to činí rodiče vůči svým dětem), kterými působí na žáka a tím, že se pokouší jej naučit něco dobrého, především něco potřebného, jej současně učí být člověkem a křesťanem.“⁷⁴

Stanovy definují preventivní systém jako „konkrétní způsob, jak prožívat a hlásat evangelium a pracovat pro spásu mládeže[...] Tento způsob prostupuje naše vztahy.“⁷⁵ Proto jsou styl práce a způsob života nedílnými součástmi výchovy v duchu dona Boska.

2.1.4 Cíle salesiánského poslání

Na úvod další důležité kapitoly o salesiánském poslání se inspirováme klasickým latinským příslovím, které říká: Si quid agas, prudenter agas, et respice finem.⁷⁶ Jaký je tento cíl salesiánského poslání, který by měli mít salesiáni před očima při své výchovné činnosti? Výstižně ho definoval sám don Bosco v dopise z roku 1872 Girolamě Uguccioniové: „Modlete se za tyto ničitele bochníků chleba, abychom z nich mohli vychovat dobré křesťany a čestné občany.“⁷⁷

⁷² Srov. *Životný projekt don Boscových saleziánov*, s. 157.

⁷³ Srov. MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*, s. 90-106.

⁷⁴ FONTANA, U. *Člověk a zasvěcení*, s. 76.

⁷⁵ S 20.

⁷⁶ Když něco děláš, dělej to pořádně a měj před očima cíl.

⁷⁷ TURANSKÝ, Š. (ed.), *Listy Jána Bosca*, s. 143. (překlad je náš).

Výchova podle preventivního systému má tedy dva aspekty, které se vzájemně doplňují. První je zaměřený na výchovu ve víře a druhý pak na integrální rozvoj člověka.⁷⁸ V této souvislosti se mluví o propojení víry a života. Nelze proto hlásat evangelium, aniž by to mladému člověku nedávalo naději, odvahu a přiměřeně jej neinspirovalo do života a naopak nelze se zabývat integrálním rozvojem člověka, aniž by součástí tohoto rozvoje nebyla výchova k víře.⁷⁹ Jinými slovy se při salesiánské výchově mladému člověku předkládá cíl, aby vybudoval svou vlastní osobnost, a to tak, že bude mít jako vodítko Krista v rovině myšlenkové i životní.⁸⁰

Na druhou stranu se zdá, že tyto dva cíle byly u dona Boska téměř od počátku v určité hierarchii, kdy duchovní cíle byly primární a všechny ostatní jim byly podřazené. Don Bosco byl kněz a tato skutečnost byla nevyhnutelně spojena s jeho výchovným záměrem. Na prvním místě se snažil přivést mladé lidi k Bohu a vzdělávání, zvyšování kvalifikace a naplnění volného času při hrách považoval za nezbytné prostředky k tomuto primárnímu cíli.⁸¹

V dnešní době má každý ze dvou výše popsaných aspektů několik různých souvislostí, které se pokusíme dále rozepsat. K jejich základnímu, i když schematickému, rozdělení si pomůžeme nadpisy, které ve zmíněném dopise don Bosco napsal.

2.1.4.1 Dobrý křesťan

Výchovný cíl, který se v posledku snažil don Bosco svou výchovou uskutečnit, by se dal shrnout do termínu „setkání s Bohem“ a tomu podřizoval většinu svého snažení. Křesťanské ctnosti určovaly pravidla, jejichž zachovávání požadoval od chlapců; začlenění do katolické církve pro něj bylo nezbytnou podmínkou k dosažení výchovného úspěchu. Jeho výchovná metoda měla neodmyslitelný základ v duchovním obsahu katolického učení a jednání Ježíše

⁷⁸ Srov. S 31.

⁷⁹ Srov. *Životný projekt don Boscových saleziánov*, s. 136.

⁸⁰ Srov. CG 23 čl. 114.

⁸¹ Srov. MOTTO, *Výchovný systém Jána Bosca*, s. 47-48.

v evangeliích bylo základním měřítkem identity křesťana, kterého chtěl don Bosco vychovat.⁸²

V novodobých salesiánských dokumentech je tento ideál rozčleněn do několika fází⁸³ a vzhledem k postupující sekularizaci je stále více připomínán.

a) Evangelizace a katecheze

Evangelizovat v podstatě „znamená přinášet radostnou zvěst všem společenským vrstvám a třídám a jejím vlivem zevnitř přetvářet lidi samotné[...] Je to však složitý proces a zahrnuje mnoho různých složek: vydávání svědectví, zjevné hlásání evangelia, jeho vnitřní přijetí v srdci, vstup do obce věřících a apoštolskou iniciativu.“⁸⁴

Katecheze je v tomto smyslu součástí celkového procesu evangelizace, nicméně důraz je v ní kladen na systematictější předkládání křesťanského učení těm, kteří již dospěli k prvnímu rozhodnutí pro víru. Katecheze kompletně uvádí do křesťanského společenství.⁸⁵

Evangelizace a katecheze jsou základní nutností salesiánského poslání a z nich se pak rodí další cesty víry, liturgický život a svědectví činné lásky.⁸⁶ Je to úkol všech salesiánů bez ohledu na druh činnosti, kterou vykonávají. Jedná se na prvním místě o proces doprovázení a trpělivé cesty s mladými lidmi. Tato cesta může být u každého mladého člověka různě dlouhá a vyžaduje velkou trpělivost a nadšení vychovatele.⁸⁷ Salesiáni jsou však přesvědčeni o nezbytnosti evangelizace a katecheze, protože v Ježíšovi a jeho učení vidí, stejně jako don Bosco, uskutečnění Božího záměru s člověkem a prožívání hlubokého pokoje v tomto čase i na věčnosti.⁸⁸

⁸² Srov. tamtéž, s. 40-43.

⁸³ Srov. Odbor pro saleziánsku pastorační mládeže. *Saleziánska pastorácia mládeže*, s. 37-38.

⁸⁴ EN 18 a 24.

⁸⁵ Srov. *Životný projekt don Boscových saleziánov*, s. 145.

⁸⁶ Srov. *Da mihi animas cetera tolle : Závěrečný dokument 26. GK*. čl. 24, (CG 26).

⁸⁷ Srov. CG 23 čl. 93.

⁸⁸ Srov. CG 26 čl. 24.

b) Uvádění do církevního života

Ačkoliv v sobě evangelizace a katecheze zahrnují také systematické uvádění do církevního života, přesto stanovy připomínají jistá specifika tohoto procesu. Jedná se o podporování solidarity, schopnost spoluutvářet církevní prostředí a především o vytváření různých skupin a hnutí.⁸⁹ Je tedy zřejmé, že křesťan formovaný salesiánskou výchovou není pasivní a osamocенý, ale naopak prožívá svoji cestu víry ve společenství s ostatními lidmi a aktivně se podílí na poslání církve.

Skupiny a hnutí, které salesiáni podporují a nabízejí mladým lidem už od svého založení, vytváří zážitek církve a podporuje jejich příslušnost k církvi.⁹⁰ Zároveň jsou přirozeným prostředím pro rozvoj osobnosti mladého člověka a hledání jeho odpovědi na otázky, které jej během procesu dospívání provází.⁹¹

Je však důležité nevytvářet skupiny jen pro to, aby existovaly, ale dát jim určité zaměření: např. formační, sociální nebo apoštolské. Všechna tato zaměření podporují vlastní zodpovědnost mladého člověka za svět a církev a umožňují mu vyjít sám ze sebe a nabídnout svoje bohatství jiným lidem.⁹²

c) Uvádění do liturgického života

Liturgické projevy církve znamenají naslouchání Božímu slovu, modlitby a svátosti. Účast na nich je vrcholem a zdrojem života dobrého křesťana, a proto je k jejich plnému přijetí a prožívání nutná postupná cesta. Salesiáni se snaží tyto skutečnosti mladým lidem vysvětlovat, ukazovat, aktivně je do nich zapojovat a hledat s nimi jejich smysl.⁹³

Důležitou charakteristikou salesiánské spirituality je také úcta k Panně Marii, která stála u zrodu salesiánského poslání. Maria je představována jako model křesťanského života, protože dokázala realizovat Boží povolání ve svém životě.⁹⁴

⁸⁹ Srov. S 35; Srov. VÁŇOVÁ; KAPLÁNEK, *Práce v salesiánském duchu*, s. 14-15.

⁹⁰ Srov. CG 23 čl. 169-171.

⁹¹ Srov. *Životný projekt don Boscových salesiánů*, s. 148-149.

⁹² Srov. S 35.

⁹³ Srov. S 36; *Životný projekt don Boscových salesiánů*, s. 151-152.

⁹⁴ Srov. CG 21 čl. 94.

Mimořádnou úlohu v liturgickém životě však mají svátosti, které mladého člověka doprovází v křesťanském růstu. Křest zahajuje jeho cestu výchovy k víře a biřmování vede k uskutečňování zralosti víry.⁹⁵ Zvláštní pozornost však salesiáni věnují svátosti Eucharistie a svátosti smíření. Don Bosco je nazval základem své výchovy a zárukou mravnosti.⁹⁶ Ve svátosti smíření mladý člověk aktivně vstupuje do komunikace s Bohem, reflektuje svůj život a může přijímat podněty od kněze, který mu tuto svátost zprostředkovává. Tímto deklaruje svoji slabost a hřích a učí se eliminovat vědomí vlastní soběstačnosti. Zároveň je veden na základě přijatého smíření s Bohem ke smíření a odpuštění druhým lidem. Pravidelné a upřímné přistupování k této svátosti je účinným prostředkem ke zlepšování sociálních vztahů a přijetí sama sebe.⁹⁷

Slavení Eucharistie pak umožňuje zažívat společenství ve víře s druhými lidmi v přítomnosti Ježíše Krista. Mladý člověk se může aktivně účastnit při vytváření liturgie a vnímat potřeby svých bližních. Don Bosco také zdůrazňoval úctu k Ježíšovi v Eucharistii prostřednictvím návštěv svatostánku jako prostředek pro vyjádření vztahu a díky za dary v životě přijímané.⁹⁸

d) Orientace při volbě povolání

Jedním z důležitých cílů salesiánské výchovy je pomoci mladému člověku objevit a rozhodnout se pro konkrétní životní projekt, který mu Bůh v jeho životě nabízí. Tato volba se má stát posledním cílem během procesu lidského a křesťanského zrání.⁹⁹

Salesiáni by měli být vnímaví pro různé způsoby realizace povolání mladého člověka¹⁰⁰ a měli by se snažit vytvářet takové struktury a prostředky, které budou k těmto rozmanitým formám napomáhat.¹⁰¹ Nicméně povolání k salesiánskému

⁹⁵ Srov. CG 23 čl. 173.

⁹⁶ Srov. MOTTO, *Výchovný systém Jána Bosca*, s. 69-70.

⁹⁷ Srov. CG 23 čl. 174.

⁹⁸ Srov. tamtéž, čl. 175.

⁹⁹ Srov. CG 21 čl. 106.

¹⁰⁰ Srov. tamtéž, čl. 92.

¹⁰¹ Srov. CG 26 čl. 53.

zasvěcenému životu prožívanému ať už jako salesián – laik nebo salesián - ordinovaný služebník si zasluhuje jejich zvláštní péči a pozornost.¹⁰²

2.1.4.2 Poctivý občan

Donu Boskovi se podařilo ve své době mistrně propojit oba dva cíle své výchovy – být dobrým křesťanem i poctivým občanem.¹⁰³ Musíme však konstatovat, že výchova dobrých občanů a křesťanů není originální idea dona Boska, ale např. už 18. století s touto dualitou počítá koncept Rauchenstrauchovi pastorální teologie.¹⁰⁴ Toto dualita se pak v dnešní době objevuje např. v deklaraci o křesťanské výchově, kde se popisují dva póly výchovy – výchova k poznávání a milování Boha a výchova tělesných, mravních a rozumových schopností.¹⁰⁵ Logicky tedy musíme po charakteristice „dobrého křesťana“ stručně popsat také druhý neoddělitelný pól salesiánské výchovy – „poctivého občana“ tzn. proces k utváření zdravého a vyrovnaného lidství,¹⁰⁶ protože salesiánská výchova má co nabídnout i mladému člověku, bez ohledu na to, jestli s vychovatelem sdílí křesťanský pohled na svět anebo má společnou víru.¹⁰⁷

a) Osobní a kulturní rozvoj

Salesiánská výchova není výchovou davovou, ale soustředí se na konkrétního mladého člověka, který v ní má ústřední postavení. Vychovatel s ním spolupracuje na rozvíjení jeho schopností¹⁰⁸ a společně se snaží o to, aby mladý člověk byl schopen a ochoten přijmout zodpovědnost za svůj život a kvalitně jej prožíval.¹⁰⁹ Cesta k tomuto cíli je podmíněna různými skutečnostmi a je u každého individuální, nicméně se dají objevit základní momenty, které k této zralosti napomáhají.

¹⁰² Srov. tamtéž, čl. 54-55.

¹⁰³ Srov. MOTTO, *Výchovný systém Jána Bosca*, s. 48.

¹⁰⁴ Srov. KŘIŠŤAN, A. *Počátky pastorální teologie v českých zemích*, s. 44.

¹⁰⁵ Srov. PAVEL VI. *Gravissimum educationis : Deklarace o křesťanské výchově* [online]. 1965 [cit. 2009-03-19]. Dostupný z WWW:

<http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decl_19651028_gravissimum-educationis_cs.html>. čl. 1.

¹⁰⁶ Srov. CG 21 čl. 90.

¹⁰⁷ Srov. tamtéž, čl. 91.

¹⁰⁸ Srov. S 32.

¹⁰⁹ Srov. Odbor pro saleziánsku pastoráciu mládeže. *Saleziánska pastorácia mládeže*, s. 31.

Na prvním místě je důležité rozpoznávat, zda mladému člověku nebrání v jeho rozvoji různé **negativní okolnosti** a pomáhat mu s jejich řešením. Může se jednat o nejrůznější skutečnosti zahrnující materiální, citové, sociální, intelektuální, fyzické anebo mravní aspekty.

Dalším momentem je pomoc při **nabývání kompetencí**, které mladému člověku umožní objevit a rozvíjet své schopnosti, zlepšovat sociální vztahy, případně začlenit se do společnosti anebo uplatnit se na trhu práce.

V neposlední řadě je však důležité mladému člověku nabídnout tzv. „**kulturní formaci**“, která mu pomáhá rozvíjet svědomí, přijímat do svého života pozitivní hodnoty, smysluplné normy a vzorce chování, hledat smysl života nebo otvírat se nadpřirozené dimenzi života.¹¹⁰

V dnešní době je tato otázka osobního a kulturního zrání velmi diskutovaná, ale vzhledem k rozsahu naší práce zde pouze odkážeme na další zdroje, které nám mohou pomoci prohloubit pochopení této problematiky.¹¹¹

2.1.5 Místa a způsoby realizace salesiánského poslání

Poslední kapitolkou pojednání o salesiánském poslání, které je jedním ze základních sloupů salesiánské identity, je otázka míst a činností, kde se salesiánské poslání realizuje. Obecně by se dalo říci, že salesiánské poslání je realizováno tam a takovým způsobem, aby to co nejlépe odpovídalo skutečným potřebám těch, kterým se salesiáni věnují.¹¹² Takto obecně formulovaná definice umožňuje reflektovat konkrétní způsoby realizace salesiánského poslání, aby skutečně odpovídaly potřebám adresátů¹¹³ a nestaly se nefunkčními a zastaralými. Na druhou stranu se však už do počátku salesiánského díla vytvářela „tradiční“ místa a formy přítomnosti¹¹⁴, které zde krátce charakterizujeme. Budeme se zde zabývat pouze těmi způsoby realizace poslání, které jsou pro nás významné, protože z nich budou pocházet respondenti ve druhé části naší práce.

¹¹⁰ Srov. S 32.

¹¹¹ Srov. CG 21 čl. 90; Odbor pro saleziánsku pastoráciu mládeže. *Saleziánska pastorácia mládeže*, s. 31-35; srov. *Životný projekt don Boscových saleziánov*, s. 138-143; MOTTO, *Výchovný systém Jána Bosca*, s. 43-47.

¹¹² Srov. S 41.

¹¹³ Srov. P 1.

¹¹⁴ Srov. S 42 a 43.

Důležité však bude zastavit se nejprve u tzv. **trvalého kritéria** salesiánské činnosti, které veškeré činnosti předchází a kterým se hodnotí a obnovují všechny způsoby práce, kterými salesiáni uskutečňují své poslání.¹¹⁵

2.1.5.1 Trvalé kritérium salesiánského poslání

Don Bosco vybuďoval během svého života velké dílo zabývající se výchovou mládeže, které se postupně rozšířilo téměř do celého světa.¹¹⁶ Aby tato expanze nezpůsobila ztrátu originálního stylu, je nutné všechny salesiánské činnosti a způsoby práce reflektovat s kritériem, které vzniklo v prvním salesiánském díle: oratoři.¹¹⁷

Tuto první oratoř don Bosco založil v Turíně ve čtvrti Valdocco a jejím vedením a utvářením získal zvláštní výchovnou zkušenost,¹¹⁸ která se stala tímto trvalým kritériem. Salesiánské stanovy jej popisují jako otevřený **domov**, **farnost** zprostředkující evangelium, **školu** připravující na život a **hřiště**, kde se mladí mohou bavit a setkávat se s přáteli.¹¹⁹

Tyto čtyři aspekty v dnešní době neznamenají konkrétní činnosti a sekce, které by každý salesiánský dům musel zahrnovat, ale především určité aspekty a způsoby činnosti, které zajišťují věrohodnost a kontinuitu salesiánské výchovy: domov jako prvek určitého lidského zázemí a výchovy, farnost jako spirituální dimenze, škola jako rozměr vzdělávání a hřiště jako atraktivita a neformálnost. Aplikace těchto čtyř kategorií je nezbytná a rozmanitá. Don Bosco píše konkrétní způsob jejich aplikace ohledně vydávání knih v oběžníku z roku 1885: „Katolickým čtením jsem chtěl lid nejen vzdělávat, ale také vstoupit do jejich domů[...]Knihou „Zaopatřený mladík“ jsem je chtěl přivést do kostela, vštěpit jim víru a motivovat je k častému přijímání a zpovědi[...] Dějinami Itálie[...] jsem se chtěl posadit vedle nich ve škole[...] Toužil jsem být – jako kdysi – jejich

¹¹⁵ Srov. S 40.

¹¹⁶ K 31. 12. 2008 byli salesiáni přítomni na 5 kontinentech ve 129 zemích světa, měli 93 provincií a 1859 domů. (zdroj: www.sdb.org).

¹¹⁷ Srov. KAPLÁNEK, M. *Don Bosco a salesiánský výchovný styl* [online]. 2007 [cit. 2009-03-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.sdb.cz/ke-stazeni/odborne-seminare/?cmd=download&downloadID=275>>. s. 1.

¹¹⁸ Srov. CG 21 čl. 124.

¹¹⁹ Srov. S 40.

kamarádem během rekreace a rozhodl jsem se, že vytisknu sérii pěkných knih[...]¹²⁰ Každá salesiánská provincie se ve svých kulturních podmínkách musí o podobnou aplikaci do svých existujících činností a děl snažit a pravidelně obnovovat a reflektovat podle tohoto kritéria jejich zaměření.

2.1.5.2 Oratoř – středisko mládeže

Oratoř je první a typické dílo salesiánské kongregace, které spolu se střediskem mládeže slouží k evangelizaci a katechezi mládeže v určitém teritoriu prostřednictvím volnočasových aktivit formou, která je otevřena všem.¹²¹

Realizace oratoře a střediska mládeže je v dnešní době možná mnoha různými formami, ale výše uvedená definice naznačuje hlavní rysy oratoře a střediska mládeže, které zůstávají platné už od dob dona Boska:

a) otevřené prostředí, b) evangelizační a výchovný program a c) křesťanská přítomnost.

Ad a) Oratoř a středisko mládeže je otevřeno mladým lidem a je charakterizováno pestrou nabídkou programů, osobními vztahy, spoluzodpovědností mladých, přítomností animátorů (mladí pro mladé), osobním přijetím mladého člověka a jeho aktivním zapojením do skupiny, osobním dialogem.

Ad b) Je to místo, kde se mladému člověku nabízí možnost prohloubit vztahy a výchova ve víře, která je přizpůsobená jeho aktuální situaci. Zároveň má možnost hledat odpovědi na svoje otázky a objevovat náboženské zdroje pocházející z kultury a rodiny, ze které pochází. Je veden k solidaritě, nezištné službě a zážitku společenství lidí a církve.¹²²

Ad c) Oratoř a středisko mládeže vytváří křesťanské prostředí ve světě mladých, v občanské společnosti na hranici mezi církevním a sekulárním, náboženským a civilním. Toto prostředí odpovídá prostřednictvím

¹²⁰ TURANSKÝ, *Listy Jána Bosca*, s. 184. (překlad je náš).

¹²¹ Srov. CG 21 čl. 121 a 123.

¹²² Srov. *Výchovně-pastorační projekt provincie 2007* [online]. 2007 [cit. 2009-04-10]. Dostupný z WWW: <<http://web.sdb.cz/kapitula/>>. s. 18.

evangelia na otázky mládeže. Zároveň je to prostředí otevřené vůči různým kulturám, rasám, náboženstvím a ekumenické spolupráci.¹²³

Co se týká postavení salesiánů v oratoři nebo středisku mládeže, 21. generální kapitula mluví jasně: „Motorem celé této práce je salesián, který je zde dobrým pastýřem a evangelizátorem mladých. Nepatří k nim, je z nich, s nimi a pro ně. Je mezi nimi znamením Boží lásky.“¹²⁴

2.1.5.3 Škola

Školní prostředí je pro církve přednostním prostředkem pro integrální výchovu člověka¹²⁵ a nabízí mnoho příležitostí pro realizaci salesiánského poslání: osobní setkání s mladými lidmi, vytváření společenství pro kulturní rozvoj a rozvoj víry, pastorační působení na rodiče a spolupracovníky.

Don Bosco si tuto skutečnost ve své době uvědomoval, a proto v rámci první oratoře zakládal „salesiánské“ školy a odborná učiliště, které odpovídaly na konkrétní potřeby mladých lidí. Salesiáni později v tomto trendu pokračovali a v jejich školách a učilištích postupně vznikl specifický styl, který je dán druhem žáků, které přijímá, rodinným duchem, radostným prostředím a zvláště tím, že se v nich v rámci vzdělávacího a výchovného procesu vede ke křesťanské víře.¹²⁶

Můžeme objevit pět základních charakteristik salesiánské školy a učiliště:

- a) Je to **kvalifikované a účinné výchovné centrum**, které upřednostňuje výchovný aspekt před čistě výukovým a pomáhá mladým lidem s orientací v jejich životě.
- b) Je to výchovné centrum **inspirované evangelními hodnotami a umožňující růst ve víře.**

¹²³ Srov. Odbor pro saleziánsku pastorační mládeže. *Saleziánska pastorácia mládeže*, s. 68.

¹²⁴ CG 21 čl. 126.

¹²⁵ THE SACRED CONGREGATION FOR CATHOLIC EDUCATION . *The catholic school* [online]. 1977 [cit. 2009-03-20]. Dostupný z WWW: <http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_19770319_catholic-school_en.html>. čl. 8.

¹²⁶ Srov. CG 21 čl. 130-131.

- c) Je to výchovné centrum, ve kterém jsou aplikovány principy **salesiánské pedagogiky**.¹²⁷
- d) Je to výchovné centrum, které má záměrnou **sociální funkci**. Tuto funkci naplňuje tím, že vede své žáky k solidaritě, nezištnosti a společenství.
- e) Je to „**lidové**“ **výchovné centrum**, protože upřednostňuje „chudou“ mládež, nediskriminuje a vytváří rovné příležitosti.¹²⁸

Salesiáni, kteří na těchto školách a učilištích pracují, ale také ti, kteří pracují na nesalesiánských vzdělávacích institucích, jsou vybízeni k vytrvalosti a mají být podporováni.¹²⁹

Vysokoškolské prostředí poskytuje salesiánskému poslání nové možnosti rozvoje. Vzhledem k tomu, že se univerzitní studium stalo přístupným a někdy i nezbytným pro mladé lidi z lidových vrstev, období sociálního vzrávání se prodlužuje a vysokoškoláci se stále více stávají „ohroženými“, motivuje to salesiány, aby na toto prostředí také zaměřili svoji pozornost. Hlavními úlohami salesiánů zde je kultivace vysokoškolského prostředí svou „řeholní existencí“, doprovázení a formace mladých lidí na jejich cestě životem a k víře, vytváření komunitní atmosféry mezi studenty i vyučujícími, motivace k dialogu mezi vědou a vírou aj.¹³⁰

2.1.5.4 Farnost

Farnost je v obecnosti definována jako „konkrétní *communitas christifidelium* trvale zřízená v rámci určité místní církve, jejíž pastorační péče je svěřena faráři jako jejímu pastýři a jež podléhá autoritě diecézního biskupa.“¹³¹ K tomu dále přistupují další charakteristiky, jako jsou: poslání pro všechny věřící po dobu celého jejich života; společenství rozličných skupin, které je vyjadřováno při nedělní Eucharistii; otevřenost pro evangelizaci.¹³²

¹²⁷ Srov. kapitola 2.1.3. Způsob uskutečňování poslání - Preventivní systém.

¹²⁸ Srov. Odbor pro salesiánskou pastorační mládež. *Saleziánska pastorácia mládeže*, s. 78-80.

¹²⁹ Srov. CG 21 čl. 130.

¹³⁰ Srov. Odbor pro salesiánskou pastorační mládež. *Saleziánska pastorácia mládeže*, s. 120-123.

¹³¹ Kongregace pro klérus. *Kněz, pastýř a vůdce farního společenství*. Praha : Sekretariát České biskupské konference, 2002. Pro vnitřní potřebu. s. 21.

¹³² Srov. Odbor pro salesiánskou pastorační mládež. *Saleziánska pastorácia mládeže*, s. 91.

Salesiáni se v realizaci svého poslání sice věnují také farnostem, je však pro ně jen jedno z mnoha míst realizace poslání a působí v ní tehdy, když je umístěna ve specifickém prostředí¹³³ a za určitých podmínek: např. je v ní vhodné pole pro službu mládeži a lidovým vrstvám a vyžadují to pastorační potřeby partikulární církve.¹³⁴ Farnost svěřená salesiánům pak samozřejmě nese jistá specifika, která by se dala shrnout do čtyř základních rysů:

- a) Je **animovaná salesiánskou řeholní komunitou**. Znamená to, že za farnost má sice odpovědnost farář¹³⁵, který je jmenován podle jistých pravidel,¹³⁶ ale nositelem a znamením poslání je celé salesiánské řeholní společenství.¹³⁷
- b) Má **charakteristický styl pastorační práce podle salesiánské spirituality a preventivního systému**. Salesiánská farnost by měla být misijním společenstvím (usiluje o kontakt se všemi, zvláště nejchudšími a nejvzdálenějšími); výchovným společenstvím (snaží se o integrální rozvoj osob, solidaritu a spravedlnost) a křesťanským společenstvím (vyznává Ježíše Krista v každodenním životě a nabízí proces výchovy ve víře podle salesiánské spirituality)
- c) Je zaměřena **především na mladé lidi**. To znamená, že se zajímá především o mladé lidi a jejich prostřednictvím se dostává k jejich rodičům; zapojuje mladé do farních akcí; v rámci diecézních struktur nabízí pro mladé prostor zapojení se do nich.¹³⁸ Pokud je ve farnosti jiné salesiánské dílo (středisko mládeže, škola[...]) rozvíjí spolu s ním jednotnou pastorační práci.¹³⁹
- d) Je **lidová**. To znamená jak teritoriální aspekt (přednostní umístění farnosti v „lidových“ čtvrtích velkoměst), tak také aspekt stylu (neoddělovat se od lidu „hradbami“; nabízet přirozenou a prostou liturgii a uvádět do ní;

¹³³ Srov. CG 21 čl. 135.

¹³⁴ Srov. P 25.

¹³⁵ Srov. Odbor pro saleziánsku pastorační mládeže. *Saleziánska pastorační mládeže*, s. 94.

¹³⁶ Srov. P 27.

¹³⁷ Srov. CG 21 čl. 138; srov. P 26.

¹³⁸ Srov. CG 21 čl. 139.

¹³⁹ Srov. Odbor pro saleziánsku pastorační mládeže. *Saleziánska pastorační mládeže*, s. 94.

nabízet lidové pobožnosti a kultivovat jejich prožívání; být otevřen problémům okolí).¹⁴⁰

2.1.5.5 Sdělovací prostředky

Sdělovací prostředky hrály už od počátku salesiánské kongregace významnou roli. Don Bosco byl přesvědčen o důležitosti vydávání a šíření časopisů, knih, divadelních her, hudby aj. Nepovažoval je jen za nástroj pro jiné salesiánské aktivity (oratoře, školy, misie[...]), ale za samostatné apoštolátní dílo, které samo o sobě naplňuje salesiánské poslání mezi mládeží.¹⁴¹

I v dnešní době salesiáni považují sdělovací prostředky za jeden z prvořadých úkolů,¹⁴² protože komunikační technologie jsou pro mladé lidi přirozeným nástrojem setkávání, výměny zpráv a kontaktu mezi sebou. Dnešní „mediální“ doba si ovšem sebou nese i svá rizika v podobě odosobnění komunikace, závislostí, neschopnosti navazovat hluboké vztahy a také možnosti zneužití mladého člověka.¹⁴³

Základními cíli práce ve sdělovacích prostředcích jsou pro salesiány výchova a hlásání evangelia.¹⁴⁴ Hlavní úlohou výchovy na tomto poli pak je vedení mladých lidí ke kritickému přijímání informací, rozvíjení morální reflexe obsahu a vedení k zodpovědnému postoji v množství věnovaného času sdělovacím prostředkům.¹⁴⁵ Další součástí výchovy je výroba, vydávání a distribuce knih, časopisů, televizních a rozhlasových pořadů a jiných pomůcek, které výchově přímo či nepřímo slouží.¹⁴⁶

Na poli evangelizace sdělovací prostředky slouží k výchově k víře,¹⁴⁷ k šíření evangelia¹⁴⁸ a také jako účinné prostředky při liturgii a katechezi.

Salesiáni k realizaci těchto cílů vlastní vydavatelství, televizní a nahrávací střediska, internetové portály a další zařízení z oblasti sdělovacích prostředků.

¹⁴⁰ Srov. CG 21 čl. 141.

¹⁴¹ Srov. tamtéž, čl. 149.

¹⁴² Srov. S 43.

¹⁴³ Srov. CG 26 čl. 99.

¹⁴⁴ Srov. S 43.

¹⁴⁵ Srov. P 32.

¹⁴⁶ Srov. P 31.

¹⁴⁷ Srov. S 6.

¹⁴⁸ Srov. EN čl. 45.

2.2 Komunitní život

V předchozí kapitole jsme se snažili v základních rysech nastínit charakteristický prvek salesiánské identity – apoštolské poslání. Druhým prvkem, který tvoří základní pilíř identity každého salesiána, je život a práce v komunitě.¹⁴⁹ Komunitní život je důsledkem přirozeného procesu vývoje asketického života a v církvi se objevuje už od 4. století. Podle tradice byl jeho původcem Pachomios (asi 292 – 346).¹⁵⁰ Později tento způsob života rozpracovali Augustin, Benedikt, Bonaventura a další po nich. V dnešní době je v církevních dokumentech komunitní život řeholí pevně zakotven a považuje se za jejich přirozenou součást.¹⁵¹

Pro dona Boska byl komunitní život základem salesiánského života už od počátku jeho uvažování o založení řeholní společnosti, a v návrhu stanov z roku 1858 jej popisuje takto: „Všichni členové žijí společným životem, spojeni jen poutem bratrské lásky a jednoduchým slibem.“¹⁵² Kromě toho se objevuje motiv komunitního života v několika jeho projevech a spisech.

Je zřejmé, že způsob a specifika komunitního života jsou odlišné v každé konkrétní řeholní rodině, a proto bude důležité pokusit se charakterizovat prvky komunitního života salesiánů.

2.2.1 Zdroje komunitního života

„Žít a pracovat dohromady je pro salesiány základním požadavkem a bezpečnou cestou k uskutečňování povolání.“¹⁵³ Toto je základní sdělení stanov o komunitním životě salesiánů. Samo o sobě ovšem musí vycházet z hlubokých zdrojů, protože bez nich by se mohlo časem stát spíše břemenem než naplněním povolání.

Základním motivem ke komunitnímu životu nejsou společné zájmy, atmosféra, praktické výhody společného života či jiné, jinak důležité, skutečnosti. Je jím vědomí, že **salesiány shromáždil do jednoho společenství sám Bůh**, že

¹⁴⁹ Srov. S 3.

¹⁵⁰ Srov. LAWRENCE, H. *Dějiny středověkého mnišství*, s. 12-13.

¹⁵¹ Srov. CIC kán. 607 § 2; srov. CIC kán. 608.

¹⁵² Srov. *Životný projekt don Boscových saleziánů*, s. 192.

¹⁵³ S 49.

jsou spojeni jedním **společným zasvěcením** a pro jedno **společné apoštolské poslání** v církvi.¹⁵⁴ Toto vědomí, že Bůh sám je hlavním zdrojem komunitního života umožňuje vytvářet prostor pro hluboké a rovnocenné bratrské vztahy, které jsou znamením vztahů nejsvětější Trojice.¹⁵⁵

Bratrský život a vztahy, které z něj vychází, apoštolátní poslání a evangelní zasvěcení¹⁵⁶ zároveň tvoří tři sloupy komunitního života.

Z lidské zkušenosti je patrné, že **bratrský život** a bratrská láska, která je jeho hlavní realizací, nejsou automatickými produkty života v komunitě. Salesiáni se proto musí osobně angažovat ve vytváření vztahů a budování společenství. Důležitými prvky při této realizaci je odpuštění a smíření, sdílení se, aktivní budování meziosobních vztahů a vzájemná úcta a přijetí.¹⁵⁷ Tato snaha o vytváření bratrského života není však otázkou mimořádných událostí. Každý salesián se snaží budovat komunitu v obyčejných a každodenních maličkostech všedního života.¹⁵⁸

Na druhou stranu může od komunity očekávat přijetí a prostor pro osobní růst, protože komunita není jeho zaměstnání, kde by měl odvádět především svou práci.¹⁵⁹ Pokud je tato reciprocita narušena, vznikají v komunitě při vzájemných vztazích problémy. Kvalitní bratrský život, který s sebou nese konstruktivní konflikty, je však prvním výchovným svědectvím, které mohou salesiáni nabídnout mladým lidem.¹⁶⁰

Apoštolátní poslání, které jsme více charakterizovali v kapitole 2.1, podstatným způsobem zasahuje do základů komunitního života, protože je zároveň prostředkem pro jeho realizaci. Apoštolské poslání, které salesiánům svěřuje církev, totiž na prvním místě realizuje komunita a pro jednotlivé salesiány je toto poslání motivací k soudržnosti a spoluzodpovědnosti.¹⁶¹

¹⁵⁴ Srov. PI 26.

¹⁵⁵ Srov. S 49.

¹⁵⁶ Srov. S 50.

¹⁵⁷ Srov. *Salesiánská komunita dnes : Závěrečný dokument 25. generální kapituly*. čl. 9, (CG 25).

¹⁵⁸ Srov. S 51.

¹⁵⁹ Srov. S 52.

¹⁶⁰ Srov. CG 25 čl. 7.

¹⁶¹ Srov. S 44.

Každý salesián se podílí na realizaci tohoto poslání svým specifickým způsobem. Ke smysluplnému uskutečňování svého poslání však potřebuje být napojený na komunitu (nejen formálně), protože jenom komunita mu umožňuje toto poslání realizovat autenticky. Přeneseno do dnešního názvosloví, jenom komunita mu uděluje „copyright“ a obnovuje v něm salesiánskou identitu. Tento mechanismus pak ve své podstatě vytváří uzavřený kruh.

Třetím prvkem jednoty a upevnění společenství je **život podle evangelních rad**. Bude o nich sice pojednáno v další kapitole, nicméně už zde hrají zásadní roli v komunitním životě.¹⁶² Prožívání každé z jednotlivých evangelních rad v sobě zároveň zahrnuje konstitutivní prvek společenství.

V poslušnosti je realizován prvek jednoty komunity. Každý jednotlivý salesián přijímá rozhodnutí od stejného představeného¹⁶³ a žije podle stejných pravidel.

Chudoba umožňuje projevit závislost na komunitě a jednotlivých bratřích. Salesián přináší do společného svoje osobní dary i majetek a svým způsobem se tak stává zranitelným. Na druhou stranu je však účasten sdílení majetku a darů druhých a stává se tak silnějším.

Správně prožívaná čistota je důležitým prostředkem pro autentický bratrský život. Čistota umožňuje vytvářet přátelství mezi bratry, prohlubuje vztah k Bohu a uschopňuje k nezištné službě. Tyto velké hodnoty společně tvoří zdravou atmosféru v komunitě, která zase pomáhá k autentickému prožívání ctnosti čistoty.¹⁶⁴

Vzhledem k tomu, že Bůh je ten, kdo svolává jednotlivé salesiány do komunity a svým působením umožňuje komunitní život, je důležité, aby komunita a každý její člen na toto povolání adekvátním způsobem odpovídali.¹⁶⁵ Proto neoddelitelně patří ke zdrojům komunitního života modlitba a liturgie. Prostřednictvím společného slavení Eucharistie, naslouchání Božímu slovu a Denní modlitby církve obnovuje komunita v sobě vědomí důvěrného vztahu

¹⁶² Srov. S 61.

¹⁶³ Srov. S 55; srov. CG 25 čl. 52.

¹⁶⁴ Srov. S 83.

¹⁶⁵ Srov. S 85.

k Bohu. K salesiánskému stylu zbožnosti pak nepochybně patří hluboká osobní modlitba každého salesiána, synovská úcta k Panně Marii¹⁶⁶ a ke svatým.¹⁶⁷

2.2.2 Vlastnosti salesiánské komunity

V předchozí kapitole jsme si osvětlili nezbytnost komunitního života a jeho zdroje. Otázkou však zůstává, v jaké komunitě salesiáni žijí? V církvi totiž existuje nepřeborné množství různých forem komunitního života. Stanovy nám proto nabízejí několik vlastností, které charakterizují komunitu salesiánskou.

2.2.2.1 Komunita přijímající a otevřená

Vzhledem ke svému apoštolátnímu poslání mezi mladými lidmi jsou jednotliví salesiáni nutně vtaženi do styku s vnějším prostředím. Salesiánský styl řeholního života není kopií modelu poustevníků na poušti nebo rozjímavých řádů v kláštorech, ale čerpá spíše inspiraci ze života apoštolů, kteří byli s Ježíšem a zároveň v neustálém kontaktu s druhými lidmi.¹⁶⁸ Je proto na místě definovat základní postoj salesiánské komunity jako tu, která přijímá. To se projevuje konkrétně její pohostinností a také přívětivostí v jednání se všemi lidmi.¹⁶⁹

Další charakteristikou salesiánské komunity je její otevřenost. Tato otevřenost neopakuje pouze jinými slovy předchozí „přijímání“, ale znamená, že salesiánská komunita se snaží začleňovat do života a kultury území, na kterém působí.¹⁷⁰ Může se jednat konkrétně o obyvatele města nebo čtvrti bez ohledu na jejich příslušnost k salesiánskému dílu nebo vyznání, o spolupráci s různými organizacemi, které mají souvislost s posláním komunity, anebo o nové výzvy, které se objevují.

Komunita, která je součástí místní církve,¹⁷¹ se svým otevřeným přístupem stává znamením Krista a zpřístupňuje specifické charisma dona Boska těm, kterým se otvírá.¹⁷²

¹⁶⁶ Srov. S 85; 87-89; 92-93; srov. CG 25 čl. 19.

¹⁶⁷ Srov. S 9.

¹⁶⁸ Srov. VIGANO, The priest of the year 2000.

¹⁶⁹ Srov. S 56.

¹⁷⁰ Srov. S 7.

¹⁷¹ Srov. S 48.

¹⁷² Srov. S 57.

Do této charakteristiky také patří otevřenost komunity vůči širší organizační struktuře salesiánské kongregace. Místní komunita je totiž součástí většího celku – provincie, která místní komunity koordinuje a zajišťuje jejich styk s jinými provinciemi a celou kongregací.¹⁷³ V tomto smyslu má pak být každý jednotlivý salesián otevřen širší struktuře, protože jeho řeholní zasvěcení jej včleňuje do celé salesiánské kongregace a nikoliv „jen“ do místní komunity (např. po vzoru „stabilitas loci“ u benediktinů). Toto vědomí všeobecnosti by mělo vést každého jednotlivého salesiána k sounáležitosti se všemi salesiány a také k ochotě ke službě na různých místech.¹⁷⁴

2.2.2.2 Komunita animující

Třetí vlastností komunity je její animační přítomnost. Charakteristiky této přítomnosti jsou plodem generálních kapitul salesiánů a tento pojem není explicitně zakotven ve stanovách, i když v nich je animační činnost charakterizována.¹⁷⁵

Salesiánská komunita sama o sobě patrně není schopna plnohodnotně realizovat salesiánské poslání a potřebuje k tomu řadu spolupracovníků. Už don Bosco zapojil do své činnosti různé pomocníky, sympatizanty a dokonce i mladé lidi, protože si byl vědom toho, že výchova potřebuje aktivní spoluúčast všech zúčastněných.¹⁷⁶ Dnešní terminologie nazývá tento nezbytný okruh spolupracovníků na výchovném procesu termínem „Výchovně pastorační společenství“,¹⁷⁷ nicméně z důvodů rozsahu práce se jím však nebudeme více zabývat.¹⁷⁸

Naším úkolem je spíše definovat úlohu komunity ve VPS, který je charakterizován jednoduše: animovat.¹⁷⁹ Animovat v tomto smyslu znamená udržovat a budovat specifický styl činnosti a identity, který je pro salesiánské poslání charakteristický. Salesiánská komunita by totiž měla na prvním místě „žít,

¹⁷³ Srov. S 58.

¹⁷⁴ Srov. S 59.

¹⁷⁵ Srov. S 5.

¹⁷⁶ Srov. *Životný projekt don Boscových saleziánů*, s. 187.

¹⁷⁷ Srov. CG 24 čl. 155; dále jen VPS.

¹⁷⁸ Jeho bližší charakteristika je např. v CG 24 čl. 156-158.

¹⁷⁹ Srov. CG 25 čl. 70; Srov. P 5.

střežit, prohlubovat a stále rozvíjet charisma dona Boska¹⁸⁰ a toto charisma zprostředkovávat VPS. Tak se i každý jednotlivý salesián patřící do komunity, stává zodpovědným za vytváření dialogu, spolupráce a jednoty se všemi jednotlivými složkami VPS. Celá tato animační činnost má dvě základní funkce: vzájemné obohacování a zkvalitňování apoštolátu.¹⁸¹

2.3 Řeholní zasvěcení

Třetím podstatným prvkem identity každého salesiána kromě specifického poslání k mladým a komunitního způsobu života je jeho řeholní zasvěcení. Salesián skládá tři sliby – poslušnosti, chudoby a čistoty, kterými plněji rozvíjí svoje křestní zasvěcení¹⁸² a zároveň tím deklaruje, že Bůh sám je pro něj natolik cenná hodnota, že se Mu chce plně nabídnout prostřednictvím života a práce v Salesiánské společnosti.¹⁸³ V tomto aktu pak v podstatě napodobuje Ježíše Krista, který ve své době tyto hodnoty poslušnosti, chudoby a čistoty radikálně zpřítomňoval.¹⁸⁴

Don Bosco měl k založení společnosti, kde by jeho nejbližší spolupracovníci skládali řeholní sliby, několik důvodů. 1. Vzhledem k poslání salesiánů, kteří mají být znamením a nositeli Boží lásky¹⁸⁵, bylo nejvhodnější, aby tato identita spojovala v sobě činný život a na druhou stranu radikální napodobování Krista, prožívané prostřednictvím řeholních slibů.¹⁸⁶ 2. Chtěl vytvořit trvalé dílo stojící na konkrétních lidech, kteří se v něm budou angažovat s nasazením veškerého času a energie. 3. Měl pro to nadpřirozené motivace, které se nejvíce ukazují v jeho snech.¹⁸⁷

Každá řeholní společnost toto zasvěcení svých členů sliby poslušnosti, chudoby a čistoty prožívá v originálním stylu a radikalitě. Jinak se řeholní sliby

¹⁸⁰ CG 24 čl. 159.

¹⁸¹ Srov. S 5.

¹⁸² Srov. LG 44.

¹⁸³ Srov. S 24.

¹⁸⁴ Srov. PC 1; srov. S 60.

¹⁸⁵ Srov. S 2.

¹⁸⁶ Srov. PC 8.

¹⁸⁷ Srov. *Životný projekt don Boscových saleziánů*, s. 222-223.

budou prožívat v kontemplativních řádech a jinak v kongregacích apoštolsky činných. A také každá řeholní společnost věnující se apoštolátu má svůj specifický způsob prožívání evangelních rad.¹⁸⁸ Bude proto užitečné, abychom si tato salesiánská specifika ve stručnosti představili.

2.3.1 Salesiánská poslušnost

Don Bosco založil salesiánskou společnost velmi originálním způsobem, který je v církevní historii ojedinělý. Když se totiž 18. prosince roku 1859 sešlo v jeho světnici za účelem složení řeholních slibů sedmnáct mužů, šestnáct z nich bylo velmi mladých kleriků a pouze jeden byl mladý kněz. Don Bosco tedy založil řeholní společnost z chlapců, kteří byli jeho žáky. A snad právě tato skutečnost byla klíčová při tvorbě stylu poslušnosti, kterou od salesiánů vyžadoval coby jejich první hlavní představený. Don Bosco si totiž přál poslušnost, která by vzešla z dialogu, byla plodem spoluodpovědného přístupu, byla motivována rozumným důvodem a nesla se v prostředí úcty a důvěry.¹⁸⁹ Podobné charakteristiky poslušnosti se objevují i v současných salesiánských stanovách.¹⁹⁰ Subjekty poslušnosti jsou pak na místní úrovni představený komunity – ředitel a tzv. vyšší představení – provinciál, hlavní představený a papež.¹⁹¹

Poslušnost je i v dnešní době garantem trvalosti salesiánské kongregace a kvality jejího poslání. Objevily se však nové okolnosti pocházející z dnešního kulturního kontextu a pojetí antropologie. Proto je podrobována reflexi a jsou na ni kladeny zvláštní důrazy vzhledem ke kontextu doby.

Člověk je dnes stále více veden k zodpovědnosti za svá rozhodnutí, k ocenění a realizaci své originality, odborné specializaci a k hájení vlastního štěstí. Samy o sobě jsou to tendence dobré, nicméně se mohou někdy dostat do konfliktu

¹⁸⁸ Srov. PC 8.

¹⁸⁹ Srov. FONTANA, *Člověk a zasvěcení*, s. 84-85.

¹⁹⁰ Srov. S 65-66.

¹⁹¹ Srov. S 176, 161,126-127, 125.

s poslušností. Poslušnost musí být proto především **založena na duchovních základech** a nejen na lidských výpočtech.¹⁹²

Salesiánská poslušnost je **kreativní**. Salesián neopakuje rutinním způsobem, co se dělalo dříve, ale hledá nové výzvy a snaží se na ně nalézat adekvátní odpovědi. Úkolem představeného je takovou kreativitu podporovat v rámci celkového prospěchu.

Zároveň je salesiánská poslušnost **komunitní** a neřídí se jen osobností jednotlivého salesiána. Každé dílo má totiž vlastní „projekt“ a styl, které musí zůstat i po výměně salesiánů v základních rysech zachováno.

Poslušnost salesiánů je **společná**. Každý salesián má vidět svou roli a práci v rámci rolí a činností ostatních salesiánů v komunitě, protože poslušnost a komunita jsou pevně spojené.¹⁹³

Z výše uvedeného vyplývá, že v salesiánském kontextu se klade důraz na prožívání poslušnosti jako duchovní skutečnosti¹⁹⁴ a dialogické hledání a zapojení každého jednotlivého salesiána do společné pastorace. Prostředky k realizaci takové poslušnosti jsou v pravidelném shromažďování komunity, v rozhovoru každého salesiána s ředitelem¹⁹⁵, který zaručuje jednotu komunity a ve výběru a realizaci vhodné specializace každého salesiána v rámci společného díla.¹⁹⁶

2.3.2 Salesiánská chudoba

V prožívání chudoby v salesiánské kongregaci je nám opět příkladem její zakladatel, který na prvním místě ukázal svým konkrétním životem, jak se i v materiálních věcech spolehnout na Boží pomoc a hmotné prostředky získávat a investovat do mladých, do jejich výchovy a evangelizace. Základním postojem této chudoby je odpoutanost srdce,¹⁹⁷ což se viditelně projevuje skromným stylem života. V pravidlech salesiánské společnosti jsou popsány některé projevy tohoto skromného stylu: střídmost v jídle a pití, jednoduché oblékání, umírněné nároky

¹⁹² Srov. VECCHI, J. Zde jsem, abych plnil tvou vůli. ACG [online]. 2001, č. 375 [cit. 2009-03-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.sdb.cz/res/data/295/033536.doc>>. s. 10-11.

¹⁹³ Srov. tamtéž, s. 28-29.

¹⁹⁴ Srov. S 71.

¹⁹⁵ Srov. S. 70; P 49

¹⁹⁶ Srov. CG 25 čl. 34.

¹⁹⁷ Srov. S 73.

na prožívání prázdnin a dovolené, skromné zařízení pokoje či bytu, snaha nenechat se spoutat žádným zlozvykem, zříkání se kouření, společná pokladna, vše co se získá vlastní prací nebo jako dar se dává do společného majetku atd.¹⁹⁸ Tyto praktické projevy chudoby by ovšem byly jen prázdny gesty vedoucími spíše k nesvobodě, kdyby k nim salesián neměl motivaci.

Prvním a zásadním motivem k prožívání chudoby je následování Ježíše Krista, „který se narodil v chudobě, za svého života neměl nic a na kříži zemřel nahý.“¹⁹⁹ Další důležitou motivací salesiána k tomu aby žil chudě, jsou mladí lidé a služba pro ně. Prožívání chudoby mu umožňuje nelpět na hmotných věcech a nespoutávat se jinými závislostmi, které by mu bránily ve službě. Jejím projevem je také otevřenost vůči „nejchudobnější“ mládeži a neúnavné nasazení času, energie a prostor pro její výchovu a evangelizaci²⁰⁰. Život v chudobě se stává svědectvím, které mladé může motivovat k solidaritě a nesobectví.²⁰¹

Salesián se ve slibu chudoby zříká disponování s hmotným majetkem bez souhlasu představeného, i přesto, že může majetek získávat a vlastnit.²⁰² Toto rozlišení je důležité, protože před společností a zákonem vystupuje jako občan (vlastnění a získávání majetku), nicméně v řeholní společnosti zachovává evangelní radikalitu (disponování bez souhlasu představeného). Tato ambivalence v sobě však skrývá i určité nebezpečí, a proto je na prvním místě zodpovědný za svou chudobu každý salesián osobně.²⁰³

Oblastí chudoby se zabývala i 26. generální kapitula salesiánů, která se konala v roce 2008 a stanovila určité aktualizace pro dnešní dobu.²⁰⁴

- Konstatuje, že projevem chudoby je zřeknutí se individuálních projektů na úkor společného komunitního díla. Svatý František Saleský proto trefně říká, že „být chudobným znamená žít v komunitě.“²⁰⁵

¹⁹⁸ Srov. P 55-57.

¹⁹⁹ S 72.

²⁰⁰ Srov. S 78; srov. CG 25 čl. 35.

²⁰¹ Srov. S 73.

²⁰² Srov. S 74.

²⁰³ Srov. S 75.

²⁰⁴ Srov. CG 26 čl. 79-81.

²⁰⁵ VECCHI, J. Poslání ohlašovat chudým radostnou zvěst. *ACG* [online]. 1999, č. 367 [cit. 2009-03-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.sdb.cz/res/data/295/033529.doc>>. s. 6.

- Důležitá je solidarita s chudými lidmi, která se projevuje nejen bezprostředním nabízením pomoci, ale také snahou o vnitřní citlivost k chudým a překonáváním pohodlného způsobu života, který tuto citlivost znemožňuje.
- Zdůrazňuje odpovědné, transparentní a solidární nakládání se svěřenými prostředky a navrhuje jeho konkrétní projevy.²⁰⁶

2.3.3 Salesiánská čistota

Cíl a podstata řeholního slibu čistoty by se dala shrnout do krátké věty s velkými následky: mít nerozdělené srdce kvůli Bohu a lidem.²⁰⁷ Nerozdělené srdce je termín, který popisuje sv. Pavel²⁰⁸ a dnešním jazykem by se dal opsat jako tendence člověka dosáhnout dokonalé lásky k Bohu, bez účasti takové lidské lásky, na níž by vázal citově sexuální oblast.²⁰⁹ Jistě se tu nemyslí radikální omezení jakékoliv citové interakce s jinými lidmi, nicméně člověk žijící slibem čistoty by měl mít při vytváření vztahů s ostatními lidmi před očima svoje zásadní životní rozhodnutí – milovat na prvním místě Boha a kvůli němu žít a pracovat s lidmi a pro lidi.

„Don Bosco prožíval svoji čistotu jako bezmeznou lásku k Bohu a mládeži“²¹⁰ a zdá se, že byla pro něj nejdůležitějším slibem, který dokonce nazval rozlišovacím znakem salesiánské společnosti.²¹¹ Její prožívání mu umožňovalo radikálně nasadit svůj život pro mladé lidi. Využíval všechnen svůj čas k tomu, aby se s mladými lidmi mohl setkávat třeba i ve věznicích nebo na ulicích, vydával pro ně knihy, stavěl domy a později jim opatroval jídlo, šaty nebo školu.²¹²

Tento postoj je pro salesiány tak důležitý zvláště kvůli jejich výchovnému působení mezi mladými lidmi, protože výchova, jejímž základem je výchovný vztah, se často pohybuje na hranici mezi autoritou a zdravou náklonností. Proto by

²⁰⁶ Srov. CG 26 čl. 81.

²⁰⁷ Srov. PC 55.

²⁰⁸ Srov. 1 Kor 7,32-35.

²⁰⁹ Srov. FONTANA, *Člověk a zasvěcení*, s. 109.

²¹⁰ S 81.

²¹¹ „Rozlišovací známkou naší Společnosti je čistota, podobně jako chudoba je rozlišovací známkou synů svatého Františka Assiského a poslušnost synů svatého Ignáce. Čistota je naše nejoblíbenější ctnost.“ (MB 12,225).

²¹² Srov. VECCHI, *Poslání ohlašovat chudým radostnou zvěst*, s. 16.

měl salesián v sobě spojovat citovou zralost a psychickou vyrovnanost.²¹³ Jedná se o návyky a postoje, které z něho dělají člověka sympatického, otevřeného a schopného vytvářet upřímné vztahy s muži i ženami. Na druhou stranu si je salesián vědom síly a hodnoty sexuální oblasti, a proto má vypěstován cit pro hraniční situace a vztahy, které by v něm mohly narušit rovnováhu.²¹⁴

Důležitým prostředkem a zároveň místem k prožívání čistoty každého salesiána je komunita, protože přátelství s ostatními salesiány, sociální zázemí a především jeho vztah k Bohu prožívaný v komunitě mu pomáhají zůstat v této oblasti věrný.

Dnešní doba je velmi citlivá na jakékoliv nestandardní projevy v citově sexuální oblasti, zvláště jedná-li se o výchovu.²¹⁵ Toho si musí být salesiáni vědomi a takovým jednáním předcházet účinnou formací nových salesiánů v této oblasti²¹⁶, na druhou stranu radostné prožívání čistoty a prožívání nesobeckých vztahů může být dobrým prostředkem při výchově mládeže k hodnotnému prožívání jejich sexuality.

3 Jedna salesiánská identita, dvě formy prožívání

Prošli jsme základní charakteristiky identity, která by měla být vlastní každému jednotlivému salesiánovi.²¹⁷ Každý totiž při své řeholní profesi slíbil, že všechny své síly dá těm, ke kterým jej Bůh pošle – především nejchudší mládeži, že bude žít v bratrském, duchovním a pracovním společenství s ostatními salesiány a že bude zachovávat tři evangelní rady – poslušnost, chudobu a čistotu.²¹⁸ Tyto tři pilíře řeholního zasvěcení jsou tím, co spojuje dohromady všechny salesiány bez ohledu na to, zda jsou kněžími anebo koadjutory.

²¹³ Srov. S 82.

²¹⁴ Srov. S 84.

²¹⁵ Je pravdou, že se s těmito problémy potýká salesiánská kongregace už od svého založení – např. už v roce 1907 museli salesiáni čelit obvinění ze sexuálního zneužívání v jejich domě ve Varazze, ale v dnešní přeseexualizované době je tato obezřetnost ještě více aktuální.

²¹⁶ Srov. CG 25 čl. 36.

²¹⁷ Srov. CG 26 čl. 55.

²¹⁸ Srov. S 24.

Salesiánské stanovy však připomínají také skutečnosti, které jednotlivé salesiány odlišují. V tomto smyslu mluví o tom, že na salesiánském poslání se každý salesián podílí svými osobními vlohami, ale také charakteristikami svého stavu.²¹⁹

Osobní vlohy a schopnosti každého salesiána je nutné podporovat a rozvíjet²²⁰ zvláště v dnešní době, která zdůrazňuje originalitu každého člověka a jeho seberealizaci. V nich se ukazuje na každém salesiánovi důmyslnost jeho Stvořitele a do jisté míry v nich lze nalézat stopy Božího vedení salesiánské kongregace. V nich se dají nacházet rozličné pohledy a chápání společné věci, což může vést ke konstruktivnímu vývoji.

Na druhou stranu je salesián vyzýván, aby se velkodušně zapojil do společného života a práce.²²¹ Toto zapojení do společného života a práce může být ve shodě s originalitou každého salesiána, ovšem velmi pravděpodobně se také vyskytnou situace, kdy společný život a poslání mohou jít proti ní. Proto život v komunitě vyžaduje pokoru a smysl pro společné hledání další cesty.

Dialektika mezi osobním a společným v sobě zahrnuje ohrožení pro svědeckví salesiánského řeholního života a jejich činnosti, ale také nabízí mnoho výzev a příležitostí pro efektivnější práci a spokojený komunitní život. Nalézání a opouštění v této oblasti je patrně nekonečný, avšak nezbytný proces.

Kromě osobních schopností a vloh však odlišují salesiány také tzv. „charakteristiky stavu“.²²² Už téměř od počátku kongregace totiž don Bosco zamýšlel řeholní společnost, ve které by spolu žili a pracovali kněží a laici.²²³ A právě kněžská a laická²²⁴ forma prožívání jediného salesiánského povolání jsou ve stanovách nazvány jako „stavy“.²²⁵ Stanovy a také další základní dokumenty

²¹⁹ Srov. S 45.

²²⁰ Srov. S 52; S 49.

²²¹ Srov. tamtéž.

²²² S 45.

²²³ Srov. *Salesián koadjutor*, s. 56.

²²⁴ Salesiáni – laici jsou řeholníci s věčnými řeholními sliby, kteří nepřijímají kněžské svěcení a bývají nazýváni jako salesiáni – koadjutoři.

²²⁵ Srov. S 45.

salesiánské kongregace dále podávají určité charakteristiky, které jsou jak pro salesiány – kněze, tak také pro salesiány – koadjutory typické.

3.1 Salesián – koadjutor

Pro cíl naší práce bude velmi užitečné, když se blížeji zastavíme u salesiána – koadjutora. Učiníme tak nejen proto, že v chápání jeho identity nastal od začátku kongregace určitý posun, ale především proto, že povolání salesiána koadjutora je nezbytným vymežujícím prvkem salesiána – kněze.

3.1.1 Salesián – koadjutor v historii salesiánské kongregace

Don Bosco v začátcích salesiánského díla v Turíně objevil nutnost nejen nabízet chlapcům zábavu a katechismus, ale také je naučit nějakému řemeslu. Proto je posílal do města, aby navštěvovali školy. Vzhledem ke slabé mravní úrovni tehdejších škol však brzy přišel na to, že bude lepší založit dílny a večerní školu ve svých objektech. K tomu však potřeboval spolupracovníky, kteří by v těchto zařízeních vyučovali a také po jiných stránkách se starali o chod těchto objektů. Takovým spolupracovníkům se všeobecně říkalo „koadjutor“. Ve většině případů se jednalo o muže, kteří chtěli pomáhat donu Boskovi v jeho činnostech a nepřicházeli s motivací skládat jakékoliv sliby. Postupně se z nich ale začali vymezovat ti, kteří chtěli s donem Boskem zůstat napořád, ale nemohli či nechtěli přijímat kněžské svěcení.

Prvním salesiánem – koadjutorem, který složil řeholní sliby, aniž by se později stal knězem, byl Josef Rossi.²²⁶ Po něm následovali další, kteří v oratoři zastávali různé služby: vedoucí dílny, správce tiskárny, ošetřovatel, vrátný nebo kostelník. Tito salesiáni nejdříve žili mezi ostatními řemeslníky a po prvních deseti letech kongregace jich bylo téměř tolik jako kněží.²²⁷

Don Bosco od začátku měl v úmyslu, že kněží a laici, kteří se stanou členy salesiánské kongregace, budou mít stejná práva a povinnosti a budou se považovat

²²⁶ První sliby složil 2. února 1860, jen necelé dva měsíce po formálním založení salesiánské kongregace.

²²⁷ V roce 1870 bylo 23 salesiánů – koadjutorů (noviců i se sliby) a 26 kněží.

za bratry. V proslovu v roce 1876 řekl: „Tato společnost nevznikla jen pro kněze a studenty, ale také pro řemeslníky. Je to sdružení kněží, kleriků a laiků, zvláště řemeslníků, kteří se chtějí spojit dohromady, aby si tak mohli vzájemně pomáhat a dělat dobro také ostatním.“²²⁸ V tomto duchu pak mluvil ještě v několika proslovech a také na generálních kapitulách, kterým za svého života předsedal.

Musíme bohužel konstatovat, že toto vnímání neměli všichni kněží v kongregaci a postupem času se úloha koadjutorů zredukovala na vytváření zázemí v domech, úklidové a pomocné práce a na činnosti předtím svěřované fámulům²²⁹, kteří byli v salesiánských domech za určitou mzdu najímáni. Zdroje tohoto posunu jsou pravděpodobně ve stále zvyšujícím se počtu členů a děl v kongregaci, v oddělení noviciátu kleriků a koadjutorů, v nevzdělanosti některých koadjutorů anebo v přetrvávajícím vnímání kněze jako „nad-křesťana“.

Po smrti dona Boska proto začal upadat zájem o povolání salesiána – koadjutora²³⁰ a následující hlavní představení salesiánské kongregace se snažili svými listy tento trend zastavit. Don Rua, který byl 1. nástupcem dona Boska, v roce 1906 napsal ve svém listě, aby salesiáni kněží dokazovali raději skutky a ne jen slovy to, že koadjutoři jsou jejich bratři. Ne všude se však na tuto výzvu adekvátně reagovalo.

V roce 1927 vyšel velmi důležitý list, ve kterém se 3. nástupce dona Boska vrací k původní představě koadjutora: „Podle zakladatele kněží sice svátostí kněžství přijímají větší povinnosti a zodpovědnost, ale práva mají všichni kněží i koadjutoři stejné, protože všichni jsou skuteční salesiáni, kteří mají povinnost usilovat o stejnou dokonalost.“²³¹ Další hlavní představený don Ricaldone vrací zpátky praxi společného noviciátu pro kněze i pro koadjutory a zdůrazňuje úlohu koadjutora jako vychovatele.

Po II. světové válce se v postavě koadjutora začíná vidět na jednu stranu velká příležitost v kněžských kongregacích a v rychle se měnícím prostředí, protože svojí „laickostí“ může zasahovat do nejširších oblastí apoštolátu. Na druhou

²²⁸ Srov. MB 12,151.

²²⁹ Fámulus = sluha, pomocník.

²³⁰ V roce 1900 bylo v salesiánské společnosti ještě 30% koadjutorů, v roce 1920 jen 26,4%.

²³¹ Srov. *Salezián koadjutor*, s. 20.

stranu právě měnící se podmínky a nastupující automatizace byly zvláště pro koadjutory, kteří vyučovali na klasických řemeslnických školách příčinou odlivu žáků. A protože mnoho z nich se celý život zabývalo pouze touto činností, bylo pro ně obtížné přizpůsobit se novým výzvám.²³² I díky těmto vlivům má počet koadjutorů v kongregaci stále snižující se tendenci.²³³

Velmi schematicky jsme si nastínili, jakým způsobem byla chápána postava salesiána – koadjutora v historii salesiánské kongregace. Po II. vatikánském koncilu se pokračovalo ve vymezení jeho identity a v charakterizování jeho specifických prvků a v dnešní době je v dokumentech salesiánské kongregace tato oblast zpracována o poznání lépe. Co je tedy pro něho důležité dnes?

3.1.2 Laickost

Při popisu identity salesiána – koadjutora v současné době se kromě prvků salesiánského apoštolského zasvěcení, které má společné se salesiánem – knězem, dává důraz na rozměr jeho identity, který je nazýván „laickost“. Tento „laický rozměr je konkrétní formou jeho života a činností jako salesiánského řeholníka.“²³⁴ Věřící laici, kteří se stávají řeholníky, se totiž nezříkají svého laictví, které se chápe jako respektování časných věcí a křesťanské chápání stvoření. Naopak toto specifikum integrují do svého zasvěcení tak, že jim pomáhá v jejich vztahu s Bohem.²³⁵ II. vatikánský koncil k tomu říká: “Ať se nikdo nedomnívá, že se řeholníci svým zasvěcením odcizují lidem nebo že jsou neužiteční pro pozemskou společnost.”²³⁶

To, že koadjutor není knězem, tedy neznamená něco negativního, pasivního a nedokonalého. Jedná se naopak o jeho výslovné rozhodnutí pro „nekněžský stav“, protože k řeholnímu životu jsou povoláváni jak laici²³⁷ bez kněžského

²³² Srov. tamtéž, s. 11-38.

²³³ V roce 1950 bylo v kongregaci 21% koadjutorů, v roce 1974 18,35% a v roce 2008 už jen 13%.

²³⁴ CG 21 čl. 178.

²³⁵ Srov. PC 10; *Salezián koadjutor*, s. 62.

²³⁶ LG 46.

²³⁷ Srov. PC 10.

svěcení, tak také duchovní.²³⁸ Touto svojí volbou naplňuje původní záměr dona Boska, který měl v úmyslu, jak jsme připomínali výše, aby salesiánská kongregace byla tvořena řeholníky laiky a řeholníky kněžími.

Laickost je tedy podstatnou charakteristikou salesiána – koadjutora, která mu umožňuje primárně zaměřit jeho apoštolské působení na sekulární oblast ve společnosti, zvláště v souvislosti s výchovou, světem práce, sociální komunikací, sociální prací, ekonomikou apod.²³⁹ V dnešní době už nejsou pastorační a výchovné úkoly, které by salesián – koadjutor nemohl dělat s výjimkou těch, které jsou vázány na kněžskou službu.²⁴⁰ Naproti tomu existují věci, které nemohou dělat kněží²⁴¹, anebo prostředí a kultury, ve kterých může být kněžské svěcení spíše překážkou. Zde má salesián – koadjutor právě pro svoji laickost důležitou úlohu.

Dokumenty pojednávající o salesiánech – koadjutorech podotýkají, že laickost je jejich specifickým rysem a má prostupovat celý jejich život: salesiánské poslání, komunitní život, apoštolátní činnost, modlitbu.²⁴² Salesián – koadjutor je na prvním místě řeholník – laik a právě řeholní zasvěcení, salesiánské specifikum a výslovná volba laické dimenze tvoří tři pilíře jeho identity.²⁴³

3.1.3 Komplementarita salesiánů – koadjutorů a salesiánů – kněží

Ve stanovách můžeme číst, že salesiánská kongregace „se skládá z kleriků a laiků, kteří žijí stejné povolání a vzájemné bratrství.“²⁴⁴ 21. generální kapitula salesiánů, která cituje dona Ricceriho, k tomu doplňuje, že si řeholníci – kněží a řeholníci – laici vzájemně poskytují duchovní bohatství svých různých povolání, ale zároveň je spojuje společné poslání k mládeži a k lidem.²⁴⁵ Z těchto a také

²³⁸ Srov. LG 43.

²³⁹ Srov. příloha II: Dopis od Francesca Ceredy – překlad.

²⁴⁰ Srov. CG 21 čl. 182.

²⁴¹ Srov. MB 16,313.

²⁴² Srov. CG 21 čl. 178.

²⁴³ VIGANO, E. The lay element in the salesian community. *ACG* [online]. 1980, no. 298 [cit. 2009-04-04]. Dostupný z WWW:

<://www.sdb.org/sdbweb/index.asp?Lingua=2&MySez=24&MySotSez=77&FileCentro=_2_24_77_.asp>.

²⁴⁴ S 4.

²⁴⁵ Srov. CG 21 čl. 194.

mnoha dalších vyjádření je zřejmé, že existuje jakýsi komplementární vztah mezi salesiány laiky a kněžími.

Tato komplementarita je natolik významná, že dodává salesiánské kongregaci její specifickou fyziognomii.²⁴⁶ Můžeme v ní nalézat nejen dva druhy řeholníků, ale především dva prvky („laický“ a „kněžský“), které by v nich měly být přítomné. Salesián – koadjutor má postoj a úkoly, které privilegují laickou dimenzi, zatímco salesiáni – kněží a klerikové naopak svým postojem a činností dávají důraz na kněžskou dimenzi. Na druhou stranu by měli oba pociťovat jakousi návaznost jedni k druhým, protože oba jsou členy jednoho společenství a jako takoví by se měli navzájem pozitivně ovlivňovat.²⁴⁷ Salesiáni – koadjutoři mohou připomínat salesiánům - kněžím hodnotu řeholního zasvěcení, protože jej prožívají v jeho laické dimenzi a mohou je motivovat k úzké spolupráci s laiky. Mohou jim být také zrcadlem v prožívání jejich kněžství, protože salesiánské poslání jde mnohem dál, než kam dosahuje kněžská a katechetická činnost.²⁴⁸ Salesiáni – kněží naopak mohou prožíváním a službou svého kněžství salesiánům – koadjutorům poukazovat na transcendentální hodnoty. Mohou jim připomínat smysl jejich práce a zároveň jim nabízet pomoc na cestě k tomuto smyslu.

Je zřejmé, že hledání této laické a kněžské dimenze života v salesiánských komunitách je ovlivněno řadou faktorů, které jej znesnadňují. Jedná se především o přetrvávající chápání koadjutora jako pomocníka kněze nebo naopak o „nesebevědomé“ projevy koadjutora v komunitách a také o nízký počet koadjutorů. Nepřítomnost koadjutora v komunitách, který zdůrazňuje její laickou složku, však nemůže vést k rezignaci nad touto skutečností a řešení náhrady této složky by měla být vždy pouze přechodného charakteru.²⁴⁹ 21. generální kapitula dokonce tvrdí, že pokud je v některé provincii číselný poměr mezi salesiány – koadjutory a salesiány – kněžími nevyvážený, nevydávají v ní salesiáni po stránce charismatické plné a výstižné svědectví o tom, co vlastně jsou.²⁵⁰ Jen pro

²⁴⁶ Srov. S 45.

²⁴⁷ Srov. VIGANO, The lay element in the salesian community.

²⁴⁸ Srov. CG 21 čl. 195.

²⁴⁹ Srov. VIGANO, The lay element in the salesian community.

²⁵⁰ Srov. CG 21 čl. 198.

zajímavost bylo v české salesiánské provincii na konci roku 2008 z celkového počtu salesiánů 6,9 % koadjutorů.²⁵¹

O problematice salesiána – koadjutora, o jeho historickém vývoji, o jeho charakteristickém prvku „laickosti“ i o jeho komplementaritě jsme museli krátce pojednat především z toho důvodu, že tato skutečnost hluboce poznamenává a ovlivňuje ideální identitu salesiána – kněze. Můžeme dokonce konstatovat, že není možné přiměřeně vymezit identitu salesiána kněze, abychom si nepřipomněli identitu salesiána – koadjutora a naopak. Pokud se objeví krize identity nebo změna charakteristických vlastností jednoho, postihne to hluboce i druhého.²⁵²

4 Kněžská identita

V předchozích kapitolách jsme probrali identitu salesiána obecně a také jsme se zaměřili na salesiána – koadjutora, který tvoří neoddělitelnou součást salesiánské kongregace. Tím jsme nastínili výchozí premisy, ze kterých budeme vyvozovat závěry později.

Nyní je čas podívat se „za pomlčku“ v názvu naší práce a postoupit dále ve výkladu identity salesiána – kněze. Bude totiž důležité charakterizovat základní skutečnosti, které se týkají kněžství.

4.1 Kněz před II. vatikánským koncilem

Abychom si připravili půdu pro charakteristiku kněžství z pohledu současné nauky magisteria, podíváme se krátce na to, v jakém teologickém vymezení se kněžství nacházelo před II. vatikánským koncilem. Zde se budeme stručně zabývat především Tridentským koncilem, protože I. vatikánský koncil

²⁵¹ K 31. 12. 2008 bylo celkem 159 salesiánů s věčnými sliby, z toho 11 koadjutorů.

²⁵² Srov. CG 21 čl. 196.

(1869-1870), který II. vatikánskému koncilu předcházel, se otázkou kněžství vůbec nezabýval.²⁵³

Tridentský koncil (1545-1563) se naopak kněžstvím zabýval velmi důkladně, protože jeho hlavním úkolem bylo vymezit katolické učení proti protestantismu. „Reformátoři odmítli dělení členů církve na klérus a laiky“²⁵⁴ a také neuznávali reálnou přítomnost Krista v eucharistii, čímž zpochybnili podstatu mše svaté. Bylo tedy nutné jednoznačně podpořit služebné kněžství, které nerozlučně souvisí se mší svatou, protože vysvěcený kněz má pravomoc ke konsekraci.²⁵⁵ Z tohoto dobové podmíněného důrazu však nakonec vyplynulo, že kněz je zde od toho, aby bezchybně vysluhoval kromě jiných svátostí²⁵⁶ především mši svatou. Tímto jednotným vysluhováním podle rubrik pak garantoval, že reálnost Eucharistie nebude zmenšena ani zpochybněna.²⁵⁷ Z tohoto pojetí kněze pak zajisté vyplynulo jeho exkluzivní postavení mezi věřícími.

Tridentský koncil projednával také jiná témata vztahující se ke kněžství. Prohlašuje například, že kazatelská služba kněze je sice součástí jeho kněžství, ale není omezeno jen na ni. Říká také, že kněz dostává při svátosti svěcení, která je ustanovena Ježíšem Kristem, „sakramentální charakter“, díky kterému se už nemůže stát znovu laikem. Tridentský koncil také rozčleňuje svátost kněžství na tři stupně – jáhny, presbytery a biskupy.²⁵⁸ Přesto však zůstává kněz především mužem kultu a základem pro jeho službu je vztah k oběti a ke Kristu.²⁵⁹

4.2 Kněžství po II. vatikánském koncilu

Vzhledem k tomu, že II. vatikánský koncil (1963-1965) nebyl nucen vymezovat se proti nějakému konkrétnímu učení, mohl zásadním způsobem doplnit pojetí kněze, které jsme si ve stručnosti představili v minulé kapitole.

²⁵³ Srov. PLANNER, F. *Kněz a jeho poslání*, s. 39.

²⁵⁴ DOLISTA, J. *O podstatě kněžské služby*, s. 61.

²⁵⁵ Srov. tamtéž.

²⁵⁶ Zde se jedná hlavně o odpouštění hříchů, srov. PO 2, v poznámce pod čarou č. 6 se tento dekret odvolává přímo na Tridentský koncil.

²⁵⁷ Srov. KAŇA, J. *K teologii kněžství a diakonátu*, s. 19.

²⁵⁸ Srov. DOLISTA, *O podstatě kněžské služby*, s. 61-62.

²⁵⁹ Srov. PLANNER, *Kněz a jeho poslání*, s. 41.

Mohli bychom mluvit o jednoznačném posunu, kdy kněz už není „sacerdos eucharisticus“, ale spíše „sacerdos ecclesiae“.²⁶⁰

4.2.1 Kněz pro službu v církvi

Zásadním momentem, který přinesl II. vatikánský koncil, je vnímání církve jako Božího lidu.²⁶¹ Toto pojetí má dalekosáhlé důsledky také pro chápání kněze, protože kněz už zde není především proto, aby zajišťoval identitu církve skrze vysluhování Eucharistie. Je vnímán jako ten, kdo na základě všeobecného kněžství pochází z lidu a je vysvěcen, aby lidem sloužil. S každým pokřtěným a biřmovaným sdílí všeobecné kněžství, které je základem pro kněžství služebné. Všeobecné i služebné kněžství však mají účast na jediném kněžství Ježíše Krista.²⁶² Vysvěcený kněz proto není ostatním lidem nadřazený, ale i když přijímá zvláštní svátost, je stále součástí jednoho Božího lidu. Svátost svěcení mu umožňuje být zcela zasvěcen dílu, kvůli kterému se knězem stal. Proto má kněz žít s ostatními lidmi jako s bratry a sestrami, snažit se je znát a pomáhat jim na cestě k Bohu.²⁶³

Určitým způsobem kněz také zastupuje osobu samého Krista a má být jeho nástrojem.²⁶⁴ Úkolem vysvěceného kněze je pak ve spojení s biskupem vytvářet v církvi jednotu.²⁶⁵ Je tedy zřejmé, že kněžství vychází ze vztahu kněze ke Kristu a je určeno pro službu. Posynodální apoštolská adhortace o výchově kněží v současných podmínkách v tomto smyslu připomíná dva aspekty kněžství. Na jednu stranu jde o *bytí* kněze skrze jeho svátostné posvěcení a na druhou stranu o jeho *konání*, tzn. o jeho poslání a službu.²⁶⁶ Tato služba je definována ve třech dimenzích – služba Božímu slovu, služba vysluhování svátostí, zvláště Eucharistie, a vedení Božího lidu.²⁶⁷ Těmito třemi službami kněží, jako pomocníci

²⁶⁰ Srov. KAŇA, *K teologii kněžství a diakonátu*, s. 21.

²⁶¹ Srov. LG 9-17.

²⁶² Srov. tamtéž, 10.

²⁶³ Srov. tamtéž, 3.

²⁶⁴ Srov. tamtéž, 12.

²⁶⁵ Srov. PO 2.

²⁶⁶ Srov. PDV 16.

²⁶⁷ Srov. PO 4-6.

biskupů, participují na prorockém, kněžském a královském poslání samotného Ježíše Krista.

4.2.2 Služebník Božího slova

Jednou ze základních povinností kněze je hlásat Boží slovo. Pro tuto výpověď PO argumentuje jednak tím, že kněží jsou spolupracovníci biskupů a jako takoví se podílí na příkazu Ježíšově „jděte do celého světa a hlásejte evangelium všemu tvorstvu,“²⁶⁸ jednak také tím, že prostřednictvím hlásání mohou lidé buď získat anebo upevňovat víru.

Podle PO hlásání Božího slova není především otázkou kázání v kostelích pro věřící, kteří se shromažďují na bohoslužby. Na prvním místě jsou kněží vybízeni k tomu, aby tuto službu vykonávali svým příkladným způsobem života anebo explicitním mluvením o Ježíšovi mezi lidmi, kteří nejsou pravidelnými návštěvníky kostelů. Teprve potom jsou připomínány formy hlásání mezi věřícími jako např. vyučování náboženství či vykládání učení církve.²⁶⁹ Toto pojetí je oproti tridentskému učení více misijní. Kněz zde není jen pro „vnitřní potřebu církve“, ale je zde zdůrazněno jeho poslání k těm, co nejsou věřící.²⁷⁰

Boží slovo však mají kněží nejen hlásat, ale také převádět do konkrétních poměrů svých posluchačů.²⁷¹ Kněz je tedy tím, kdo má být jakýmsi „dekodérem“ Božího slova pro lidi, s nimiž se setkává. To si od něho na jednu stranu žádá, aby byl vynalézavý ve způsobech, které budou pro hlásání v dnešní době přiměřené a účinné, a na druhou stranu aby nabýval kompetence, které jsou k tomu nezbytné – poznávat Boží slovo jak vlastní meditací²⁷², tak také vědeckými metodami²⁷³ a poznávat lidi a dobu, ve které žije.

²⁶⁸ Mt 16,15.

²⁶⁹ Srov. PO 4.

²⁷⁰ SLAVÍK, M. *Profil osobnosti kněze po Druhém vatikánském koncilu* [online]. [cit. 2009-04-06]. Dostupný z WWW: <http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=K&sel_tema=143&sel_podtema=915&sel_text=2945>.

²⁷¹ Srov. tamtéž.

²⁷² Srov. PDV 26.

²⁷³ Srov. Kongregace pro klérus. *Direktář pro službu a život kněží*, čl. 46.

Tento krok „mezi lidmi“ si patrně nese i určitá rizika, protože je kněžím kladeno na srdce, aby zůstali ve shodě s vírou církve a aby jejich hlásání a vystupování mezi lidmi neztratilo hodnověrnost.²⁷⁴

Tradiční formy jako jsou kázání při udělování svátostí, mezi kterými je třeba na prvním místě zmínit bohoslužbu slova při slavení mše svaté, jsou v PO uvedeny především ve spojení se společenstvími křesťanů, kteří „patrně málo rozumějí a věří tomu, čeho se opakovaně účastní.“²⁷⁵ Tato forma hlásání je výslovně doporučena farářům, kteří mají zodpovědnost za konkrétní společenství věřících.²⁷⁶

4.2.3 Služebník svátostí, zvláště Eucharistie

Kromě hlásání Božího slova, které je základní povinností každého kněze, je kněžská služba podstatně spojená se službou posvěcování světa. Na prvním místě tuto službu vykonávají kněží při udělování svátostí církve. „Křtem uvádějí lidi do Božího lidu, svátostí pokání smiřují hříšníky s Bohem a církví, svátostí nemocných ulehčují nemocným a zejména slavením mše přinášejí svátostně oběť Kristovu.“²⁷⁷ Z tohoto vyjádření plyne, že Eucharistie je kněžská činnost jedinečná, ovšem nikoliv jediná.

Eucharistie je středem církevního života a konání, protože je při ní proměňován chléb a víno v tělo a krev Ježíše Krista. Eucharistie také tvoří vrchol křesťanského společenství, protože se při ní schází obec věřících, při níž kněz předsedá a vlastně zastupuje biskupa²⁷⁸, ale také a především samotného Krista.²⁷⁹ Vzhledem k zásadnímu významu Eucharistie v životě společenství církve je kněz ten, kdo do prožívání mše svaté i ostatních liturgických činností věřící systematicky uvádí. Liturgie má totiž přivádět člověka k modlitbě a do vztahu s Bohem.

²⁷⁴ Srov. tamtéž.

²⁷⁵ PO 4.

²⁷⁶ Srov. ChD 30.

²⁷⁷ PO 5.

²⁷⁸ Srov. PLANNER, *Kněz a jeho poslání*, s. 23.

²⁷⁹ Srov. LG 28.

Svätost smíření, která je důležitou součástí budování křesťanského společenství, patří také mezi důležité formy vykonávání kněžské služby. PDV však klade důraz nejen na to, že kněží mají tuto svátost vysluhovat, ale na to, aby kněží tuto svátost přijímali. „Celý kněžský život nutně trpí újmu, jestliže schází pravidelné přijímání svátosti smíření.“²⁸⁰ Plyne z toho, že pro kněze je vysluhování svátostí nejen služba, ale také pramen pro jejich kněžskou službu a vztah k Bohu.

Svätosti však nejsou jediným prostředkem k posvěcování světa a lidí. Důležitou součástí této služby je Denní modlitba církve a osobní modlitba, při které kněz předkládá Bohu svoje záležitosti a prosí za lid.²⁸¹

4.2.4 Služba vedení Božího lidu

A konečně třetí důležitou službou kněze je účast na pastýřském poslání Ježíše Krista – Hlavy a Pastýře.²⁸² Jménem biskupa a v sounáležitosti s papežem, biskupy a ostatními kněžími se snaží shromažďovat a vést věřící.

Tato služba je v dnešní době choulostivý a komplikovaný úkol.²⁸³ Kněz je totiž tím, kdo má společenství věřících motivovat, koordinovat různé schopnosti a dovednosti jednotlivých členů a zároveň je uvádět do vztahu s Bohem. Tato služba od kněze vyžaduje na jednu stranu jisté schopnosti a zkušenosti, protože zvláště v dnešní době už kněz přestává být chápán jako ten, kdo by měl být za každou cenu vedoucím. PO uvádí jisté charakterové vlastnosti, které jsou k této úloze třeba: dobrota srdce, upřímnost, stálost, zdvořilost, snaha o spravedlnost.²⁸⁴ Na druhou stranu je důležitý také hluboký duchovní život, vzdělávání a kritická reflexe různých společenských, kulturních a vědeckých jevů. Toto všechno je nutné, stejně jako při hlásání Božího slova, zasazovat do „okolností dneška“, protože kněz žije s určitým společenstvím věřících v určitém čase a ve specifických okolnostech.²⁸⁵

²⁸⁰ PDV 26.

²⁸¹ Srov. PO 5.

²⁸² Srov. tamtéž, 6.

²⁸³ Srov. PDV 26.

²⁸⁴ Srov. PO 3.

²⁸⁵ Srov. Kongregace pro klérus. *Direktář pro službu a život kněží*, čl. 56.

Co se týká cílových skupin, kterým se má kněz věnovat, uvádí jich PO několik. Na prvním místě se mají kněží starat o nemocné a umírající. Dále pak by měli být v jeho zvláštní péči zahrnuti slabí a chudí. Mezi zvláště vyjmenovanými jsou pak rodiny, manželé a mládež, pro které by měl kněz vytvářet platformy pro společné prožívání jejich životních radostí a starostí – společenství, kroužky aj.

Kněz je však povinen starat se o společenství věřících jako celek. Má jej povzbuzovat k tomu, aby bylo otevřené ostatním lidem a svým konkrétním životem bylo pro ně oslovující (martyria), aby se projevovalo v konkrétní službě navenek (diakonia) a také aby jejím spojovatelem byla pravidelná Eucharistie a z ní všechno ostatní vycházelo (leitúrgia).²⁸⁶

Základní inspirací je pro tuto službu kněze Kristus – dobrý Pastýř.²⁸⁷ Tento příklad jej vede k postoji služby a ne k vládnutí, k nápaditosti a ne ke schematizmu.

II. vatikánský koncil však také přinesl specifika vztahu kněze k laikům. Na jednu stranu je skutečně kněz pastýřem Božího lidu, na druhou stranu je však zodpovědnost a budování církve svěřeno všem. Z této dialektiky pak vyplývá, že kněz s laiky partnersky spolupracuje. Konkrétně se to projevuje tím, že kněz věřícím naslouchá a přijímá jejich názory, deleguje na ně zodpovědnost, je schopen přijmout, že některý laik je v určité věci větším odborníkem, nebo nezneužívá svoje postavení k prosazení vlastních názorů. Ze strany věřících je požadováno, aby usnadňovali kněžím jejich úlohu, modlili se za ně a projevovali si navzájem úctu.²⁸⁸

5 Řeholník – kněz

V předchozích kapitolách jsme pojednávali o dvou základních prvcích, které jsou podstatné pro identitu salesiána – kněze: prvek salesiánství a prvek kněžství. Krátce jsme si každou z nich charakterizovali a zdůraznili jejich podstatné

²⁸⁶ Srov. PO 6.

²⁸⁷ Srov. PDV 13; PO 13.

²⁸⁸ Srov. PO 9.

vlastnosti. Zdálo by se tedy, že už nám nic nebrání konečně přistoupit k charakteristickým prvkům salesiána – kněze.

Zbývá nám však ještě jedna nedořešená otázka, která nám pochopení charakteristických prvků salesiána – kněze značně usnadní. Je to problematika řeholníka – kněze obecně. Už jen pouhým pozorováním církevní reality totiž můžeme zjistit, že neexistuje pouze jediný způsob uskutečňování kněžství. Je zřejmé, že existují jednak kněží, kteří působí v diecézi a jsou do ní včleněni, je však také mnoho kněží, kteří jsou inkardinováni do nejrůznějších řeholních společností.²⁸⁹ Jak se církevní dokumenty vyjadřují k této problematice? Jakým způsobem se řeholní a kněžské spojuje dohromady? Co patří k identitě řeholníků – kněží obecně? Na tyto otázky se pokusíme odpovědět v této kapitole.

5.1 Jak jde dohromady řeholní a kněžské?

Princip řeholního života spočívá v tom, že napodobuje a zpřítomňuje způsob života, který přijal a žil Ježíš Kristus.²⁹⁰ Nejedná se tedy o nějakou aktivitu či službu, ale především o životní stav nebo formu. Sám o sobě je tento způsob života plnohodnotný a svým způsobem také pro celkovou fyziognomii církve zcela zásadní, i když je prožíván bez kněžského svěcení.²⁹¹

Pokud však osoba, která přijala tento způsob života a zpečetila jej řeholní profesí, přijme svátost svěcení, je možné tyto dvě dimenze spojit dohromady?

VC nám jednoznačně odpovídá, že lze. Služebné kněžství a řeholní zasvěcení totiž nachází v osobě kněze naprostou jednotu.²⁹² Favale k tomu připojuje, že svátost svěcení a podstatné prvky identity s ní spojené jsou jakoby naroubovány na řeholní život. Svátost svěcení v řeholním životě tedy není něco navíc, co se k němu přidává, ale je to skutečnost, která tento způsob života podstatně ovlivní a dá

²⁸⁹ Srov. CIC kán. 265.

²⁹⁰ Srov. VC 22.

²⁹¹ Srov. tamtéž, 29.

²⁹² Srov. VC 30.

mu specifické prvky.²⁹³ Stejně tak můžeme konstatovat, že řeholní život dá podstatné prvky a formu kněžství.

Během pročítání různých dokumentů jsme objevili zajímavou dialektiku mezi kněžstvím a řeholním životem. Zdá se, že služebné kněžství prakticky nikdo nemůže žít v obecnosti²⁹⁴, ale je vždy „oblečeno“ do určité formy, která je dána zaměřením a životem konkrétního člověka, který svátost kněžství přijal. Proto můžeme rozlišovat kněžství řeholní nebo diecézní. Na druhou stranu nelze žít nějaký obecný řeholní život, protože ten je vždy „charakterizován“ konkrétním člověkem, který prožívá konkrétní řeholi ovlivněnou konkrétním posláním, zakladatelem či jiným specifikem. Zde můžeme opět rozlišovat mezi různými řády a kongregacemi.

V momentě, kdy tyto dvě (samy o sobě nerozlišené) identity přistoupí k sobě, zákonitě se vzájemně zásadním způsobem ovlivní. Kněžství dá formu řeholnímu životu, protože řeholní život lze prožívat jen jako kněz či laik. Řeholní život naopak specifikuje prožívání kněžství, protože kněžství lze prožívat pouze jako diecézní či řeholní²⁹⁵. Tato teoretická úvaha má však pro nás zásadní význam. Vyplyvá z toho totiž, že řeholník – kněz je specifické životní povolání, protože ztrátou jedné z dimenzí by ta druhá ztratila svoje konstitutivní prvky a také to, že řeholník – kněz musí k vlastní autentičnosti žít obě roviny svého specifického poslání.

Zdá se, že však existuje jistá hierarchie řeholního a kněžského především z důvodu principu inkardinace. Ve většině případů totiž řeholník, který přijímá jáhenské svěcení a tím je inkardinován do své řeholní společnosti,²⁹⁶ je v momentě svěcení již řeholníkem. To znamená, že k řeholnímu zasvěcení posléze přistupuje kněžské svěcení. Dokument o kněžské formaci proto říká, že „řeholní

²⁹³ Srov. FAVALE, A. *I presbiteri*, s. 265.

²⁹⁴ Srov. VECCHI, J. The father consecrates us and sends us . *ACG* [online]. 1998, no. 365 [cit. 2009-04-11]. Dostupný z WWW: <http://www.sdb.org/sdbweb/index.asp?Lingua=2&MySez=24&MySotSez=61&FileCentro=_2_2_4_61_.asp>. kapitola 4.

²⁹⁵ Myslí se zde nejen řehole, ale také společnosti zasvěceného života a ostatní společnosti podle CIC kán. 265.

²⁹⁶ Srov. CIC kán. 266 § 2.

kněz je nejprve řeholník, pak kněz. Jeho identita je dána v první řadě zasvěcením, z něho teprve případně vyvěrá apoštolská služba.²⁹⁷

Specifickou otázkou je vstup už vysvěceného kněze do řeholní společnosti. CIC zde mluví o tom, že takového duchovního musí nejprve tato řeholní společnost trvale přijmout.²⁹⁸ Můžeme se proto domnívat, že i v tomto případě hraje v jeho životě řeholní zasvěcení zásadní roli, i když tato role nemusí být primární.

5.2 Péče o obě dimenze

Agostino Favale ve své knize *I presbiteri* říká, že řeholníci, kteří jsou také kněžími, musí pečovat o obě dimenze svého jediného povolání – o řeholní i o kněžskou.²⁹⁹ Je to proto, aby se časem nedostali do dvou krajních pozic – kdy se někteří řeholníci projevují a chovají jako kněží bez specifika své řeholní společnosti, anebo kdy se někteří řeholníci projevují a chovají tak, jakoby kněží nebyli. Směrnice pro výchovu v řeholních institutech *Potissimum institutioni* nabízí několik důrazů, které jsou k této vyváženosti obou složek důležité.

- a) Mít znalost povahy řeholního života a služebného kněžství.
- b) Čerpat z charakteristik vlastního řeholního institutu a prožívat je.
- c) vést komunitní život podle pokynů řehole.
- d) Být disponibilní pro službu universální církvi podle pokynů přestavených.³⁰⁰

Kandidáti na kněžskou anebo jáhenskou službu by tyto kompetence měli postupně získávat už během počáteční formace, ale je nutné je neztratit ze zřetele ani ve formaci trvalé.

²⁹⁷ ČBK. *Národní rámcový program kněžské formace* [online]. 2008 [cit. 2009-04-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.cirkev.cz/res/data/020/002396.pdf>>. kap. 1.3.

²⁹⁸ Srov. CIC kán. 268 § 2.

²⁹⁹ Srov. FAVALE, *I presbiteri*, s. 267.

³⁰⁰ Srov. PI 108.

5.3 Řeholník – kněz, člen jednoho presbyteria

Řeholník – kněz má oproti řeholníkovi – laikovi jisté specifikum. Patří totiž prostřednictvím svátosti svěcení spolu s diecézními kněžími do jednoho presbyteria, které však má různé úkoly. Tomuto presbyteriu předsedají biskupové. Kněžská služba jako taková je vždy odvislá od biskupské služby, i když jsou kněží s biskupy spojeni svátostí kněžství.³⁰¹

Praktické prožívání tohoto napojení kněze na biskupa je různě odstupňováno. Co se týká diecézních kněží, ti jsou přímo vybízeni, aby vytvořili jednu rodinu, jejímž otcem je biskup. Tento biskup pak diecézní kněze, kteří patří do jeho diecéze, koordinuje, svolává a probírá s nimi různé důležité otázky v řízení své diecéze.³⁰²

Řeholní kněží jsou také spolupracovníci biskupa. Historicky však existovala a do jisté míry ještě existuje „alternativní“ hierarchie, protože některé řeholní společnosti podléhají přímo papeži. Není tedy hierarchie kněz – biskup – papež, ale v podstatě řeholní kněz, řeholní představený – papež.³⁰³ Potvrzuje to i dokument PI, kde se mluví o tom, že řeholníci, i když náležejí k institutům papežského práva, měli by se cítit členy „diecézní rodiny“. Na druhou stranu se jim přiznává spravedlivá autonomie kvůli zachování univerzálního a misionářského charakteru každé takové řeholní společnosti.³⁰⁴

Na základě svého služebného kněžství, avšak rozdílného způsobu prožívání a zaměření, se mohou v tomto presbyteriu kněží vzájemně ovlivňovat. Řeholníci – kněží jsou pro diecézní kněze inspirací, přinášejí jim určitá specifika svého zasvěcení a poslání a motivují je k větší otevřenosti univerzální církvi.³⁰⁵ Diecézní kněží mohou podobnými podněty obohacovat zase řeholníky – kněze. Je však důležité, aby si řeholníci – kněží, kteří se zapojují do diecézních struktur, zachovali svoji charakteristickou identitu, vyplývající ze svého institutu.³⁰⁶

³⁰¹ Srov. LG 28.

³⁰² Srov. ChD 28.

³⁰³ Srov. KAŇA, *K teologii kněžství a diakonátu*, s. 19-21.

³⁰⁴ Srov. PI 109.

³⁰⁵ Srov. PDV 31.

³⁰⁶ Srov. FAVALE, *I presbiteri*, s. 267.

Konkrétní ukázkou principu jednoho presbyteria máme na Zelený čtvrtek. V ten den dopoledne jsou zváni do katedrály všichni kněží (diecézní nebo řeholní), aby se shromáždili kolem svého biskupa a obnovili svoje kněžské sliby.

6 Identita salesiána – kněze

Po absolvování dlouhé cesty, při které jsme se zastavili u důležitých jednotlivých témat, která se vztahují k identitě salesiána – kněze, se konečně dostáváme k cíli. V této kapitole shromáždíme různé výpovědi, které se přímo a konkrétně týkají salesiána – kněze a jeho identity, a pokusíme se je uspořádat. Budeme při tom vycházet ze závěrečných dokumentů několika generálních kapitul salesiánů, z dopisů hlavních představených, které obsahují zmínky o salesiánu – knězi, především však z tzv. *Ratio*³⁰⁷, které systematickým způsobem pojednává o formaci k salesiánskému kněžství.

Musíme ovšem brát v úvahu všechno to, co jsme napsali výše, protože identita salesiána – kněze výše popsané předpokládá a v sobě zahrnuje, a proto už nebudeme opakovat to, co bylo napsáno.

V předchozí kapitole jsme se zamýšleli nad tím, jakým způsobem v obecnosti ovlivňuje řeholní zasvěcení prožívání kněžství a naopak. V salesiánských dokumentech můžeme k této problematice nalézt stručná vyjádření, která tuto dialektiku konkretizují na salesiána – kněze a tak nám nabízejí základní orientaci. V *Ratio* se můžeme dočíst, že „salesiánské zasvěcení určuje originální způsoby kněžství a vykonávání jeho služby.“³⁰⁸ Lze nalézt i další pojetí, jak se salesiánské a kněžské snoubí dohromady³⁰⁹, ale my v naší práci budeme vycházet z této stručnější definice.

³⁰⁷ *Ratio fundamentalis institutionis et studiorum*.

³⁰⁸ Tamtéž, čl. 39.

³⁰⁹ Srov. VIGANO, *The priest of the year 2000*, kde se píše, že „na jedné straně duch a poslání, které je vlastní salesiánské řeholní profesi, zahrnuje, uschopňuje a umožňuje prožívat kněžské svěcení a na druhou stranu toto kněžské svěcení utvrzuje, obohacuje a poskytuje plodnou pastorační identitu povolání salesiána – kněze a povolání celé komunity.“

Podle této definice tedy salesiánská identita tvořená posláním k mládeži, specifickým způsobem komunitního života a řeholním zasvěcením ovlivňuje to, jakým způsobem má salesián – kněz prožívat a vykonávat svoje kněžství.

6.1 Salesián – kněz je poslán mezi mladé a žije pro mladé

„Na prvním místě je salesián – kněz poslán doprostřed světa mladých a chudých.“³¹⁰ Toto výslovné posláním k mládeži je jedním z nejdůležitějších specifíků salesiána – kněze, ze kterého vychází všechno ostatní a je také nejvíce zdůrazňovaným prvkem v salesiánských dokumentech.

Pokud má toto posláním ovlivňovat vykonávání kněžství u salesiána – kněze, musíme se zaměřit na základní služby každého vysvěceného kněze. Z předchozích kapitol už víme, že se jedná o hlásání Božího slova, vysluhování svátostí, zvláště Eucharistie, a vedení Božího lidu.³¹¹

Salesián – kněz má tyto tři rozměry své kněžské služby ovlivněné tím, že je salesiánem. Zdá se také, že tyto služby jsou považovány salesiánskými dokumenty za nejdůležitější specifické příspěvky salesiána – kněze do evangelizačního a výchovného působení.³¹²

6.1.1 Salesián – kněz je služebník slova

Co se týká hlásání evangelia, už jsme naznačili v kapitole 4.2.2 pojednávající o kněžství všeobecně, že se jedná o jednu ze základních povinností kněze. Hlavní představený salesiánů Vecchi ve svém listě o salesiánském zasvěcení nastiňuje zajímavé pojetí hlásání evangelia u salesiána – kněze.

Píše, že salesián – kněz, ve svém slově nejen předává Ježíšovo slovo, ale má na něm přímo podíl. Toto Ježíšovo slovo má potom různé podoby, podle toho, kde se salesián – kněz nachází. Může být ve formě kázání a katecheze, což jsou způsoby popsány v PO. Může však mít podobu přátelských konverzací s mladými lidmi, osobních rozhovorů, dávání rady, pozdravů anebo vyučování ve škole.

³¹⁰ VIGANO, E. The priest of the year 2000, kapitola „Don Bosco – kněz a zakladatel pro mladé“.

³¹¹ Srov. LG 28.

³¹² Srov. CG 26 čl. 55.

V tomto pojetí je hlásání evangelia salesiánem – knězem zahrnuto v různorodých situacích, které ho potkají a kde zvláště mladým lidem svým slovem, rozhovorem nebo sdělenými myšlenkami přináší světlo do jejich problémů, hojí jejich zranění anebo jim pomáhá navazovat a udržovat jejich vztah s Bohem.³¹³ Tím vším se podílí na prorocké službě samotného Krista. Takové pojetí může vést salesiána – kněze k uvědomění si důležitosti toho, jakým způsobem se vyjadřuje, a také mu může dát jistotu, že svým slovem v různých situacích realizuje svoje služebné kněžství.

6.1.2 Knězem podle trvalého kritéria salesiánské činnosti

Vecchi ve svém listě píše v souvislosti se službou slova také o tom, že salesián – kněz k ní využívá kazatelnu, katedru a hřiště.³¹⁴ Vyjmenování těchto pojmů nás vede k domněnce, že zde naráží na tzv. trvalé kritérium salesiánské činnosti a způsobu práce, které jsme blíže popsali v části 2.1.5.1. Pokud by však mělo být pro salesiána - kněze toto kritérium aplikováno na různé aspekty jeho kněžské služby, mohlo by to pro něj mít zajímavé důsledky.

V první řadě by mohl prožívání svého služebného kněžství rozšířit na různé oblasti a prostředí, ve kterých se pohybuje a kde se setkává s mladými lidmi, jak jsme to naznačili v souvislosti právě se službou slova. Dalším aspektem by mohlo být vymezení způsobu a stylu, jak se má jako kněz projevovat.

Kdykoliv hlásá Ježíšovo slovo, kdykoliv se podílí na službě posvěcování a vede Boží lid, vždy by tyto služby měl hodnotit tímto kritériem. Vždy by měl reflektovat, zda jeho kněžská služba zasahuje člověka v jeho duchovní dimenzi (farnost), zda mu pomáhá v jeho vztazích či výchově (domov), zda je pro něj atraktivní a přijatelná (hřiště) anebo zda mu pomáhá v jeho růstu a vzdělání (škola). Jistě může být aplikace tohoto kritéria různorodá, ale jejich dopad na službu salesiána – kněze považujeme za inspirativní a důležitý.

³¹³ Srov. VECCHI, The father consecrates us and sends us, kapitola 4.

³¹⁴ Srov. tamtéž.

6.1.3 Salesián – kněz ve službě posvěcování

Další službou kněze uváděnou v PO je služba posvěcování a v kapitole 4.2.3 jsme si ji objasnili v obecnosti. Salesiánské dokumenty v souvislosti se salesiánem – knězem připomínají, že tato služba se může projevovat rozličnými způsoby.³¹⁵ Za službu posvěcování můžeme proto považovat privilegovanou angažovanost salesiána – kněze v uvádění do církevního a liturgického života,³¹⁶ jak to popisují stanovy v 35. a 36. článku.

Posvěcování se však zvláštním způsobem děje při vysluhování svátostí, zvláště Eucharistie a smíření. Už jsme si řekli, že tyto dva způsoby služby kněze považoval don Bosco za základní pilíře své výchovy a také v dnešních dokumentech jsou stále zdůrazňovány.³¹⁷ Proto salesiáni – kněží na základě svého pověření vysluhovat tyto svátosti pokračují v této linii výchovy ve víře.

Tím, že je salesián – kněz poslán zvláště mezi mladé, měl by dbát na přiměřenou formu své služby, která mladého člověka osloví a bude ho uvádět do vztahu s Bohem, což je základním cílem jeho služby posvěcování.³¹⁸

6.1.4 Salesián – kněz je animátorem různých společenství

V PO je podíl na službě pastýřského poslání Ježíše Krista vyjádřeno jako vedení Božího lidu.³¹⁹ Salesiánské dokumenty tuto činnost označují slovem „animace“ a „koordinace“. Tento termín je možná vhodnější kvůli přesnějšímu vyjádření činnosti, kterou má salesián – kněz vykonávat. *Ratio* popisuje tuto službu jako službu zaměřenou na vytváření jednoty v různých komunitách a společenstvích.³²⁰ Všechna společenství, pro která je salesián – kněz garantem jednoty, mají určitou souvislost se službou mladým lidem. Výslovně je v *Ratio* jmenováno výchovně pastorační společenství, o kterém jsme se zmínili v kapitole 2.2.2.3, a dále pak salesiánská rodina.³²¹

³¹⁵ Srov. *Ratio*, čl. 39.

³¹⁶ Srov. CG 21 čl. 292.

³¹⁷ Srov. *Ratio*, čl. 39; S 36.

³¹⁸ Srov. VECCHI, The father consecrates us and sends us, kapitola 4.

³¹⁹ Srov. PO 6.

³²⁰ Srov. *Ratio*, čl. 39.

³²¹ Výrazem „salesiánská rodina“ se zde myslí hnutí různých skupin, která stejně jako salesiáni usilují o spásu mládeže. Sám don Bosco založil tři skupiny (salesiány, Dcery Panny Marie

Je zajímavé, že do této služby animování a koordinace, ke kterému dostal salesián – kněz specifické dary skrze svátost kněžství,³²² jsou zařazena také různá salesiánská pastorační prostředí.³²³ To znamená, že salesián – kněz, ať už řídí, koordinuje, motivuje ke scházení, a všemi činnostmi, které vedou k jednotě a ne k rozdělování, se podílí na pastorační službě Ježíše Krista a to v různých prostředích, ve kterých působí.

6.2 Salesián – kněz je součástí salesiánské komunity

Když jsme pojednávali o salesiánovi – koadjutorovi, zmínili jsme důležitý aspekt jeho života, který se však stejným způsobem týká také salesiána – kněze. Mezi jeho specifické rysy totiž bezesporu patří život v salesiánské komunitě, o níž jsme psali už v kapitole 2.2. Je pravdou, že v komunitě žije mnoho řeholníků – kněží, ale to, co je specifické pro salesiána – kněze je žít v komunitě se salesiánem – koadjutorem, se kterým sdílí zodpovědnost. Zároveň se navzájem obohacují specifiky svých povolání. O této komplementaritě jsme již hovořili v kapitole 3.1.3 této naší práce. Tento prvek se zdá natolik významný, že jej zdůrazňují téměř všechny salesiánské dokumenty, které mluví o specifických rysech salesiána – kněze.

Vzhledem k tomu, že salesiánská společnost je v církvi uznána jako klerický řeholní institut papežského práva, musí mít za své představené duchovní.³²⁴ Proto vykonává roli autority ve společnosti i v komunitě salesián – kněz.

Důležitým přínosem salesiána – kněze k vytváření komunity může být vysluhování Eucharistie. Ve stanovách je totiž Eucharistie charakterizována jako ústřední událost každé salesiánské komunity a také jako projev jednoty

Pomocnice a Sdružení salesiánských spolupracovníků). Pozdějším vývojem vzniklo mnoho rozličných společenství a skupin se specifickým způsobem života a formou pastorače, které se hlásí k odkazu dona Boska. V roce 2009 bylo členy salesiánské rodiny 23 skupin.

³²² Srov. VECCHI, *The father consecrates us and sends us*, kapitola 4.

³²³ Srov. *Ratio*, čl. 39.

³²⁴ Srov. CIC kán. 588 § 2.

komunity.³²⁵ Salesián – kněz tedy z důvodu svého svěcení tuto ústřední událost a sjednocující prvek komunity zprostředkovává.

6.3 Salesián – kněz složil řeholní sliby

V předchozích kapitolách jsme poměrně podrobně mluvili o tom, jakým způsobem se kněžské a řeholní spojuje dohromady. Rozebírali jsme také podstatné prvky salesiánského řeholního zasvěcení. Nebudeme se už k výše napsanému vracet, nicméně i na tomto místě chceme konstatovat, že salesián – kněz je řeholníkem, který se zasvětil třemi sliby poslušnosti, chudoby a čistoty Bohu. Toto zasvěcení zásadním způsobem určuje jeho identitu. Salesiánské dokumenty připomínají salesiánům – kněžím, že jejich kněžství nemůže zatemňovat to, že jsou řeholníky.³²⁶

6.4 Další prvky důležité pro salesiána – kněze

Kromě výše popsaných prvků, které tvoří základní linii identity salesiána – kněze, můžeme nalézt také několik dalších, které jsou v souvislosti s jeho identitou zmiňovány.

6.4.1 Teologie není jediná kvalifikace

Poslání doprostřed světa mladých a chudých klade na salesiána – kněze určité požadavky. Důležitou oblastí pro něho představuje jeho studium a nabývání kompetencí. Proto je salesián – kněz, který se připravuje na svoji práci a službu, ale také ten, který už jako salesián – kněz pracuje, vyzýván k tomu, aby kromě studia teologie, které je nezbytným východiskem pro jeho kněžskou identitu, kladl důraz také na zdokonalování se v jiných oblastech, které mu umožní být kompetentním vychovatelem mládeže.³²⁷ Jedná se zde o:

³²⁵ Srov. S 88.

³²⁶ Srov. VECCHI, The father consecrates us and sends us, kapitola 4.

³²⁷ Srov. P 82.

- studium kultury a prostředí, ve kterém se nacházejí mladí lidé bez ohledu na to, zda jsou členy katolické církve,³²⁸
- studium salesiánských pramenů a dokumentů, které zvýrazňují postavu dona Boska – kněze,
- rozšiřování si vzdělání a kompetencí, které jsou potřebné pro službu salesiána – kněze v různých prostředích, kam je poslán (teologické, pedagogické, sociální komunikace, sociální práce aj.).³²⁹

6.4.2 Schopnosti salesiána – kněze

Kromě vzdělávání a rozšiřování si kompetencí salesiánské dokumenty zmiňují také určité důležité schopnosti, které by měl zdokonalovat:

- zde je nejvíce zdůrazňována snaha o časté analyzování reality, ve které se salesián – kněz pohybuje. Měl by se snažit rozlišovat, jestli činnost a způsob jakým ji dělá je v souladu s oběma póly jeho identity – salesiánským a kněžským, protože obě tyto dimenze by měly být vidět v jeho životě a činnosti vždy a kdekoliv.³³⁰
- Měl by mít zvláštní schopnost a snahu svůj život a svoji službu přizpůsobovat dnešní době. Svět mladých je velmi dynamický a proto salesián – kněz, který je do něho poslán, se má přizpůsobovat mladým a ne mladí knězi. Z toho vyplývá velká snaha o hledání nových cest ve službě kněze mladým lidem.³³¹

6.4.3 Salesián – kněz pracuje v nejrůznějších prostředích

Už jsme zmiňovali v kapitole 2.1.5 různá místa, kde se realizuje salesiánské poslání. Do těchto a mnoha dalších specifických děl a činností je poslán také salesián – kněz.

Může tedy být ředitelem či pracovníkem v salesiánském středisku, učitelem ve škole či na univerzitě, farářem či kaplanem ve farnosti, pracovníkem ve

³²⁸ Srov. VIGANO, The priest of the year 2000, kapitola „Don Bosco – kněz a zakladatel pro mladé“.

³²⁹ *Ratio*, čl. 466-467 a 528.

³³⁰ Srov. CG 21 čl. 294.

³³¹ Srov. CG 20 čl. 143.

sdělovacích prostředcích, misionářem, představeným komunity, pracovníkem ve strukturách salesiánské kongregace anebo může zastávat ještě jiné další činnosti.³³² Tato různorodost jeho zapojení skýtá příležitosti k hledání forem realizace jeho salesiánského a kněžského prvku identity.

Ratio tento aspekt jeho identity popisuje jako „úsilí o to, aby byl knězem vždy a všude, také při rozličných aktivitách, činnostech a úkolech.“³³³ Tento aspekt nám mohou ilustrovat slova dona Boska při rozhovoru s ministrem Ricasolim, který ho pozval do svého paláce v roce 1866: „Excelence, vězte, že don Bosco je knězem u oltáře, knězem ve zpovědnici, knězem uprostřed svých chlapců[...] a jako je knězem v Turíně, tak je knězem ve Florencii, v domě chudého i bohatého, právě tak jako v královském nebo ministerském paláci.“³³⁴

6.5 Shrnutí

Můžeme vidět, že salesiánské dokumenty o salesiánu – knězi mnoho konkrétního neříkají. Tato skutečnost je pozoruhodná i proto, že už v roce 1978 na 21. generální kapitule salesiánů bylo doporučeno, aby se pokračovalo v prohlubování tohoto prvku.³³⁵ Musíme konstatovat, že se příliš velký pokrok neudělal a v současné době chybí nějaké systematické a obsáhlejší pojednání o specifických prvcích identity salesiána – kněze.³³⁶ Nejvíce se o něm mluví v souvislosti se salesiánem – koadjutorem. Existuje sice jedna publikace od M. Verhulsta s názvem *Il Salesiano Prete*, tu se nám ovšem i přes snahu o emailovou komunikaci nepodařilo opatřit, protože M. Verhulst žije v Kongu.

Na druhou stranu se dá ovšem i přes chybějící materiály vysledovat jednoznačná linie a vytvořit základní hypotézy, které budou základem pro ověřování v praxi.

³³² Srov. *Životný projekt don Boscových salesiánů*, s. 182.

³³³ Srov. *Ratio*, čl. 460.

³³⁴ MB 8,534.

³³⁵ Srov. CG 21 čl. 298.

³³⁶ Srov. příloha I a II.

1. Salesiánské poslání k mladým lidem, příp. oratoriánské kritérium, ovlivňuje základní služby kněze (hlásání, posvěcování a vedení) a tyto služby jsou důležitými specifickými prvky, kterými salesián – kněz přispívá ke společnému poslání salesiánů charakteristikou svého stavu.
2. Řeholní zasvěcení určuje prožívání a vykonávání kněžství.
3. Komunitní život, kde komunita je nositelkou salesiánského poslání, má vliv na prožívání a animaci konkrétních služeb i života salesiána – kněze.
4. Salesián kněz se v komunitě i v práci komplementárně doplňuje se salesiánem koadjutorem.
5. Salesiánská identita je jedna společná pro všechny salesiány bez ohledu na to, jestli jsou kněží nebo koadjutoři. Kněžství nebo koadjutorství je specifickým rozměrem tohoto jednoho salesiánského povolání.

7 A jak je to všechno v praxi?

Už při výběru tématu této diplomové práce bylo pro mne její důležitou částí ověření získaných výsledků v praxi. Uskutečnil jsem proto výzkum, o jehož cíli, metodě, výběru respondentů a především o výsledcích pojednávají následující kapitoly.

7.1 Cíl výzkumu

Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit v praxi, jakým způsobem a do jaké míry se jednotlivé důležité prvky identity salesiána – kněze, které jsme popsali v minulých kapitolách, objevují u konkrétních salesiánů – kněží, kteří pracují v různých činnostech v české salesiánské provincii.

7.2 Metoda výzkumu

Vzhledem k tomu, že k tématu, kterým se v této práci zabýváme, není příliš mnoho materiálů, literatury a výsledků z praxe, chtěl jsem provést výzkum, který

by nebyl ovlivněn výsledky z první přípravné fáze. Zvolil jsem proto specifickou podobu kvalitativního výzkumu, která nám umožní realizovat základní cíl výzkumu.

7.2.1 Kvalitativní výzkum

Kvalitativní výzkum se snaží získávat popis zvláštnosti případů, generovat nové hypotézy a rozvíjet teorie o fenoménech světa. Používá k tomu různých metod, mezi kterými je nejčastější hloubkové studium jednotlivých případů a různé formy rozhovorů nebo pozorování. Je to metoda výzkumu, která probíhá v přirozených podmínkách sociálního prostředí.³³⁷

7.2.2 Kvalitativní dotazování

Specifickou metodou kvalitativního výzkumu pro sběr dat je kvalitativní dotazování. Toto dotazování se může uskutečňovat různými způsoby od dotazníků s pevně danou strukturou uzavřených otázek až po volné rozhovory, jejichž struktura není předem dána.³³⁸

V této škále jsem pro náš výzkum zvolil metodu tzv. rozhovoru pomocí návodu. Tato metoda spočívá v tom, že si tazatel předem vytvoří návod, který obsahuje otevřené otázky. Každá otázka je formulována tak, aby navodila určité téma, které pak tazatel může na základě vývoje rozhovoru blížeji specifikovat. Je však na tazateli, jakým způsobem a v jakém pořadí získá informace, které jej zajímají. Návod k rozhovoru pomáhá udržet zaměření rozhovoru, ale dovoluje respondentovi zároveň uplatnit vlastní perspektivy a zkušenosti.³³⁹

V našem případě obsahoval návod k rozhovoru pět otevřených otázek, kterým jsem přiřadil určité kategorie.³⁴⁰ Tyto otázky vycházely z kapitoly 6.5, ve které jsme v obecnosti shrnuli podstatné prvky salesiána kněze. Kategorie, které jsem přiřadil jednotlivým otázkám, poté usnadňovaly analýzu rozhovorů. Rozhovor jsem nahrával na záznamové zařízení se svolením respondentů.

³³⁷ Srov. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace*, s. 63

³³⁸ Srov. tamtéž, s. 164.

³³⁹ Srov. tamtéž, s. 174.

³⁴⁰ Srov. příloha III: Návod k rozhovoru.

7.2.3 Obsahová analýza

Po získání dat prostřednictvím rozhovoru pomocí návodu jsem přistoupil k obsahové analýze. Obsahová analýza umožňuje rozkrýt vlastnosti rozhovorů s ohledem na položenou otázku nebo tematickou kategorii.³⁴¹

Vzhledem k funkci výzkumu v naší práci jsem použil zjednodušenou obsahovou analýzu³⁴², kterou jsem realizoval v několika krocích:

- 1) Předem jsem si stanovil konkrétní kategorie, které souvisely s cílem výzkumu.
- 2) Poslouchal jsem nahrané rozhovory a výpovědi respondentů jsem třídil podle těchto kategorií.
- 3) Takto roztríděné výpovědi jsem vložil do přehledné tabulky, která mi umožnila vytvořit výsledky výzkumu.

Zjednodušená obsahová analýza nepředpokládá doslovný přepis rozhovorů v příloze diplomové práce, a proto bude u každé citace uveden název souboru, pod kterým bude k nalezení na CD s daty k rozhovorům, a čas, kdy přibližně v tomto souboru citovaná věta či myšlenka zazněla.

7.3 Výběr respondentů

Výběr vzorku respondentů pro můj výzkum byl založen na dvou kritériích.

- 1) Dotyčný je salesián – kněz.
- 2) Pracuje v jedné z důležitých oblastí, kterým se salesiáni v České republice věnují.

Rozhodl jsem se vybrat³⁴³ po dvou salesiánech – kněžích z pěti oblastí činnosti, ve kterých salesiáni v české salesiánské provincii pracují, jak vyplývá z materiálů k provinciální kapitule salesiánů v roce 2007.³⁴⁴

³⁴¹ Srov. HENDL, *Kvalitativní výzkum*, s. 387.

³⁴² Srov. MAYRING, P. *Einführung in die qualitative Sozialforschung : Eine Anleitung zu qualitativem Denken*.

³⁴³ Výběr byl proveden na základě technické dostupnosti jednotlivých míst, odkud respondenti pocházejí a také podle míry souhlasu, jaký projevili při prvotním oslovení. Připouštím, že by byl patrně lepší náhodný výběr respondentů, nicméně pro náš účel původní výběr postačuje.

- 1) Farnosti (faráři)
- 2) Střediska mládeže (ředitelé)
- 3) Školy (vyučující)
- 4) Provincie (delegáti, provinciál atd.)
- 5) Média (pracovníci v nakladatelství, televizi atd.)

S vybranými salesiány – kněžími jsem se nejprve domluvil osobně či telefonicky, představil jsem jim svoji práci a požádal je o rozhovor. Několik dnů před ním jsem jim poslal dopis, ve kterém jsem znovu shrnul důvody a pravidla rozhovoru a nastínil tematické oblasti, kterých se bude rozhovor týkat.³⁴⁵ Poté jsem každého z nich osobně navštívil a rozhovor uskutečnil. Jeden respondent z osobních důvodů místo rozhovoru preferoval písemné vypracování na základě dotazníku s otevřenými otázkami.

Celkem se výzkumu zúčastnilo 10 respondentů ve věku od 37 do 60 let, kteří pocházejí z 5 různých komunit české salesiánské provincie.

7.4 Kódování respondentů a přístup k datům výzkumu

Citované pasáže rozhovorů jsou z důvodu zachování anonymity respondentů označeny pouze kódem. Vzhledem k tomu, že se v některých rozhovorech vyskytují také negativní vyjádření o prožívání identity salesiána – kněze, rozhodl jsem se pro dvojí kódování.

Když se bude jednat o obecné otázky identity salesiána – kněze bez souvislosti k pracovnímu zařazení respondenta, bude respondent označen kódem 001 – 010. K tomuto kódu bude v poznámce pod čarou uvedena přípona souboru („mp3“ nebo „doc“), se kterou bude soubor uložen na CD s daty k rozhovorům, a přibližný čas, kdy se v souboru ona myšlenka či věta vyskytuje.

³⁴⁴ Srov. *Přílohy ke zprávě o stavu provincie - PK 2007* [online]. 2007 [cit. 2009-04-16]. Dostupný z WWW: <<http://www.sdb.cz/ke-stazeni/provincialni-kapitula/?cmd=download&downloadID=221>>.

³⁴⁵ Srov. příloha IV: Průvodní dopis k rozhovorům.

Když se bude jednat o prožívání identity salesiána – kněze v závislosti na pracovním zařazení, bude respondent označen značkou, která bude napovídat, ve které oblasti pracuje a číslem 01 nebo 02. Tato čísla jsou uvedena proto, že ve výzkumu figurují vždy dva respondenti z dané oblasti. Značky pracovního zařazení jsou následující:

F = farnosti, S = střediska mládeže, SK = školy, P = provincie a M = média.³⁴⁶

Na CD s daty k rozhovorům budou zvlášť dva adresáře, které budou sledovat toto dvojí kódování.

CD s daty k rozhovorům nebude standardní přílohou diplomové práce. Je to především proto, že některé rozhovory obsahují osobní informace, jejichž všeobecná přístupnost by mohla respondenty poškodit, a také z toho důvodu, že respondenti byli o této skutečnosti ujištěni v průvodním dopise³⁴⁷ a někteří za této podmínky rozhovory poskytli.

Nicméně toto CD s daty k rozhovorům bude za určitých okolností k dispozici v soukromém archivu autora práce a případnému zájemci bude poskytnuto autorem z rozumného důvodu a po předchozí domluvě s respondenty.³⁴⁸

7.5 Výsledky výzkumu

V rámci obsahové analýzy jsem vytvořil základní kategorie, které se všechny týkají podstatných složek identity salesiána – kněze, a podle těchto kategorií jsem posléze třídil výpovědi respondentů. Kategorie obsahové analýzy jsou:

- a) Salesiánství – všechny výpovědi, které hovoří o tom, jak respondent vnímá salesiánskou složku ve svém životě, co tato složka dodává do jeho života a práce, co je pro něj v této složce nejdůležitější apod.
- b) Kněžství – funkce a důrazy pro jeho život, které pramení z kněžské složky jeho identity apod.

³⁴⁶ Např. označení „S02.mp3, 32:45“ znamená, že dotyčný pracuje ve středisku mládeže, že je to druhý respondent z této pracovní oblasti, že audio záznam rozhovoru se dá na CD najít pod označením S02.mp3 a že citovanou myšlenku řekl přibližně ve 32. minutě a 45. vteřině rozhovoru.

³⁴⁷ Srov. příloha IV: Průvodní dopis k rozhovorům.

³⁴⁸ Kontakt na autora je emailová adresa: vsetula@centrum.cz.

- c) Komunita – funkce a vnímání komunity, důležitost v životě, motivace pro život v komunitě apod.
- d) Zasnivení – výpovědi týkající se chápání a důležitosti řeholního zasnivení.
- e) Salesián – koadjutor – vnímání koadjutora, důležitost jeho přítomnosti v komunitě, vzájemné ovlivňování apod.
- f) Historie povolání – výpovědi o cestě respondenta ke kněžství a salesiánství.
- g) Kněžství a salesiánství – výpovědi o vztahu těchto dvou složek
- h) Konkrétní služba – výpovědi, které charakterizují prožívání identity v konkrétní službě, kterou respondent vykonává apod.

Další podkapitoly tedy představují výsledky této obsahové analýzy podle výše uvedených kategorií.

7.5.1 Salesiánství

Na prožívání složky salesiánství jsem se respondentů ptal v první části rozhovoru bez předchozí specifikace prvků, které salesiánskou identitu tvoří. Někdy výpovědi o salesiánské složce života pochází i z pozdějších fází rozhovorů.

Všech 10 respondentů nějakým způsobem uvedlo, že je pro ně důležitým prvkem salesiánství poslání, které salesiáni vykonávají.

Sedm respondentů jako podstatnou složku salesiánského rozměru uvedli jen salesiánské poslání.

R001: „Důležitá je práce s ministranty, práce na okraji církve pro hledající, práce s rodinami, příprava snoubenců, což je všechno evangelizační práce.“³⁴⁹

R002: „Salesiáni mají poměrně jasno o svém poslání, o tom, co mají mezi lidma dělat.“³⁵⁰

R004: „Salesiánství znamená zaměření na mladé lidi, rodiny, mládež na okraji, nejen katolickou.“³⁵¹

³⁴⁹ R001.mp3, 19:00.

³⁵⁰ R002.mp3, 13:10.

³⁵¹ R004.mp3, 20:30.

R005: „Salesiánské poslání mě ovlivňuje do morku kosti - snažím se přemýšlet jako don Bosko, snažím se vidět především mladé lidi před sebou, jejich potřeby, přizpůsobuji tomu své vzdělávání, četbu, studium, sledování trendů, způsob života těch mladých.“³⁵²

R006: „Jsem mnohdy překvapen, jak je ta paleta těch možností být salesiánem široká, krásná a na druhou stranu náročná.“³⁵³

R008: „Salesiánský rozměr je pro mě být znamením Boží lásky, jak to máme ve stanovách a k tomuto se snažím pořád vracet.“³⁵⁴

R009: „Salesiánství je poslání k mladým.“³⁵⁵

Dva respondenti charakterizovali salesiánství nejen jako poslání, ale také jako „styl“, kterým se salesiáni vyznačují.

R003: „Salesiánství by se dalo zahalit do toho tajemného výrazu, kam se schová všechno "preventivní systém" a ten bych viděl v tom, že spíš ne že bych v lidech viděl jen dobro, ale nevidím v nich zlo. Já k nim preventivně nepřistupuji jako že vy jste ti lumpové a já vás musím obracet, vychovávat, měnit nebo vy mě chcete ublížit a já se musím bránit nebo vy chcete být zlí a já vám předepíšu pravidla.“³⁵⁶

R010: „A kdybych se z nějakého důvodu stal diecézním knězem? Život by se mi určitě změnil, ale nemyslím, že nějak dramaticky. Salesiánství se přece nedá někomu jen tak vzít. O tom jsem se přesvědčil např. u salesiánů, kteří byli nuceni jako "diecézní kněží" žít celá léta. Nehledě k tomu, že řada diecézních kněží má, k mému potěšení, ve velké míře salesiánského ducha.“³⁵⁷

Další důležitou složkou, která tvoří salesiánskou identitu, je komunita. Jako důležitou složku svého salesiánského povolání ji uvedli čtyři respondenti. Někteří respondenti ve své výpovědi kombinují komunitu se stylem nebo posláním.

³⁵² R005.mp3, 18:10.

³⁵³ R006.mp3, 9:25.

³⁵⁴ R008.mp3, 18:35.

³⁵⁵ R009.mp3, 24:35.

³⁵⁶ R003.mp3, 19:00.

³⁵⁷ R010.doc.

R002: „Kdybych dělal diecézního kněze, tak bych strašně trpěl samotou a trápil bych se někde na faře.“³⁵⁸

„Pro mě je důležitá komunita, neformálnost, nekonformnost, že jsme parta velmi rozdílných, ale velmi zajímavých lidí, tak to mě inspiruje.“³⁵⁹

R005: „Chyběl by mi určitě komunitní život, jednoznačně, to společné sdílení zasvěceného života a to by mě chybělo šíleným způsobem.“³⁶⁰

R006: „Jedním z prvků salesianity je společný život, druhý je práce pro mladé, který nás absolutně formuje. Když by nebyla ta práce pro mladé, tak to můžem úplně zabalit. A potom jsou ty věci, které z těchto dvou vyplývají.“³⁶¹

„Obrovsky si vážím komunity, protože si nedokážu přestavit, že bych nežil v komunitě.“³⁶²

R007: „U toho salesiánství mě oslovilo to společenství, ten styl i ta mládež.“³⁶³

Zajímavé je, že pouze jeden respondent v důležitých prvcích, které tvoří jeho salesiánskou identitu, uvádí řeholní zasvěcení.

R008: „Salesiánství chápu jako zpřítomňování Kristova stylu života.“³⁶⁴

Jeden respondent pak ještě uvádí salesiánství jako prožívání otcovství.

R001: „Don Bosco se cítil hlavně být otcem těm, kdo to otcovství nezažili, a zpodobňovat lásku nebeského Otce a lásku Krista dobrého pastýře.“³⁶⁵

SHRNUTÍ:

Z výše uvedeného vyplývá, že salesiánské poslání, jakkoliv jej respondenti chápou podle své současné práce či předchozích zkušeností, je základním pilířem jejich salesiánské identity. Na druhém místě je pak prvek komunity (uvádí ji čtyři

³⁵⁸ R002.mp3, 13:30.

³⁵⁹ Tamtéž, 14:00.

³⁶⁰ R005.mp3, 17:10.

³⁶¹ R006.mp3, 24:40.

³⁶² Tamtéž, 21:40.

³⁶³ R007.mp3, 7:50.

³⁶⁴ R008.mp3, 10:45.

³⁶⁵ R001.mp3, 24:30.

respondenti). Nejméně prožívaným prvkem salesiánské identity, který uvádí pouze jeden respondent, je řeholní zasvěcení.

7.5.2 Kněžství

Stejným způsobem, bez předchozí specifikace prvků, které tvoří identitu kněze, mluvili respondenti o složce kněžství ve svém životě. Z jejich výpovědí je patrné, že nejdůležitějším prvkem v prožívání kněžství je svátostná služba. Tuto skutečnost uvedlo přímo či nepřímo devět respondentů.

Někteří respondenti ji uvedli bez ohledu na svoji práci, někteří respondenti ji uvedli jako důležitou v konkrétní práci, kterou v současnosti vykonávají. O kněžství v souvislosti s konkrétní prací budeme psát v oddíle 7.5.7.

R002: „Kněžství jsem od začátku bral jako svoje poslání, jak v tom pastoračním rozměru, že budu sloužit lidem v kostele a v přípravě ke svátostem a v tom rozměru spirituálním.“³⁶⁶

R003: „Bohužel, systém katolické církve mě nutí k tomu, abych byl kněz a já jsem rád, že jsem kněz, protože občas nadejde situace, kdy je potřeba svátosti smíření a to ačkoliv jsem vycouval z kostela, je to neuvěřitelná síla nebo dar a to zatím jinak zařídit nejde a proto jsem hrdý, že jsem i salesián - kněz a ne jen salesián.“³⁶⁷

R004: „Pro mě je kněžství důležitý, ten svátostnej rozměr.“³⁶⁸

„Ať bych dělal co bych dělal, tak bych k tomu potřeboval to vnější kněžský vyjádření, ty svátosti a tak dále.“³⁶⁹

R005: „K tomu kněžství patří ta svátostná služba a za ty moje kněžská léta vidím, že jsem spoustě lidí mohl posloužit jako kněz.“³⁷⁰

R010: „U kněžství si ještě cením možnost svátostné služby: svátost smíření, nebo zpřítomnění Krista při mši svaté.“³⁷¹

³⁶⁶ R006.mp3, 6:40.

³⁶⁷ R003.mp3, 39:55.

³⁶⁸ R004.mp3, 13:25.

³⁶⁹ Tamtéž, 13:45.

³⁷⁰ R005.mp3, 14:40.

³⁷¹ R010.doc.

Ke svátostné službě někteří respondenti přidávají prvek služby anebo prvek kněžství jako reprezentování Krista.

R009: „Mám být reprezentantem Krista, mám o něm svědčit a přijal jsem skrze svěcení služebnou moc, která mě uschopňuje k tomu, abych slavil Eucharistii, uděloval rozhřešení a mnoho dalších věcí.“³⁷²

R004: „To kněžství je určitá forma služby, ale ta hloubka tý svátostnosti je důležitá.“³⁷³

Jeden respondent pak kromě služby a reprezentování Krista chápe kněžství jako službu ve třech oblastech pastýřské služby.

R008: „Kněžství chápu jako službu v jeho jménu ve třech oblastech pastýřské služby.“³⁷⁴

Jeden respondent vidí roli kněžství v otcovství a pastýřské službě.

R001: „Kněžství je v roli otcovství.“³⁷⁵

„Já vnímám roli kněze jako otcovství a pastýřská služba. Pomocť přitáhnout lidi do společenství s Bohem.“³⁷⁶

V životě jednoho respondenta hraje kněžství několik jiných rolí.

R007: „Jednak je to prožívání kněžství daný mnou, že si uvědomuju, že jsem kněz, formou života, že tu práci dělám jako svobodný, pak tím, že dělám kněžskou práci třeba ve farnosti a pak je to i na těch pracovištích, kam přijdu v jiné roli, tak v malém množství, ale je to pořád.“³⁷⁷

³⁷² R009.mp3, 18:10.

³⁷³ R004.mp3, 14:30.

³⁷⁴ R008.mp3, 11:00.

³⁷⁵ R001.mp3, 22:00.

³⁷⁶ Tamtéž, 22:45.

³⁷⁷ R007.mp3, 15:50.

SHRNUTÍ:

Z výpovědí o kněžství můžeme vyvodit závěr, že nejpodstatnější složkou v prožívání kněžství ať už v konkrétní práci nebo v jeho chápání v obecnosti je svátostná služba. Služba pastýřská či animační se objevuje u dvou respondentů a službu hlásání Božího slova, ač je to jedna z hlavních povinností kněze³⁷⁸, uvádí implicitně pouze jeden respondent. V prvcích, které tvoří kněžskou identitu, pak ještě zaznívá vnímání sama sebe jako reprezentanta Krista a kněžství jako prvek služby. Pro jednoho respondenta je důležitý prvek otcovství a jeden respondent vnímá jako důležité faktory prožívání svého kněžství vlastní osobnost a celibát.

7.5.3 Komunita

Na předchozí dvě oblasti kněžství a salesiánství jsem se respondentů ptal obecnými otázkami, protože bylo zajímavé v jejich odpovědích sledovat určité důrazy, které v těchto jednotlivých oblastech dávají. Na oblast komunity, která sama o sobě patří do oblasti salesiánství, jsem se ptal explicitně.

Většina respondentů (9) vidí ve svém životě komunitu pozitivně jako subjekt, který jim poskytuje určité funkce.

Jedná se zde především o komunitu jako zázemí lidské, materiální či pracovní:

R001: „Komunita mi dává zázemí jak pracovně, tak bratrsky.“³⁷⁹

R002: „Na komunitě jsem vždycky oceňoval to, že je nás mnoho a že jsme různí. Že jsme taková louka, kde jsou různé květy a ty si tam vždycky najdeš ten příbuzný květ.“³⁸⁰

„Komunita ti dělá zrcadlo, ty prostě víš, kdo seš.“³⁸¹

R003: „Komunita se stará o moje zázemí, abych mohl žít a pracovat a já chodím pracovat a to ještě na jiné místo, než žije komunita, takže je to takové trochu vykořisťování.“³⁸²

³⁷⁸ Srov. PO 4.

³⁷⁹ R001.mp3, 36:50.

³⁸⁰ R002.mp3, 19:00.

³⁸¹ Tamtéž, 20:50.

³⁸² R003.mp3, 30:10.

„Pár kamarádů, se kterými si můžu promluvit o tom, co prožívám, mezi salesiány mám a považuju to za hrozně důležité.“³⁸³

R004: „V komunitě se učím od druhých.“³⁸⁴

R005: „Mým duchovním vůdcem je komunita, nebo spolubratři, kteří se mnou žijí, kteří mě znají, protože oni mě zrcadlí to, jaký jsem.“³⁸⁵

„Komunita mě učí spolupráci, praktičnosti a velkorysosti a zahlédnout hřivny ostatních a snažit se o tom komunikovat.“³⁸⁶

R006: „Komunita je přístav, ve kterém se cítím dobře a vnímám, že bez toho přístavu bych nemohl vyjet na otevřené moře a potřebuji ji nutně k životu.“³⁸⁷

R007: „Má sporadická účast v komunitě mě ovlivňuje, protože to, co já pracuji, je tématem toho, co se v komunitě řeší.“³⁸⁸

R008: „V komunitě je daleko intenzivnější život a vztahy.“³⁸⁹

R009: „Komunita pro mě není zátěž, ale je to zázemí, do kterého se rád vracím přesto, že to není ideální.“³⁹⁰

R010: „Komunita pro mě znamená zázemí, svým způsobem určitou bezstarostnost, protože o mnoho věcí se nemusím starat.“³⁹¹

Čtyři respondenti nepovažují komunitu za důležitou anebo jim život v ní připadá těžký.

R002: „Negativum komunity je to, že je nás mnoho a že se mohou projevit sociální fobie a že jsi neustále mezi lidma a že se může stát, že utíkáš od lidí.“³⁹²

R003: „Já jsem byl vždycky nekomunitní.“³⁹³

„Já sděluji minimálně informací druhým a to v komunitě taky vadí.“³⁹⁴

³⁸³ Tamtéž, 33:35.

³⁸⁴ R004.mp3, 22:00.

³⁸⁵ R005.mp3, 24:20.

³⁸⁶ Tamtéž, 25:20.

³⁸⁷ R006.mp3, 31:05.

³⁸⁸ R007.mp3, 23:30.

³⁸⁹ R008.mp3, 24:10.

³⁹⁰ R009.mp3, 29:50.

³⁹¹ R010.doc.

³⁹² R002.mp3, 19:45.

³⁹³ R003.mp3, 26:10.

³⁹⁴ Tamtéž, 31:30.

R007: „Já jsem si na to, že nežiju pořád v komunitě, tak zvykl, že mi to vyhovuje, ale není to zas, že bych se toho držel zuby nehty.“³⁹⁵

R010: „Neumím moc v komunitě žít a nevím, zda je moudré někoho (kdo neprožil řádnou formaci) do toho nutit.“

„V některých komunitách převažuje silný individualismus a tlak na profesionalitu a výkon. Pak se může stát, že úspěch nebo materiální hodnoty mají přednost před vztahy.“³⁹⁶

Co se týká komunity jako subjektu salesiánského poslání, je vnímání velmi různorodé. Čtyři respondenti vidí společný prvek práce v různé intenzitě jako přínosný a snaží se jej prožívat:

R005: „V mé práci mě komunita ovlivňuje tím, že když vidím, že má někdo dar nadhledu, tak ho pozvu víc do své práce. Ale mám určitou míru, kdy se nechám ovlivnit, ale minimálně vyposlechnu názor a беру.“³⁹⁷

R006: „Ze všech sil co můžu se snažím spolupracovat a to ne nějakým podbízivým stylem.“³⁹⁸

„Nám ty struktury umožňují to, aby se každý zakopal do své práce, protože před státem musíš vystupovat jako ten, kdo nese zodpovědnost za určitý právnický subjekt. Ta spolupráce je vyvažována také tím, že dáváš všanc část toho, co rozhoduješ. Dáš to, aby na tom mohli ostatní participovat. A je to nosnější, než to táhnout sám.“³⁹⁹

R007: „To, co tu dělám já, vnímám jako salesiánské poslání. Já jsem sem šel jako s tím, že tu budem jako salesiáni.“⁴⁰⁰

R009: „Komunitní neznamená, že dělám vše společně, ale že je tam to společné sladění, ta lojalita, podpora, radost z toho, že se někomu něco daří a že nějak odpovídáme na výzvy jako komunita a že to tak vyzařujeme navenek.“⁴⁰¹

³⁹⁵ R007.mp3, 24:40.

³⁹⁶ R010.doc.

³⁹⁷ R005.mp3, 28:15.

³⁹⁸ R006.mp3, 33:40.

³⁹⁹ Tamtéž, 35:10.

⁴⁰⁰ R007.mp3, 21:05.

⁴⁰¹ R009.mp3, 30:25.

„Pastorační aspekt není a nemůže být v individuální rovině, ale v té komunitní. Ten individualismus je ve svém důsledku destruktivní.“⁴⁰²

Jeden respondent společné poslání nevidí v komunitní rovině, ale na úrovni provincie:

R002: „Já jsem součást provinciálního projektu, tím pádem se nemusím tolik zodpovídat komunitě.“⁴⁰³

Jednomu respondentovi společný prvek práce chybí:

R004: „V komunitě mi teď chybí trochu ten společný prvek práce. To, že si všechno musíš udělat sám od vymyšlení po dotažení, což mi přijde škoda, protože mi přijde, že se dá doplnit, přijít s nápadem, někdo něco rozpracuje, třetí dotáhne a to mi tady trochu chybí.“⁴⁰⁴

Dva respondenti vidí zdroje komunitního způsobu života více či méně v nadpřirozené rovině:

R004: „V tom chápání komunity jako řeholní komunity se vyvíjím. Od toho, že je potřeba, abychom si lidsky rozuměli, k tomu, že přesto, že si nemusíme vždycky rozumět a přesto spolu vyjdeme, protože to podstatný máme společný.“⁴⁰⁵

R008: „V rámci komunity je moje poslání v Kristově jménu, a když to neklape, tak se na to nevykašlu.“⁴⁰⁶

SHRNUTÍ:

Komunita je důležitý prvek salesiánského života. Většina respondentů (9) vidí společný život, práci či vytváření vztahů jako pozitivní. Čtyři respondenti vidí na životě v komunitě jisté úskalí a jednomu respondentovi vyhovuje, že nežije stále v komunitě. Čtyři respondenti nějakým způsobem reflektují společný prvek práce

⁴⁰² Tamtéž, 37:40.

⁴⁰³ R002.mp3, 24:00.

⁴⁰⁴ R004.mp3, 23:50.

⁴⁰⁵ Tamtéž, 22:40.

⁴⁰⁶ R008.mp3, 30:40.

a připadá jim více či méně důležitý. Dva respondenti vyjádřili také nadpřirozené motivace k životu v komunitě.

7.5.4 Zasvěcení

Řeholní zasvěcení tvoří třetí podstatný prvek identity salesiána kněze. Jeho slabé vnímání vyplynulo už z výsledků výzkumu prezentované v oddíle 7.5.1. Na řeholní zasvěcení nebyla přímá otázka, ale z důvodu struktury zde uvedeme jediné dvě výpovědi, které se týkají řeholního zasvěcení:

R004: „To řeholní zasvěcení vnímám silně, že to pro mě něco znamená. Ve smyslu naplno žitého křestního zasvěcení.“⁴⁰⁷

R008: „Salesiánství chápu jako zpřítomňování Kristova stylu života.“⁴⁰⁸

7.5.5 Salesián – koadjutor

Život a práce v komunitě spolu se salesiánem – koadjutorem je pro salesiána – kněze důležitou součástí jeho identity. Ptal jsem se proto respondentů, jakým způsobem vnímají koadjutory a jejich přínos pro svoje prožívání kněžství a také pro život v komunitě.

Většina respondentů (7) vnímá salesiána – koadjutora pozitivně a vidí v jejich přítomnosti v salesiánské kongregaci smysl:

R001: „Je to důležitá role ten salesián – nekněz.“⁴⁰⁹

R002: „Jedeme jako salesiáni na stejné lodi, dělejme úplně totéž a kněží ať jsou také kněží.“⁴¹⁰

R005: „U naší kongregace jsou kněží a koadjutoři dvě plíce a navzájem se můžeme obohacovat.“⁴¹¹

R006: „Já vnímám koadjutory velice dobře a jedna z těch věcí je jejich profesionalita, protože se mohou koncentrovat na jednu věc.“⁴¹²

R008: „Koadjutor pro mě přináší ten důraz na to salesiánské.“⁴¹³

⁴⁰⁷ R004.mp3, 10:55.

⁴⁰⁸ R008.mp3, 10:45.

⁴⁰⁹ R001.mp3, 41:00.

⁴¹⁰ R002.mp3, 35:10.

⁴¹¹ R005.mp3, 34:20.

⁴¹² R006.mp3, 40:35.

R009: „Koadjutora vnímám jednoznačně pozitivně. Když je koadjutor v komunitě, je to požehnání pro komunitu. Může tam být zpětná vazba vůči salesiánům - kněžím a je to důležitá část té mozaiky komunity dovnitř i navenek.“⁴¹⁴

R010: „Koadjutoři mají v kongregaci své neoddiskutovatelné místo.“⁴¹⁵

Šest respondentů uvádí, že je jako salesián – kněz koadjutorem ovlivňován anebo vidí možnost, jak by salesián – koadjutor mohl salesiána – kněze ovlivnit:

R001: „Ovlivňují mě tím, že vidím, že salesiánství není jen v rozměru kněžském.“⁴¹⁶

R005: „Kluci koadjutoři mě dokázali zpřízemnit z poblázněných nápadů a myšlenek, velkorysosti a přizvali ke všemu, co se děje.“⁴¹⁷

„Koadjutoři strašně moc ovlivnili to, jaký jsem teď v salesiánském i kněžském. Protože někteří ode mě čerpali i svátostně a dostal jsem se do silného vhledu toho, co řešili.“⁴¹⁸

R006: „Ten prvek té práce je tam hmatatelný, protože kněžství může sklouznout do toho, že odsloužíš tu mšičku jednou denně, pak tam vyřešíš pár rozhovorů a všichni před tebou sedají na zadek a tohle koadjutor nemá a to je skvělé, protože on jde jakoby od spodu, jde přes úkol, přes práci, přes to být s lidma.“⁴¹⁹

R008: „To, co se můžu učit já jako kněz, je poctivost v profesní práci, kterou oni dělají.“⁴²⁰

R009: „Koadjutor může držet kněze na zemi a vracet jej do reality, dát mu zpětnou vazbu bez zatížení.“⁴²¹

⁴¹³ R008.mp3, 33:15.

⁴¹⁴ R009.mp3, 39:20.

⁴¹⁵ R010.doc.

⁴¹⁶ R001.mp3, 43:30.

⁴¹⁷ R005.mp3, 34:30.

⁴¹⁸ Tamtéž, 36:45.

⁴¹⁹ R006.mp3, 41:45.

⁴²⁰ R008.mp3, 34:20.

⁴²¹ R009.mp3, 42:40.

R010: „Obrovským přínosem ze strany koadjutorů pro mě byla zvláště za totality jejich hluboká a ryzí zbožnost. Dále si vážím jejich bezprostřednosti, se kterou se mohou přiblížit k mládeži.“⁴²²

Zajímavé je, že tři respondenti uvedli, že se v určité době rozhodovali, zda se nemají stát salesiány – koadjutory.

R004: „Kolem věčných slibů jsem uvažoval o tom, že bych nebyl knězem, protože jsem uvažoval nad tím, co je to to zasvěcení a to mi přišlo docela silný.“⁴²³

R005: „Ještě se to tam trošku třískalo to kněžství a ti koadjutoři, ti koadjutoři mě oslovili, když jsem se s nima takto setkal, ale během doby jsem došel k tomu, že se mám stát knězem.“⁴²⁴

R006: „Já sám jsem se rozhodoval mezi kněžstvím a koadjutorem a pak jsem vnímal touhle cestou a absolutně to nevnímám jako něco mínus.“⁴²⁵

Na druhou stranu tři respondenti v povolání salesiána – koadjutora pro sebe nebo pro salesiánskou kongregaci smysl nevidí anebo to nepovažují za příliš důležité:

R003: „To, že žijí spolu koadjutoři a kněží mi nevadí, protože za jednu z charakteristik salesiánství považují otevřenost.“⁴²⁶

R004: „V čem mě koadjutor obohacuje, to ti nejsem schopen říct.“⁴²⁷

R007: „Myslím si, že koadjutorství je dobré pro vztah toho člověka k Bohu než že by to bylo pro kongregaci nutné.“⁴²⁸

Dva respondenti vidí jisté problémy v prožívání identity salesiána – koadjutora:

⁴²² R010.doc.

⁴²³ R004.mp3, 10:00.

⁴²⁴ R005.mp3, 11:05.

⁴²⁵ R006.mp3, 41:10.

⁴²⁶ R003.mp3, 35:50.

⁴²⁷ R004.mp3, 26:45.

⁴²⁸ R007.mp3, 33:00.

R002: „Koadjutor jako takový nemá dostatečnou sebedůvěru, v tom myslím tu emancipaci.“⁴²⁹

R004: „Na mě to působí, že oni někteří mají problém sami se docenit, že jsou v našem stínu. Jestli to je tím, že jsou v uvozovkách jenom koadjutoři, to nevím.“⁴³⁰

SHRNUTÍ:

Většina respondentů (7) vidí v roli salesiána – koadjutora smysl a považuje jej za přínos pro sebe nebo pro salesiánskou kongregaci. Šest respondentů také uvedlo to, jakým způsobem je salesián – koadjutor ovlivnil či může ovlivňovat. Tři respondenti v jeho povolání smysl nevidí anebo se k němu staví indiferentně. Dva respondenti vnímají problémy v prožívání identity salesiánů – koadjutorů.

7.5.6 Prožívání salesiánství a kněžství

V salesiánských dokumentech můžeme vidět dva pohledy na prožívání kněžského a salesiánského dohromady. Jeden pohled mluví o tom, že řeholní zasvěcení ovlivňuje prožívání kněžství a druhý pohled mluví o fúzi těchto dvou složek. Jak o této problematice mluví respondenti?

Šest respondentů uvádí, že salesiánské a kněžské mají v harmonii anebo tyto dvě složky nerozlišují:

R002: „Jako salesián a kněz jsem v té činnosti, kterou dělám, naprosto doma.“⁴³¹

R005: „Já neodděluju u sebe to kněžství a to řeholní, já to mám prostě nějak v sobě, ještě to lidství a snažím se prostě, aby to nějak ladilo ve mně, vevnitř, a pak se to promítne do toho postoje služby. Sloužím já jako člověk, je k tomu to, že jsem salesián a je k tomu to, že jsem kněz.“⁴³²

R006: „Musím to mít porovnané v tom, že mě Pán Bůh do toho místa volá, protože si začnu klást otázky, já jsem tam mohl posloužit věřícím, já jsem mohl

⁴²⁹ R002.mp3, 29:50.

⁴³⁰ R004.mp3, 27:20.

⁴³¹ R002.mp3, 11:00.

⁴³² R005.mp3, 20:25.

támhle to. A když neznervózníš z toho, že jsi na tom místě, kde jsou nevěřící nebo hledající, tak to bude v pohodě.⁴³³

R008: „Cokoliv dělám, tak to musím dělat s vědomím toho, že jsem salesián a že jsem kněz.“⁴³⁴

R009: „Já nerozlišuju, že na prvním místě jsem salesián, na druhém místě jsem kněz.“⁴³⁵

Jeden respondent považuje za podstatnější složku své identity složku salesiánství:

R003: „Na prvním místě jsem salesián a měl jsem tu příležitost, že mě někdo dovolil stát se knězem a že jsem to mohl několikrát v životě, pro mě v důležitých situacích použít.“⁴³⁶

„Kdyby se škrtilo to kněz, tak bych možná já osobně o moc nepřišel.“⁴³⁷

Jeden respondent naopak považuje za podstatnou složku kněžství:

R001: „Kněžství je naprosto podstatné, hraje hlavní roli“⁴³⁸

Výše popsaná dialektika mezi kněžským a salesiánským je však zajímavá z toho důvodu, že se k ní jednotliví respondenti během svého života dopracovali, protože na začátku své cesty byl poměr mezi kněžským a salesiánským většinou jiný. Sedm respondentů totiž uvedlo, že chtěli být v mládí nejdříve kněží a teprve potom k tomu přistoupilo to salesiánské:

R001: „Šel jsem studovat teologii a tam jsem se setkal s živými salesiány.“⁴³⁹

R002: „K salesiánství jsem přičuchl až jako diecézní bohoslovec.“⁴⁴⁰

R004: „Po maturitě v jednom okamžiku mi bylo jasné, že mám být knězem. Do té doby jsem neznal salesiány, ani jiný řeholníky.“⁴⁴¹

⁴³³ R006.mp3, 44:00.

⁴³⁴ R008.mp3, 19:40.

⁴³⁵ R009.mp3, 10:55.

⁴³⁶ R003.mp3, 17:50.

⁴³⁷ R003.mp3, 11:00.

⁴³⁸ R001.mp3, 20:30.

⁴³⁹ Tamtéž, 2:51.

⁴⁴⁰ R002.mp3, 3:20.

R007: „Prvotněji byla pro mě otázka být knězem a pak jakým knězem. Kdybych možná potkal jezuitu, tak bych byl jezuitou.“⁴⁴²

R008: „V šestnácti letech byla představa spíš venkovského faráře a kdo na jeho místo. Představa řeholního života se pro mě otvírala až v semináři.“⁴⁴³

R009: „Primární bylo kněžství, protože když jsem se rozhodl, že budu kněz, tak jsem ani nevěděl, že existují nějací salesiáni.“⁴⁴⁴

R010: „Myšlenka stát se salesiánem mě zasáhla na mé cestě ke kněžství a mě připadalo, že rodinný duch, který mě tolik imponoval na salesiánech, nemusí být překážkou ani kněžské službě.“⁴⁴⁵

Tři respondenti nerozlišují, co bylo na začátku primární a sekundární:

R003: „Já jsem chtěl být kněz - salesián, já jsem nikdy nechtěl být kněz a nikdy jsem nechtěl být salesián.“⁴⁴⁶

R005: „To kněžství, který ve mně nějakým způsobem se odehrávalo nebo to přemýšlení, tak se mi to spojilo v realizaci v tom salesiánském životě.“⁴⁴⁷

R006: „Já jsem v té době, kdy jsem se rozhodoval, neměl zodpovězené, jestli chci být salesiánem nebo chci být knězem.“⁴⁴⁸

SHRNUTÍ:

Co se týká poměru salesiánského a kněžského a jejich vzájemného vztahu, šest respondentů uvedlo, že to je u nich ve vzájemné harmonii anebo to nerozlišují. Jeden respondent uvedl, že primární je u něho kněžská složka a jeden, že primární je složka salesiánská. Na začátku cesty k povolání salesiána – kněze je však poměr jiný. Sedm respondentů uvádí, že chtělo být nejdříve kněží a pak salesiáni a tři respondenti tyto dvě složky už na začátku své cesty nerozlišovali. Je

⁴⁴¹ R004.mp3 2:50.

⁴⁴² R007.mp3, 2:30.

⁴⁴³ R008.mp3, 6:10.

⁴⁴⁴ R009.mp3, 1:40.

⁴⁴⁵ R010.doc.

⁴⁴⁶ R003.mp3, 8:05.

⁴⁴⁷ R005.mp3, 13:00.

⁴⁴⁸ R006.mp3, 9:05.

pravděpodobné, že se v těchto výsledcích zrcadlí vlivy tehdejší komunistické doby.

7.5.7 Prožívání salesiánství a kněžství v jednotlivých činnostech

Předchozí kategorie byly vyhodnocovány na základě výpovědí jednotlivých salesiánů – kněží a nebyla v nich explicitně zohledněna konkrétní činnost, kterou jednotliví respondenti vykonávají. V této poslední kategorii se zaměříme na výpovědi, které v sobě zahrnují prožívání salesiánské a kněžské složky v konkrétních činnostech, které respondenti v salesiánské provincii vykonávají.

a) Farnosti

U respondentů, kteří pracují ve farnostech jako faráři, se projevila skutečnost, že svoje kněžství v této práci mohou realizovat relativně nejjasněji. Farnost a služba faráře už v sobě zahrnuje kněžské dimenze, které jsou součástí kněžského poslání. Vyjádření těchto respondentů spíše zahrnuje vnímání toho „salesiánského“.

F01: „Farnost je zaměřena k dětem, mládeži, ministrantům, rodinám a hledajícím.“⁴⁴⁹

„Důležité je pojetí bohoslužeb a jejich styl.“⁴⁵⁰

Prostřednictvím tohoto zaměření respondent F01 konstatuje, že farnost má působením salesiána – kněze specifické prvky a jeho role je vzhledem k tomu nenahraditelná.

F01: „I když spolupracuje spousta laiků, salesiánský a kněžský prvek je nenahraditelný.“⁴⁵¹

Respondent F02 se z technických důvodů k této problematice nevyjádřil.

b) Střediska mládeže

Oproti farářům se respondenti, kteří pracují ve středisku mládeže, více zaměřují při charakteristice své práce na kněžskou dimenzi:

⁴⁴⁹ F01.mp3, 33:10.

⁴⁵⁰ Tamtéž, 28:50.

⁴⁵¹ Tamtéž, 28:00.

S01: „Kněžství se projevuje v tom co dělám jako služba.“⁴⁵²

„Když se děcka ve středisku dozvěděli, že jsem kněz, tak tam jsem měl strašnou radost z toho, že díky tomu, že jsem takový jaký jsem co se týká mého lidství, tak se o to začali zajímat. Kdybych byl nějaký kretén lidsky, tak to moje kněžství by je vůbec nezajímalo, natož to salesiánství. Teď to vypadá, že kněžství jakoby nadřazuju tomu salesiánskému, ale to říkám jako zkušenost, kterou mám.“⁴⁵³

„Nedávno se mi stalo, že mi volal jeden kluk, v kostele myslím nikdy nebyl, a volal mi, jestli bych se mohl pomodlit za jeho táta, který zemřel. A já jsem mu řekl, že jeho táta přešel na druhý břeh a byl přijat a měl jsem z toho možná větší radost, než kdyby za mnou přišla nějaká babička po čtyřiceti letech ke generální svátosti smíření.“⁴⁵⁴

S02: „To, že jsem ve středisku jako kněz, tak to znamená, že tam vtahuju tu svátostnou roli, ať už s děckama, dospělýma nebo s animátorama. Myslím, že jim takto můžu víc ukázat na Ježíše Krista a zprostředkovávat jim skrze svátosti, aby On se jich dotkl.“⁴⁵⁵

„Čím je to prostředí drsnější, tak se mi v tom snáze pracuje a snáz deklaruje ten směr. Já tu jsem, normálně žiju s váma, a přesto ukazuju na Krista a jsem ti k dispozici a otevírám ti i ten svátostný prostor.“⁴⁵⁶

Tato kněžská dimenze se projevuje jak ve svátostech či „svátostném prostoru“, tak také v tom, že je tam mezi mladými salesián, který je také knězem. V tomto kněžském bytí vidí respondenti velký potenciál. Je zde však vidět, že ve středisku mládeže je sice důležitá přítomnost salesiána – kněze, ale pro projevování svého kněžství musí hledat nejrůznější způsoby.

⁴⁵² S01.mp3, 19:15.

⁴⁵³ Tamtéž, 21:45.

⁴⁵⁴ Tamtéž, 22:20.

⁴⁵⁵ S02.mp3, 15:20.

⁴⁵⁶ Tamtéž, 17:55.

c) Školy

Respondenti, kteří působí ve školství, mluvili také více o kněžské rovině, která se projevuje při jejich práci.

SK01: „I v tý práci, do který vstupuju s nějakou jinou kompetencí, tak se tu a tam a vlastně pořád, objeví někdo, kdo se na mě obrátí s něčím jako na kněze.“⁴⁵⁷

„Většinou jsou to nějaký křty, svatby, uložení urny.“⁴⁵⁸

SK02: „Rozměr kněžství se u mě projevuje v tom, že i když tu učím, tak se snažím kromě toho učení s těmi studenty komunikovat jinak a stejně tak i na té úrovni osobní.“⁴⁵⁹

„Můj úkol kněžství je k těm studentům se chovat lidsky, hezky otevřeně, aby oni byli schopni aspoň v této rovině vnímat, že to co tady dělám, není jenom moje zaměstnání, ale povolání. A také v rozměru misijním, že se nějak dotýkáme i těch náboženských otázek a můžeme se s těmi lidmi bavit.“⁴⁶⁰

Je to však dáno tím, že jeden z respondentů nevnímá svoji salesiánskou dimenzi ve své práci jako důležitou:

SK01: „K tý práci tady to, že jsem salesián, úplně nejpodstatnější není.“⁴⁶¹

Druhý respondent svoje salesiánství vnímá jako poslání k mladým lidem:

SK02: „Salesiánství je poslání k mladým a také vysokoškolská rovina je oblastí, kde je velké procento mladých lidí.“⁴⁶²

d) Provincie

Co se týká respondentů, kteří se starají vykonáváním různých služeb o chod salesiánské provincie, naplňují svoje kněžství na jedné straně ve službě:

⁴⁵⁷ SK01.mp3, 13:30.

⁴⁵⁸ Tamtéž, 14:20.

⁴⁵⁹ SK02.mp3, 20:20.

⁴⁶⁰ Tamtéž, 20:45.

⁴⁶¹ SK01.mp3, 17:45.

⁴⁶² SK02.mp3 24:25.

P01: „Můžu vnímat svoje kněžství v tom, v okamžiku, kdy budu moct vnímat, že jsem užitečný ředitelům středisek či farářům, v tom, že oni sami vnitřně mohou zase tu svoji službu prožívat a ne že mají odevzdaný papíry.“⁴⁶³

Na druhé straně v uvědomování si, že svoji činnost dělají v Kristově jménu:

P02: „Být provinciálem znamená učit anebo připomínat věci, které jsou podstatné, tak abych tam nepřipomínal jen to, co chci já, ale aby to bylo v Kristově jménu. Posvěcování nejen když s bráchama slavím mši nebo když jim dávám požehnání, ale při slavení Eucharistie ji slavím za ty, kteří jsou mi svěřeni. Anebo rozměr toho žehnání a stejně tak rozměr vedení, když na to zapomenou, že tam jsem in persona Christi, tak se v tom leckdy topím.“⁴⁶⁴

Svátostný rozměr své kněžské služby připomíná také druhý respondent, který ke kněžské dimenzi přidává dimenzi salesiánskou:

P01: „Kdybych dělal nějakou kancelářinu, objížděl lidi a tak, pokud tam nebude ten nejen svátostnej rozměr nebo taky kontakt s mladejma lidma, tak mě to nenaplňuje.“⁴⁶⁵

e) Media

U respondentů, kteří pracují v mediální sféře, je patrný důraz na salesiánskou dimenzi jejich práce. Oba dva totiž pracují v instituci, která podle nich už svým zaměřením tuto dimenzi naplňuje:

M02: „Firma, ve které pracuji je rozhodně salesiánské nakladatelství, protože chce pomáhat lidem, aby objevovali svoje hodnoty a aby v nich rostli. A chce pomáhat těm, kteří chtějí pomáhat.“⁴⁶⁶

M01: „Nakladatelství, kde pracuji, je nakladatelství výchovné literatury.“⁴⁶⁷

⁴⁶³ P01.mp3, 18:00.

⁴⁶⁴ P02.mp3, 12:00.

⁴⁶⁵ P01.mp3, 16:20.

⁴⁶⁶ M02.mp3, 21:40.

⁴⁶⁷ M01.mp3, 14:55.

„Výchovná literatura a co dělají salesiáni? Jsou kongregace, která má výchovné poslání.“⁴⁶⁸

Na druhou stranu je v této oblasti obtížné realizovat svoji kněžskou dimenzi. Jeden respondent považuje své kněžství při jeho práci za omezující:

M02: „V práci mi to kněžství spíš překáží.“⁴⁶⁹

Druhý respondent potom vnímá, že ve své současné práci svoje kněžství příliš nenaplnuje:

M01: „V této práci dostává na frak rozměr pastorační, že nemám čas na veřejné mše svaté jako jiný kněz, jako farář, vést skupinky.“⁴⁷⁰

„Někdy ten rozpor cítím, že tady dělám s knihama a že bych mohl zpovídat a vysluhovat svátosti.“⁴⁷¹

7.5.8 Shrnutí výzkumu

Ve výzkumu, jehož výsledky jsou prezentovány v předchozích kapitolách, jsem se pokusil ověřit, jakým způsobem a s jakou intenzitou jsou prožívány podstatné složky identity salesiána – kněze. Na základě metody dotazování – rozhovor s návodem a na základě metody zpracování – zjednodušená obsahová analýza, které jsem popsal v oddílech 7.2.2 a 7.2.3, vplynuly najevo určité, podle mého názoru, významné skutečnosti, které se zde pokusím shrnout.

1. Prožívání salesiánské složky se ukázalo jako mírně redukované. Ze tří pilířů salesiánského řeholního zasvěcení (poslání, komunita, zasvěcení) se jednoznačně nejsilněji prožívá složka poslání k mladým lidem. Komunitní život explicitně připouští jako podstatné v jejich salesiánství, méně než polovina dotazovaných. Řeholní zasvěcení, jako důležitou složku své salesiánsko – kněžské identity, vyjádřili dva respondenti.

⁴⁶⁸ Tamtéž, 15:30.

⁴⁶⁹ M02.mp3, 12:20.

⁴⁷⁰ M01.mp3, 7:55.

⁴⁷¹ Tamtéž, 12:20.

2. Kněžská identita je vnímána především ve svátostném rozměru kněžské služby. Z dalších dvou fundamentálních prvků, (vedení a hlásání) byla více zdůrazňována složka vedení a pastýřské služby. Vedle těchto dvou prvků se takřka úplně vytratila deklarace kněžského rozměru hlásání Božího slova. Kněžská identita je také vnímána jako reprezentování Ježíše Krista v různých situacích života, otcovství či služba.
3. Komunitní rozměr salesiánského života je ve většině případů brán jako důležitý a pozitivní. Téměř polovina respondentů pak vnímá a přímo deklaruje jako důležitý také společný prvek práce.
4. Salesiány – koadjutory považují dotázaní salesiáni – kněží ve velké většině jako rovnocenné partnery a důležitou součást salesiánského života a komunity. Většina také uvedla, že je salesiáni – koadjutoři ovlivňují, anebo by ovlivňovat mohli.
5. Salesiánství a kněžství je většinou prožíváno jako navzájem se doplňující prvky.
6. V jednotlivých činnostech je důraz na kněžské v salesiánské prožívání různě na základě konkrétních činností, které respondenti vykonávají.⁴⁷²

⁴⁷² Srov. kapitola 7.5.6.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabýval identitou salesiána – kněze a jejím prožíváním v praxi. Jeho identita je dána dvěma složkami, které jsou ve vzájemném vztahu. Salesiánskou složku tvoří apoštolátní poslání, komunitní život a řeholní zasvěcení. Všechny tyto tři složky jsou ovlivněné určitými specifiky, která jsou charakterizována v této práci. Kněžskou složku tvoří především služba ve jménu Krista a církve slovu, posvěcování a koordinaci či animování. Můžeme říci, že právě tyto skutečnosti jsou základními stavebními kameny jeho identity a vzájemný specifický vztah salesiánského a kněžského tvoří všechny zvláštnosti, kterými se salesián – kněz vyznačuje a všechna ostatní specifika z nich vychází.

Salesián – kněz může svoje originální povolání k salesiánskému kněžství prožívat v poslání mladým lidem v rozličných činnostech, kterými se salesiáni zabývají. Vždy je to však každodenní výzva, aby hledal rovnováhu mezi oběma dimenzemi a byl si vědom všech bohatství, která mu jeho identita nabízí.

V praxi jsme se v našem výzkumu setkali s mírně redukováným obrazem salesiána – kněze, který nevyužívá všechny zdroje své bohaté identity. Je však možné, že verbální vyjádření či nevyjádření některé skutečnosti, což byl hlavní nástroj obsahové analýzy, ještě nemusí znamenat, že dotyčný ostatní nevyjádřené skutečnosti neprožívá. Může to pouze znamenat, že o nich nemluvil.

Na druhou stranu může zjištění jakési disproporce mezi ideálním a reálným vést k zamyšlení a uvědomění si, že ony, možná nevyužívané a neuvědomované, zdroje tu jsou k dispozici. Vždyť salesiánské dokumenty hovoří o obrovské šířce možností, jakým způsobem salesiánské a kněžské prožívat. Salesián - kněz není na prvním místě povolán do farnosti, do střediska, do oblasti sociální komunikace či do školy. Salesián – kněz je povolán k tomu, aby se na tom místě, kde se právě nachází a kam byl poslán, podílel na společném salesiánském poslání a nechal zaznít svým originálním darům a všem zdrojům své identity.

Tato diplomová práce, kterou jsem psal s vědomím, že nejsem ani kněz a ani zkušený vědecký pracovník, může mít řadu ne dokonale přesných interpretací a závěrů. Na druhou stranu jsem si na jejím začátku stanovil cíl, který se mi,

skromně připouštím, podařilo naplnit. Pokusil jsem se stanovit a vlastně vybudovat bez nějakých předem jasných kontur linii prvků identity, která, zdá se, tvoří uzavřený a komplexní celek, a prožívání těchto prvků ověřit v praxi. Je téměř jisté, že nashromážděné materiály zvláště z rozhovorů s jednotlivými salesiány – kněžími by si zasloužily důkladnější analýzu a studium. Toto však přenechám jiným, zkušenějším.

Musím také konstatovat, že tato více než roční cesta uvažování, shánění materiálů, nalézání nových podnětů a také korespondence se zajímavými lidmi z vedení salesiánské kongregace mi přinesla více než jen to, co je na těchto několika stranách textu. Přinesla mi silné vědomí, že salesiánské kněžství, ke kterému směřuji, je povolání, které má konkrétní rysy a kterým se dá plnohodnotně naplnit život. Přinesla mi setkání se salesiány – kněžími, kteří upřímně hledají realizaci svého vlastního povolání a kteří se nebojí otevřeně hovořit také o svých nedostatecích.

Na závěr si zde dovolím parafrázovat slova osmého nástupce dona Boska ve funkci hlavního představeného – Juana Vecchiho. V české provincii je přes sto čtyřicet salesiánů – kněží a všichni jsou Bohem povoláni za vychovatele mládeže. Co by se stalo, kdyby všichni oživilí a skutečně praktikovali své „typické“ kněžství? A tím nemám na mysli, že by měli opustit oblasti, které jim jsou svěřeny, ale naopak, že by měli dát zaznít všem zdrojům salesiánského kněžství v prostředí mládeže.⁴⁷³ Kéž by ti, kterých se tato slova týkají, a třeba i na základě těchto pár desítek stran, tyto zdroje objevili a nechali zaznít. V této práci jsem objevil, že spolu docela dobře ladí.

⁴⁷³ Srov. VECCHI, The father consecrates us and sends us, kapitola 4.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné dokumenty

- Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona.* Praha : Zvon, 1991.
ISBN 80-7113-009-5.
- BOSCO, J. Dopis z Říma. In *Stanovy a pravidla Společnosti svatého Františka Saleského*. [s.l.] : [s.n.], [1884]. s. 237-246.
- BOSCO, J. Preventivní systém při výchově mládeže. In *Stanovy Společnosti svatého Františka Saleského*. [s.l.] : [s.n.], [1877]. s. 230-236.
- BOSCO, T. *Don Bosko*. 3. vyd. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-967-4.
- BOSCO, T.; NANNI, C. *Dej mi duše : Salesiánská tradice*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7192-882-8.
- Da mihi animas cetera tolle : Závěrečný dokument 26. GK*. [s.l.] : Salesiánská provincie, 2008. Pro vnitřní potřebu. ISBN neuvedeno.
- Dokumenty 2. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-438-5.
- DOLISTA, J. *O podstatě kněžské služby*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998. ISBN 80-7192-016-9.
- FAVALE, A. *I presbiteri*. Torino : Elledici, 1999. ISBN 88-01-01055-9.
- FONTANA, U. *Člověk a zasvěcení : v duchu Dona Boska po sto letech od jeho smrti*. Praha : Portál, 1992. ISBN 80-85282-36-4.
- HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace*. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- JAN PAVEL II. *Pastores dabo vobis : O výchově kněží v současných podmínkách*. Praha : Zvon, 1993. ISBN 80-7113-070-2.
- JAN PAVEL II. *Vita consecrata : O zasvěceném životě a jeho poslání v církvi a ve světě*. Praha : Zvon, 1996. ISBN 80-7113-187-3.
- KAŇA, J. *K teologii kněžství a diakonátu*. Praha : Pastorační středisko, 2008. ISBN neuvedeno.

- KAPLÁNEK, M. *Pastorace mládeže : Studijní text pro pracovníky s mládeží*. Praha : Salesiánská provincie Praha, 1999. Pro vnitřní potřebu. ISBN neuvedeno.
- Kodex kanonického práva*. Praha : Zvon, 1994. ISBN 80-7113-082-6.
- Konference vyšších řeholních představených České republiky. *Zasvěcený život ve světle reformy II. vatikánského koncilu : Dokumenty z let 1964-1997*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1997. Pro vnitřní potřebu. ISBN neuvedeno.
- Kongregace pro klérus. *Direktář pro službu a život kněží*. Praha : Sekretariát ČBK, 1995. Pro vnitřní potřebu. ISBN neuvedeno.
- Kongregace pro klérus. *Kněz, pastýř a vůdce farního společenství*. Praha : Sekretariát České biskupské konference, 2002. Pro vnitřní potřebu. ISBN neuvedeno.
- KŘIŠŤAN, A. *Počátky pastorální teologie v českých zemích*. Triton : Praha, 2004. ISBN 80-7254-605-8.
- LAWRENCE, H. *Dějiny středověkého mnišství*. Brno : CDK, 2001. ISBN 80-85959-88-7.
- TURANSKÝ, Š. (ed.), *Listy Jána Bosca*. Bratislava : Don Bosco, 2002. ISBN 80-8074-031-3.
- MAYRING, P. *Einführung in die qualitative Sozialforschung : Eine Anleitung zu qualitativem Denken*. Weinheim und Basel : Beltz Verlag, 2002. ISBN 978-3-407-25252-4.
- MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*. Bratislava : Don Bosco, 2005. ISBN 80-8074-022-4.
- Odbor pre saleziánsku pastoráciu mládeže. *Saleziánska pastorácia mládeže*. [Bratislava] : Don Bosco, 1999. Pro vnitřní potřebu. ISBN neuvedeno.
- PAVEL VI. *Evangelii nuntiandi : Apoštolská exhortace Pavla VI. Hlásání evangelia z prosince 1975*. Praha : Zvon, 1990. ISBN 80-7113-026-5.
- PLANNER, F. *Kněz a jeho poslání*. Řím : Křesťanská akademie, 1972. ISBN neuvedeno.

- Ratio fundamentalis institutionis et studiorum : Formovanie saleziánov dona Bosca - princípy a normy.* [s.l.] : [s.n.], 2000. ISBN neuvedeno.
- ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství.* Praha : Portál, 2002.
ISBN 80-7178-547-4.
- Salesiáni a laici : Společenství a sdílení ducha a poslání Dona Boska - 24. generální kapitula salesiánů Dona Boska.* Praha : Portál, 1997.
ISBN 80-7178-193-2.
- Salesiánská komunita dnes : Závěrečný dokument 25. generální kapituly.* Praha : Salesiánská provincie, 2002. Pro vnitřní potřebu. ISBN neuvedeno.
- Salezián koadjutor : Dejiny, totožnosť, pastorácia povolání, formácia.* Řím : [s.n.], 1989. ISBN neuvedeno.
- SOKOL, J. *Člověk a náboženství.* Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-886-4.
- SOKOL, J.; PINC, Z. *Antropologie a etika.* Praha : Triton, 2003.
ISBN 80-7254-372-5.
- Stanovy a pravidla Společnosti svatého Františka Saleského.* [s.l.] : [s.n.], [1984].
ISBN neuvedeno.
- VÁŇOVÁ, J.; KAPLÁNEK, M. *Práce v salesiánském duchu.* Praha : Salesiánská provincie Praha, 2002. ISBN neuvedeno.
- Výchova mládeže k víře : 23. všeobecná kapitula salesiánů Dona Boska.* Praha : Portál, 1992. Pro vnitřní potřebu. ISBN 80-85282-26-7.
- Životný projekt don Boscových saleziánov : Príručka k čítaniu saleziánskych stanov.* Řím : [s.n.], 1986. ISBN neuvedeno.

Elektronické dokumenty

Capitolo Generale XX della Congregazione Salesiana [online]. 1972 [cit. 2009-04-11]. Dostupný z WWW:

<http://www.sdb.org/sdbweb/index.asp?Lingua=1&MySez=24&MySotsez=63&MyDetSotSez=4&FileCentro=_1_24_63_4_.asp>.

Capitolo Generale 21 [online]. 1971 [cit. 2009-03-10]. Dostupný z WWW:

<http://www.sdb.org/sdbweb/index.asp?Lingua=1&MySez=24&MySotsez=63&MyDetSotSez=7&FileCentro=_1_24_63_7_.asp>.

ČBK. *Národní rámcový program kněžské formace* [online]. 2008 [cit. 2009-04-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.cirkev.cz/res/data/020/002396.pdf>>.

CHÁVEZ, P. Drazí salesiáni, buďte svatí. *ACG* [online]. 2002, č. 379 [cit. 2009-04-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.sdb.cz/ke-stazeni/hesla-hlavniho-predstaveneho/?cmd=download&downloadID=131>>.

KAPLÁNEK, M. *Don Bosco a salesiánský výchovný styl* [online]. 2007 [cit. 2009-03-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.sdb.cz/ke-stazeni/odborne-seminare/?cmd=download&downloadID=275>>.

MEMORIE BIOGRAFICHE DI SAN GIOVANNI BOSCO [online]. [cit. 2009-04-10]. Dostupný z WWW:

<http://www.sdb.org/sdbweb/index.asp?Lingua=1&MySez=24&MySotsez=77&FileCentro=_1_24_77_.asp>.

Pavel VI. *Gravissimum educationis : Deklarace o křesťanské výchově* [online]. 1965 [cit. 2009-03-19]. Dostupný z WWW:

<http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decl_19651028_gravissimum-educationis_cs.html>.

Přílohy ke zprávě o stavu provincie - PK 2007 [online]. 2007 [cit. 2009-04-16]. Dostupný z WWW: <<http://www.sdb.cz/ke-stazeni/provincialni-kapitula/?cmd=download&downloadID=221>>.

SLAVÍK, M. *Profil osobnosti kněze po Druhém vatikánském koncilu* [online]. [cit. 2009-04-06]. Dostupný z WWW: <http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=K&sel_tema=143&sel_podtema=915&sel_text=2945>.

THE SACRED CONGREGATION FOR CATHOLIC EDUCATION . *The catholic school* [online]. 1977 [cit. 2009-03-20]. Dostupný z WWW: <http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_19770319_catholic-school_en.html>.

VECCHI, J. Posláni ohlašovat chudým radostnou zvěst . *ACG* [online]. 1999, č. 367 [cit. 2009-03-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.sdb.cz/res/data/295/033529.doc>>.

VECCHI, J. The father consecrates us and sends us . *ACG* [online]. 1998, no. 365 [cit. 2009-04-11]. Dostupný z WWW: <http://www.sdb.org/sdbweb/index.asp?Lingua=2&MySez=24&MySotSez=61&FileCentro=_2_24_61_.asp>.

VECCHI, J. Zde jsem, abych plnil tvou vůli. *ACG* [online]. 2001, č. 375 [cit. 2009-03-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.sdb.cz/res/data/295/033536.doc>>.

VIGANO, E. The lay element in the salesian community. *ACG* [online]. 1980, no. 298 [cit. 2009-04-04]. Dostupný z WWW: <http://www.sdb.org/sdbweb/index.asp?Lingua=2&MySez=24&MySotSez=67&FileCentro=_2_24_67_.asp>.

VIGANO, E. The priest of the year 2000 the theme we have very much at heart. *ACG* [online]. 1990, no. 335 [cit. 2009-03-05]. Dostupný z WWW:

<http://www.sdb.org/sdbweb/index.asp?Lingua=2&MySez=24&MySotSez=67&FileCentro=_2_24_67_.asp>.

Výchovně-pastorační projekt provincie 2007 [online]. 2007 [cit. 2009-04-10].

Dostupný z WWW: <<http://web.sdb.cz/kapitula/>>.

Použité zkratky

ACG	Atti del conciglio generale [akta generální rady]
aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
CIC	Codex iuris canonici
CG 20	20. Všeobecná kapitula Salesiánů dona Boska (tzv. speciální)
CG 21	21. Všeobecná kapitula Salesiánů dona Boska
CG 23	23. Všeobecná kapitula Salesiánů dona Boska <i>Výchova mládeže k víře</i>
CG 24	24. Všeobecná kapitula Salesiánů dona Boska <i>Salesiáni a laici</i>
CG 25	25. Všeobecná kapitula Salesiánů dona Boska <i>Salesiánská komunita dnes</i>
CG 26	26. Všeobecná kapitula Salesiánů dona Boska <i>Da mihi animas cetera tolle</i>
cit.	citováno
ČBK	Česká biskupská konference
čl.	článek
MB	Memorie Biografiche (životopisné paměti dona Boska)
P	Všeobecná pravidla
S	Stanovy Společnosti svatého Františka Saleského
s.	strana
s.l.	sine loco = bez místa (vydání)
s.n.	sine nomine= beze jména (autora)
srov.	srovnej

Seznam zkratk použitých biblických knih

1 Kor	1. list apoštola Pavla Korint'anům
Mt	Evangelium podle Matouše
Lk	Evangelium podle Lukáše

Seznam zkratk použitých církevních dokumentů

EN	Hlásání evangelia <i>Evangelii nuntiandi</i>	8.12.1975
ChD	O pastýřské službě biskupů v církvi <i>Christus Dominus</i>	28.10.1965
LG	Věřoučná konstituce o církvi <i>Lumen gentium</i>	21.11.1964
PC	Dekret o přizpůsobené obnově řeholního života <i>Perfectae caritatis</i>	28.10.1965
PDV	O výchově kněží v současných podmínkách <i>Pastores dabo vobis</i>	25.3.1992
PI	Směrnice pro výchovu v řeholních institutech <i>Potissimum institutioni</i>	2.2.1990
PO	Dekret o službě a životě kněží <i>Presbyterorum ordinis</i>	7.12.1965
VC	O zasvěceném životě a jeho poslání v církvi a ve světě <i>Vita consecrata</i>	25.3.1996

Seznam použitých příloh

Příloha I: Dopis od Alda Girauda – překlad.....	107
Příloha II: Dopis od Francesca Ceredy – překlad	109
Příloha III: Návod k rozhovoru	111
Příloha IV: Průvodní dopis k rozhovorům.....	112

Přílohy

Příloha I: Dopis od Alda Girauda - překlad

Aldo Giraud, salesián – kněz, profesor, přednášející na Papežské salesiánské universitě v Římě. Autor řady knih a článků. Zároveň je spoluredaktorem několika knižních řad, jejichž tématem je výchovný preventivní systém Jana Boska, salesiánská historie a spiritualita.

Práce mladého salesiána Libora Všetuly je zajímavá.

Nezdá se mi, že by existovaly podrobnější studie na téma salesián kněz. Je tu pouze článek Pietro Braido v «Ricerche Storiche Salesiane» 8 (1989) pp. 7-55 („Nový kněz“ a jeho kulturní formace podle Dona Boska. Intuice, protiklady, možnosti), ale je charakteru historického. Potom v knize Pietro Braido, "Don Bosco prete dei giovani nel secolo delle libertà" (Roma, LAS 2003, vol. I, pp. 329-362) je jedna kapitola k tomuto tématu. Kromě Dopisů od Vigana a Vecchiho by se měly projít ještě sbírky okružních listů dona Ruy a dona Albery (hledání je usnadněno rejstříky na konci každého svazku). Příspěvky dona Rinaldiho a následujících hlavních představených se nacházejí v "Atti del Consiglio Generale" (od roku 1920 až do současnosti).

Více ti v tuto chvíli sdělit nemohu kvůli práci [a také] nemám příležitost provádět důkladnější výzkum.

Nicméně je třeba Liborovi připomenout, že již od Dona Boska se vždy trvalo na společné salesiánské identitě kněží a koadjutorů, ne však na jejich specifických odlišnostech. Odlišnost není v salesiánské identitě, ale jednoduše ve skutečnosti služby (fatto ministeriale). Zdá se mi, že zvláště dnes je důležité podtrhnout tuto společnou identitu a poslání.

Celkem vzato, existuje hodnota kněze salesiána, která ho odlišuje od ostatních kněží, diecézních a řeholních: je to právě jeho „salesiánské“ bytí. V tomto směru je Don Bosko [zcela] čitelný: neustále zdůrazňuje zpověď/duchovní doprovázení mladých a Eucharistii jako ústřední prvky výchovy, která se uskutečňuje v salesiánském prostředí, animovaném výchovnou komunitou zasvěcených, kteří spolupracují na stejném poslání a do základů výchovy vkládají náboženství.

Všichni salesiáni sdílejí jednu identitu a stejné výchovně-duchovní dědictví, společně pracují pro mladé různými službami (ministeri), které jsou nepostradatelné a navzájem se doplňující.

Příloha II: Dopis od Francesca Ceredy - překlad

Francesco Cereda, člen hlavní rady salesiánské kongregace, kde zastává funkci delegáta pro formaci.

Vedle teologie vystudoval matematiku a v matematice se habilitoval. V minulosti byl ředitelem Salesiánského institutu v Parmě, provinciálem v provincii Emiliania-Lombardie a představeným vizitatorie na Salesiánské papežské univerzitě UPS.

Úkolem delegáta pro formaci je starat se o všestrannou a stálou formaci salesiánů. Se zvláštní péčí sleduje počáteční formaci v jejích jednotlivých obdobích, aby v nich náplň, rozvrh studia, metody a uspořádání formace zajišťovaly podmínky pro rozvoj salesiánského povolání.

Text dopisu:

Milý Libore,

Nemáme texty, které bych mohl doporučit. Nabízejí se pouze pomůcky, ze kterých lze vytáhnout prvky, abychom mohli představit povolání salesiána. Pravděpodobně z praktického života vyvstane nutnost mít text, na který bychom se odkazovali.

Tady jsou odpovědi ke tvým dvěma otázkám.

Nejdříve mě nech vyzdvihnout otázku specifického rozdílu mezi salesiánským knězem a diecézním knězem. Salesiánský kněz je řeholník, který je "utvářen" zasvěceným životem podle charismatu Dona Boska. Proto má zvláštní posvěcení - žít řeholní život charismatem Dona Boska, které má 3 základní charakteristiky. Tento řeholní život diecézní kněz nemá. Salesián kněz následuje Ježíše poslušného, chudého a čistého, žije v komunitě ve společenství s bratrským vztahem, naprosto se odevzdává poslání sloužit mladým lidem.

Co se týká rozdílu mezi salesiánem knězem a salesiánem bratrem. Jeden žije salesiánský zasvěcený život podle kněžské dimenze, která způsobuje primární apoštolské zapojení ve službě Slova, svátostí a pastýřského vedení.

Druhý žije salesiánské zasvěcení podle laické dimenze, která způsobuje primární apoštolské zapojení ve světském poli, zvláště v souvislosti s výchovou, světem práce, sociální komunikací, sociální prací, ekonomikou...

Příloha III: Návod k rozhovoru

- 1) Mohl bys mi vyprávět, jak ses dostal ke kněžství a jak ses dostal k salesiánství? Jak tvoje rozhodnutí ke kněžství souvisí s rozhodnutím stát se salesiánem? Co bylo na začátku a jak se to vyvíjelo?

Kategorie: Vývoj povolání salesiána – kněze, vztah salesiánství a kněžství

- 2) Představ si, že bys byl salesiánem koadjutorem. Zkus mi popsat, jak by tvůj současný život vypadal? Jak by se lišil od současného života?

Kategorie: Kněžství

- 3) Co by se změnilo ve tvém životě, kdybys zůstal knězem a z nějakého důvodu (např. politická situace, nebo z důvodu celosvětového zrušení) už jsi nemohl být salesiánem?

Kategorie: Salesiánství

- 4) Zajímalo by mě, jakým způsobem (pozitivním i negativním) ovlivňuje komunita tvoje působení jako kněze – salesiána (ve farnosti, ve středisku...) a jak ovlivňuješ komunitu ty sám.

Kategorie: Význam komunity

- 5) Jak vnímáš skutečnost, že v kongregaci jsou kněží i koadjutoři. Jak tato skutečnost ovlivňuje komunitu, tvoji práci... v čem je přítomnost koadjutorů pro tebe anebo pro komunitu přínosem? Dovedl by sis představit, že by ses ty jako kněz mohl s koadjutorem nějak „doplňovat“?

Kategorie: Vnímání koadjutora

Příloha IV: Průvodní dopis k rozhovorům

Zdravím a děkuji za vstřícnost při vytváření méj diplomové práce.

„Každý tam jednou musí“ (teď mám na mysli, že ke splnění podmínek k titulu Mgr. je nutno napsat diplomku). Já jsem si vybral téma: Identita salesiána – kněze a její prožívání ve specifických činnostech v české salesiánské provincii. Malinko popíšu, co je cílem práce a z čeho vychází:

Cílem práce je pokusit se na základě různých základních dokumentů naší kongregace (stanovy, generální kapituly, dopisy hl. představených, Ratio, či jiných salesiánských monografií) popsat alespoň základní specifické prvky, které by za jistých okolností mohl nebo měl mít salesián – kněz. Možná je to pro většinu salesiánů – kněží zbytečné, protože identita se přece nedá definovat z takových dokumentů, protože identita vyplývá z osobního nastavení a okolností, které člověka obklopují. Já se ale domnívám, že je dobré aspoň někdy (třeba i jednou za život) probrat se všemi dostupnými materiály a podívat se na ideál, který vytváří obrysy salesiána a posléze i salesiána kněze (což je mnohem složitější práce najít a vypreparovat různé smysluplné zmínky). Je to podle mě důležité proto, že to dá člověku alespoň základní cestu a mantinely v životě, jeho život stojí na nějakých základech a jeho směřování má cíl a smysl.

No, dost filosofických úvah. K věci! Diplomka bude mít dvě části. První je ona ideální – z dokumentů, na jejímž závěru bude několik tezí, na které jsem přišel a které jsou argumentovatelné na základě oněch dokumentů.

Druhá část bude praktická. Pomocí „kvalitativního rozhovoru“ se budu snažit ověřit, jestli to, co jsem vypreparoval z dokumentů, platí i v praxi. Mým cílem není ukázat, že česká provincie je ideální a přesně odpovídá nařízením a normám. Mým cílem je zjistit realitu. A proto jsem tě oslovil, abys mi k tomuto cíli pomohl. Co bych chtěl nejvíc je to, abys byl ochoten se mnou o tomto tématu mluvit a aby odpovědi na otázky byly co nejvíce upřímné. Ne ideály, ale realita!

Celá prezentace v diplomce bude anonymní. Chtěl bych si ovšem rozhovor nahrávat na mp3 především z toho důvodu, abych správně interpretoval myšlenky

a mohl jej v klidu poté zpracovat. Jistě nebude přílohou diplomky CD s rozhovory!

Nečekám zázraky od oné práce, ale možná bude pro někoho z vás zajímavá jak první část, tak i druhá část s výsledky rozhovorů. K tomu však potřebuju tvoji pomoc...

O čem bych se chtěl s tebou bavit? Celý rozhovor bude mít asi 4 základní okruhy (otázky)

1. Otázka se bude točit kolem tvé cesty ke kněžství a k salesiánství – od začátku, až po dnešek.
2. Ohledně konkrétní role kněžství i salesiánství (a všeho co s tím souvisí) ve tvém životě a tvé práci, funkci, službě...
3. Ohledně role komunity, pozitivní i negativní ve tvém životě, a tvé konkrétní službě, kterou vykonáváš.
4. Ohledně tvého upřímného pohledu na koadjutora v komunitě i v práci.

Možná se dostaneme ještě na jiné otázky, ale to bude záležet na konkrétním vývoji rozhovoru.

Předpokládám, že délka rozhovoru nebude delší než hodinu...

Díky za pomoc a těším se na viděnou

Libor Všetula

ABSTRAKT

VŠETULA, L. *Identita salesiána – kněze a její prožívání ve specifických činnostech v české salesiánské provincii*. České Budějovice 2009. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Ing. Dr. Alois Kříšťan, Th.D.

Klíčová slova: salesián – kněz, salesiánská identita, identita, kněžství, řeholní kněz, prožívání identity.

Práce se zabývá specifickými prvky, které tvoří identitu salesiána – kněze. Nejdříve je vymezen pojem identita z pohledu psychologie náboženství a etiky a poté je uveden do kontextu celé práce.

Dále je pojednáno o prvcích, které jsou podstatné pro vymezení identity salesiána – kněze. Práce se zabývá identitou salesiána obecně, poté ukazuje, že tuto identita může salesián prožívat jako kněz či koadjutor (laik).

V dalších kapitolách práce pojednává o služebném kněžství a o tom, jaké charakteristiky má kněz – řeholník.

Z těchto poznatků potom vychází prvky, které jsou důležité pro salesiána – kněze a pro jeho službu. Na závěr jsou uvedeny výsledky výzkumu, který zjišťoval, jak se tyto důležité prvky objevují u salesiánů – kněží v praxi.

ABSTRACT

The identity of the Salesian priest, living out of that identity through the specific activities of the Salesian province in the Czech Republic.

Key words: the Salesian priest; the identity of a Salesian; the identity; the priesthood; religious priest; living out of that identity.

The identity of the Salesian priest and living out of that identity in the Salesian province of the Czech Republic

Key words: the Salesian priest; the identity of a Salesian; the identity; the priesthood; religious priest; living out of that identity.

This thesis deals with the specific elements which make up the identity of Salesian priest.

First the concept “identity” is defined from the point of view of the psychology of religion and from ethics and then identity is studied in the context of whole work.

Next it is a treatise on the elements that are generally crucial for the identity of a Salesian: the salesian mission, community life, religious consecration. The Salesian can live these elements either as priest or as coadjutor. The next chapter is deal with the coadjutor.

Later the topic of priesthood as service and the various characteristics common to the religious priest are covered.

Finally, drawing from all that has been presented above, a summary of what it is to be a Salesian priest in ministry are clarified. At the end of the thesis are included the results of a research conducted among active Salesians as to whether they agree with the findings of the thesis in practice.